USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

СТОПАНСКА КОМОРА НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ECONOMIC CHAMBER OF NORTH MACEDONIA

Проект:
ПОДДРШКА НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР ЗА РЕГИОНАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА

- СТУДИЈА -

АНАЛИЗА ЗА ИЗВОЗНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

Изработена од Меѓународен институт
за бизнис анализа (МИБА)

Скопје, 2023

Оваа публикација е подготвена со одобрување на Америкаснаката Агенција за Меѓународен развој (УСАИД). Истата е изработена од страна на Меѓународниот Институт за Бизнис Анализа (МИБА) – Скопје во рамки на проектот “Поддршка на приватниот сектор за регионална интеграција”, имплементиран од страна на Стопанска комора на Северна Македонија.

Оваа анализа е подготвена од страна на Меѓународниот Институт за Бизнис Анализа (МИБА) – Скопје со тим на експерти предводен од проф. д-р Дарко Лазаров *со поддршка на Американските граѓани преку Американската Агенција за Меѓународен Развој (УСАИД). Ставовите на авторите изразени во Анализата за извозни потенцијали на македонската економија не ги изразуваат ставовите на Американската Агенција за Меѓународен Развој (УСАИД) и на Американската Влада.*

Содржина

ВОВЕД... 4

1. МЕТОДОЛОШКА РАМКА ЗА АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ 6

1.1 Индикатор за извозен потенцијал (ИИП) 6

1.2 Индикатор за производна диверзификација (ИПД) 11

2. АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИ ПЕРФОРМАНСИ НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА 16

2.1 Емпириска анализа на извозните перформанси на македонската економија............16

2.2 Анализа на извозната структура на Република С.Македонија 23

2.3 Анализа на нивото на диверзификација на македонскиот извоз 29

3. АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА 37

3.1 Анализа на производните и извозните потенцијали од страна на понудата на ниво на одделни сектори 40

3.2 Анализа на вкупните извозни потенцијали на ниво на поединечен сектор и производи...62

3.3 Анализа на вкупните извозни потенцијали на ниво на поединечен пазар 85

4. АНАЛИЗА НА МОЖНОСТИТЕ ЗА ИЗВОЗНА ДИВЕРЗИФИКАЦИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА 105

4.1 Мапирање на можностите за производна и извозна диверзификација на ниво на производ од страна на понудата 106

4.2 Мапирање на вкупните можности за производна и извозна диверзификација на ниво на производ...122

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА 139

ВОВЕД

Целта за остварување на повисоки и одржливи стапки на економски раст во Република С.Македонија како мала отворена економија може да се постигне единствено преку **зголемување на извозната конкурентност на земјата**. Поради тоа, **високо на агендата на сегашните и идни креатори на економски политики** треба да бидат **програми за поголема подготвеност на домашните извозни компании и програми за поголема промоција на македонскиот извоз и македонските извозни производи.**

Политиките насочени кон подобрување на извозната конкурентност и промоција на македонскиот извоз треба да бидат засновани на еден современ пристап базиран на комбинација на: **1)** ***Хоризонтални политики*** кои подразбираат подобрување на целокупните услови за водење на бизнис, со посебен фокус на извозниот сектор и **2)** ***Вертикални политики*** кои ќе бидат таргетирани и насочен кон оние сектори, компании и производи кои имаат најголеми развојни можности и извозни потенцијали. Успешното аплицирање на вториот пристап на вертикални политики е базирано на претходна анализа и мапирање на извозни сектори и производи кои ќе бидат поддржани, како и селектирање на пазари каде ќе биде ставен посебен акцент во промоцијата на идентификуваните извозни сектори и производи.

Оттука, **основната цел на анализата** за извозни потенцијали на македонската економија е **идентификување на можностите за зголемување на извозот на постоечките извозни производи** што компаниите ги извезуваат на **веќе постоечките извозни пазари,** како и **мапирање на нови потенцијални извозни пазари** каде можностите на македонските извозни компании се најголеми.

Дополнително, **втората цел на анализата** е **идентификување на можности за извозна диверфизикација** преку **мапирање на нови производи** кои компаниите не ги извезуваат, но за кои имаат потенцијални компаративни предности да отпочне да ги произведуваат и извезуваат на регионалните и глобалните пазари.

За исполнување на погоре поставените цели ќе биде користена **методологијата** која е развиена од страна на *Меѓународниот Центар за Трговија – Женева* за идентификување на извозни потенцијали и *методологијата на Меѓународниот Центар за Развој при Универзитетот Харвард – САД за анализа на можностите за извозна диверзификација*.

Предмет на анализа се повеќе од **5.300 постоечки и потенцијални извозни производи** согласно Меѓународниот хармонизиран царински систем на 6-цифрени тарифни броеви и повеќе од **150 постоечки и нови потенцијални извозни пазари.**

Истовремено, за потребите на самото истражување посочената методологија погоре ќе биде надградена од страна на самите автори со цел поголема релеватност на податоците и посоодветно прилагодување на конкретните услови и специфичност на случајот на македонската економија.

Резултатите од анализата ќе се користат како основа за селектирање на сектори, производи и пазари, како и извозно оринетираните компании кои ќе бидат поддржани во рамките на проектот преку различните активности како што се вмрежување, извозна промоција, обезбедување на стручни услуги со цел креирање на поголеми извозно можности за домашните извозно ориентирани компании.

Истовремено, **резултатите може да им послужат на креаторите на економски политики** во земјата во процесот на **креирање политики и мерки за поддршка и промоција** на оние **сектори, производи и пазари кои имаат најголем извозен потенцијал**. Но, истовремено може да помогне во **насочување на напорите на Министерството за надворешни работи и Министерството за економија во воспоставување на нови билатерални трговски релации** и **продлабочување на постоечките билатерални и дипломатски односи** со оние земји кои во анализите покажале значаен извозен потенцијал за македонската економија.

На крај, **резултатите од анализата во најголема мера се насочени кон постоечките и потенцијални извозни компании** кои треба да испорачаат корисни практични информации за самите компании како поддршка на нивните напори за зголемување на извозот на веќе постоечките пазари, но и поддршка во напорите за проширување на постоечката извозна активност со настап и осовојување на нови извозни пазари на кои претходно не биле присутни.

Самите резултати од анализита ќе обезбедат информации за царински стапки, пазарна регулатива и институционални барања за извоз на конкретни пазари, информации за светски трговски трендови и потрошувачки преференции на одделни пазари, информации за потненцијални трговски партнери, како и други информации кои компаниите може да ги искористат за зголемување на нивните извозни активности на постоечките пазари и/или отпочување на извозни активности на нови пазари.

1. МЕТОДОЛОШКА РАМКА ЗА АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Со цел *идентификување на идните извозни потенцијали на постоечките извозни производи* и *мапирање на можности за извоната диверзификација* (идентификување на производи кои земјата не ги извезува но за кои има потенцијални компаративни предности да отпочне да ги извезува) на ниво на поединечен пазар/земја ќе бидат пресметани **два индикатори**: 1) **Индикатор за извозен потенцијал** (ИИП) и 2) **Индикатор за извозна диверзификација** (ИИД).

1.1 Индикатор за извозен потенцијал (ИИП)

Индикаторот за извозен потенцијал ИИП овозможува да се утврди идниот извозен потенцијал на постоечките производи кои земјата веќе ги извезува и за кои има изградено одредена конкурентска предност или препознатливост на меѓународните пазари. Со други зборови, овој индикатор ги мери *идните извозни потенцијали на постоечките извозни производи на сегашните или на нови извозни пазари/земји*.

Овој индикатор е базиран на **три компоненти**: **1)** Компонента на **понудата, 2)** Компонента на **побарувачка,** и **3)** Компонента која се однесува на **институционални поволности за меѓународно тргување**.

$$EP_{ijk} = Supply_{ik}^{EP} \times Demand_{ijk} \times Easiness_{ij}$$

Првата компонента на **ИИП** на страната на **понудата** се однесува на ***идните извозните капацитети*** мерени преку ***прокетирано идно пазарното учество*** и **корегирано за некои фактори** *(ре-извоз и глобална маргинална преференца)* кои можат да ја променат вистинската слика за реалните извозни перформанси:

$$Supply_{ik}^{EP} = ProjectedMS_{ik} \times ExIm_{ik} \times GTA_{ik}$$

Првиот параметар во равенката, $ProjectedMS_{ik}$, се однесува на **идното проектирано релативно пазарно учество** на земјата, i[1], во вкупниот светски извоз за некој конкретен производ, k.[2]

Овој параметар тргнува од фактот дека **идното пазарно учество** е детерминиран од постоечкото релативно учество и од проекциите за идниот раст на извозот на производот, k, од страна на земјата, i, споредено со проектираниот раст на извозот на истиот производ од страна на останатите земји во светот кои го извезуваат тој производ[3].

$$ProjectedMS_{ik} = \frac{v_{ik} \times \Delta v_{ik}}{\sum_i (v_{nk} \times \Delta v_{nk})}$$

Дополнително, пресметката на индикаторот кој го мери извозниот потенцијал на ниво на поединечен производ го зема во предвид и ***параметарот за ре-извоз*** кој се вклучува во равенката со цел да обезбеди поголема релеватност при пресметките и да спречи било какви нереални резултати од аспект на капацитетот на понудата со оглед што ре-извозот на некој/и производи е реална појава.

$$ExIm_{ik} = min\left(1, \frac{Ex_{ik}}{Im_{ik}}\right)$$

Ова е особено оправдано во случајот на македонскиот извоз со оглед на фактот што еден постојат трговски компании кои увезуваат одредени производи и истите ги извезуваат во некои други земји од регионот. Со внесување во пресметката на овој параметар се елиминира можноста тие производи да бидат анализирани како производи со извозен потенцијал за македонската економија во услови кога истите не се произведуваат во Република Северна Македонија.

На крај, во првата компонента која се однесува на производните перформанси на страната на понудата е вклучен и *параметарот што ги мери **глобалната преференцијална маргина***.

$$GTA_{ik} = \left(\frac{1 + av.tariff_k}{1 + av.tariff_{ik}}\right)$$

[1] Во рамки на анализата станува збор за Македонија како извозна земја која е предмет на интерес.
[2] Предмет на анализа се повеќе од 5,300 производи согласно ХС-6 класификација на тарифни броеви.
[3] Проекциите за идниот раст на извозот на некој производ е базиран на пресметка на вредноста на извозот надградена со очекуваната стапка на раст на земјата во однос на вредноста на извозот на останатите земји надградено со очекуванаите стапки на раст на тие земји.

Овој параметар практично се користи за проценка на евентуалните царински предности за извоз на некој производ од конкретната земја споредено со царинските предности за извоз на тој производ од страна на останатите извозни земји.

Имено, ако нумераторот кој ја покажува просечната царинска стапка што земјите кои го увезуваат производ, k, ја наметнуваат кон извозните земји е поголем од деноминаторот кој ја покажува просечната царинска стапка што увозните земји на производот, k, ја наметнуваат за Македонија како извозна земја на тие пазари, смета дека земјата има царински предности во однос на останатите извозни земји што го зголемува извозниот капацитет на земјата за конкретниот производ.

Втората компонента на **ИИП** ги мери **потенцијалите и можностите на страната на побарувачката** преку проценка на проектираната увозна вредност, географската локација/одалеченост, како и проценка на факторите кои се однесуваат на отвореноста и трговските поволности што ги има земјата при извоз на конкретен производ на таргетиран пазар.

$$Demand_{ijk} = ProjectedM_{jk} \times MTA_{ijk} \times Distance_{ijk}$$

Првиот параметар на оваа компонента го мери ***увозниот потенцијал за секој производ на секој поединечен пазар т.е. потенцијалната увозна побарувачка***.

$$ProjectedM_{jk} = v_{jk} \times \left(\frac{\Delta GDP_j}{\Delta Pop_j}\right)^{E_M, GDP_j} \times \Delta Pop_j$$

Потенцијалната увозна побарувачка се пресметува преку анализа на тековната побарувачка (вредност на увоз) за конкретниот производ за секој пазар/земја поединечно надградена со стапката на раст на популацијата и стапката на економски раст по глава на жител[4] на секој таргетиран пазар/земја поединечно.

Стапката на раст на популацијата и стапката на економски раст по глава на жител имаат значајна улога во детерминирање на идната побарувачка на одреден пазар и поради тоа се вклучени во самата пресметка како значаен фактор што го вклучува идниот потенцијал на побарувачката. Истовремено, како алтернатива за растот на БДП по глава на жител и растот на популацијата во пресметките ќе ги

[4] Стапка на економски раст по глава на жител е пондерирана врз база на коефициент на доходовна еластичност на увозната побарувачка по глава на жител на ниво на група на производи.

земеме во предвид и стапките на раст на увозот во изминатите 5 години како основа за проценка на идниот раст во наредните 5 години.

Вториот параметар се однесува на ***преференцијална маргина на таргетираниот пазар*** **и истата ги мери** ***потенцијалните трговски и карински предности*** што земјата ги ужива при извоз на некој конкретен производ на таргетиран пазар споредено со останатите земји кои извезуваат на тој пазар.

$$MTA_{ijk} = \left(\frac{1 + av.tariff_{jk}}{1 + av.tariff_{ijk}}\right)$$

Ако царинските стапки за извоз на некој производ од конкретната земја на некој таргетиран пазар се помали во однос на царинските стапки што таргетираниот пазар ги наметнува кон останатите извозни земји, тогаш може да кажеме дека конкретната земја има царинска предност при извоз на конкретниот производ на таргетираниот пазар во однос на останатите извозни земји кои извезуваат на тој пазар. Тоа се разбира ќе влијае позитивно на целокупниот извозен потенцијал на тој производ на таргетираниот пазар.

Третиот параматер на оваа компонента се однесува на ***евентуалните предности од аспект на географската одалеченост*** на извозната земја од таргетираниот пазар споредено со географската одалеченост на останатите извозници на тој пазар.

$$Distance\ factor = e^{-\left|av.\log distance_{jk} - log\ distance_{ij}\right|}$$

Сите знаеме дека транспортните трошоци кои во голема мера се детерминирани од географската одалеченост имаат значајна улога во цената на чинење на секој производ, па оттука конкуретноста на една земја споредено со останатите земји во еден дел е детерминирана токму од географската одалеченост и поради тоа овој фактор е земен во предвид како значаен при пресметка на самиот индикатор за мерење на извозните потенцијали.

Сепак, она што треба да го имаме во предвид е фактот што за некои производи географската далечина има поголема важност за разлика од некои други производи за кои географската одалеченост има помало значење т.е. едни производи се сензитивни, додека други се помалку сензитивни на географската одалеченост и транспортните трошоци. Имено, производите кои во просек се тргуваат на поголема далечина се производи за кои транспортните трошоци имаа

помала важност, споредено со тие производи кои поради својата специфичност се тргуваат на пократка далечина.

Оттука, оние производи кои се тргуваат на поголема далечина се производи за кои земјата може да има конкурентска предност дури и во услови кога таргетираниот пазар е значително одалечен. Во спротивно, производите кои во просек се тргуваат на пократка далечина, се производи за кои земјата може да има релативно поголема конкурентска предност само ако таргетираниот пазар е помала географска одалеченост.

На крај, **третата компонента** се однесува на ***поволностите за тргување***. Оваа компонента е базирана на *односот помеѓу вредноста на актуелната трговија помеѓу извозната земја и конкретниот пазар за одредени потенцијални производи и вредноста на трговијата која би можела да се оствари под претпоставка извозната земја да има исто учество на конкретниот пазар како учеството на останатите глобални пазари каде извезува*.

$$Easiness_{ij} = \frac{v_{ij}}{\sum_k \left(Supply_{ik}^{EP} \times Demand_{ijk}^{Static}\right)}$$

Ако вредноста на параметарот **Easy > 1**, се претпоставува дека условите за тргување со конкретната земја се поповолни во однос на условите за тргување/извоз со останатите земји. Таквите услови за тргување може да бидат поповолно поради повеќе причини како што се културни и јазични сличности, добро воспоставени институционални, комерцијални и бизнис врски.

Врз база на трите поединечни компоненти се пресметува **финалниот индикатор** кој ја мери ***вкупната потенцијалната вредност на извозот***, додека ***разликата помеѓу вкупната потенцијална и актуелна вредност на извозот ги илустрира неискористените извозни можности*** **т.е. потенцијалната вредност на извозот** која сеуште не е искористена или со други зборови вредноста на извоз која може да се оствари во иднина од страна на извозните компании на таргетираните пазари на ниво на поединечни извозни производи.

$$Unrealized\ Potential_{ijk} = EP_{ijk} - \min(v_{ijk}, EP_{ijk})$$

Во рамките на студијата за мапирање на извозните потенцијали на македонската економија, **методологијата за мапирање на извозните потенцијали** развиена од страна на Меѓународниот Центар за Трговија – Женева **ќе биде надополнета и надградена** од страна на самите автори со цел поголема релеватност на резултатите од истражувањето и посоодветно прилагодување на конкретните услови и специфичност на случајот на македонската економија.

Имено, во делот на **проценка на извозните потенцијали на страна на понудата** т.е. *проценка на производните перформанси* ќе биде направена дополнителна анализа на просечната стапката на раст на извозот (вредност и количина) во последните 5 години на ниво на поединечен производ и пазар и преку метод на екстраполација ќе биде проектиран идниот раст на извоз како варијабла во пресметка на параметарот кој се однесува на понудата.

Истовремено, ќе биде спроведено **анкетно истражување на најрепрезентативните производители и извозници** со цел утврдување на постоечките инсталирани производни капацитети, степенот на нивна искористеност, како и идни планови за инвестиции и раст на извозот на ниво на поединечен производ. На тој начин ќе се овозможи многу појасна слика за производните капацитети и потенцијали на страна на понудата.

Од друга страна, **кај компонентата на побарувачката** ќе биде направена дополнителна анализа преку пресметка на просечната стапка на увоз во последните 5 години на ниво на поединечен производ за секој пазар каде земјата веќе извезува или има реални претпоставки да отпочне да извезува во некој нареден период. На тој начин ќе се проценат идните увозни капацитети/побарувачка на секој пазар на ниво на поединечен производ.

1.2 Индикатор за производна диверзификација (ИПД)

Индикаторот за производна диверзификација го мери *извозниот потенцијал на нови производи* кои земјата не ги извезува или ad hoc ги извезува во мали незначителни количини, но истовремено *производи за кои земјата поседува реални економски претпоставки и потенцијални компаративни предности* да започне редововно да ги извезува на меѓународните пазари.

Пресметката на овој индикатор се одвива во **неколку фази**. Во **првата фаза** се **идентификуваат нови извозни производи** *со најголем потенцијал да отпочнат да се произведуваат и извезуваат* т.е. производи со најголеми потенцијални компаративни предности.

Потенцијалните компаративни предности за отпочнување на производство и извоз на нови производи во голема мера се детерминирани од постоечката извозна структура, односно од производите за кои земјата има веќе изградено производни способности и компаративни предности. За илустрација, една земја која има производни способности и компаративни предности за производство на основни прехранбени производи е многу веројатно да отпочне производство на здрава храна, отколку да отпочне производство на електрични возила ако нема никакви претходни капацитети, традиција, знаење во автомобилска индустрија.

Не само во рамките на исти индустрии, блиски производи постојат и помеѓу различни индустрии. Всушност, многу е полесно ако земјата произведува производи од железо и челик да отпочне да произведува некои производи од металопреработувачка или машинска индустрија како што се челични цевки, земјоделски алати или поедноставни текстилни или друг тип на машини, отколку да отпочне производство на машини кои се автоматизирани и компјутеризирани ако претходно земјата не е специјализирана за производство на електорника или за такви слични техничко-технолошки софистицирани апарати и машини.

Оттука, за идентификување на нови извозни производи кои се слични со постоечките извозни производи ќе биде користена “**product space” методологија** развиена од страна на Центарот за Меѓународен Развој при Универзитетот Харврад – САД (Hausmann and Klinger, 2007 и Hausmann et al., 2007).

Истата е базирана на матрица на **парови на производи** и на **т.н**. **density индекс (индекс на густина)** кој ја мери *поврзаноста помеѓу производите за кои земјата има веќе изградени компаративни предности и оние производи кои во ланецот на снандување се најблиску до нив од аспект на сличност во производните процеси*.

Близината и поврзаноста на производите се анализа од аспект на сличноста на производните способности кои ги користат во производниот процес. Со други зборови, ако два производи се поврзани/слични помеѓу себе, заради тоа што за нивно производство се потребни слични институции, инфраструктура, машини, канали на дистрибуција, менаџмент и маркетинг практики, специфична работна сила, технологија или одредена комбинација на прозводни фактори, тогаш истите тие производи се карактеризираат како слични производи и веројатноста да бидат извезувани во тандем (како пар) од најголем број на земји е исклучително голема.

Првиот чекор во пресметка на **density индексот (индекс на густина)** е *проучување на постоечката извозна структура* и *идентификување на извозните производи за кои земјата има веќе изградени компаративни предности.*

За таа цел, најпрво го пресметуваме **Индексот на компаративни предности (Revealed Comparative Advantage – RCA**) што претставува најрелевантен индикатор кој покажува дали земјата има компаративна предности во извоз на некој производи. Овој индекс е креиран од страна на економистот Balassa во 1965 година (Balassa, 1965) и истиот се пресметува согласно форумулата подолу:

$$RCA_{c,i,t} = \frac{x_{c,i,t} \Big/ \sum_{i} x_{c,i,t}}{\sum_{c} x_{c,i,t} \Big/ \sum_{i}\sum_{c} x_{c,i,t}}$$

Изразот во броителот го покажува релативното учество на производот во вкупниот извоз на земјата, додека изразот во именителот го покажува релативното учество на производот што го извезуваат сите земји во вкупниот светски извоз[5].

Со цел да се елиминираат одредени слабости кај индексот на компаративни предности дополнително во пресемтка на компаративните предности на постоечките извозни производи се земаат во предвид **ре-извозот** и **глобалната маргинална преференца** која се однесува на еветуалните царински предности на земјата при извоз на конкретен производ.

$$CA_{ik} = ProjectedRCA_{ik} \times ExIm_{ik} \times GTA_{ik}$$

Вториот чекор е *проучување на сличноста која постои помеѓу производите* кои се предмет на меѓународна трговија и идентификување на нови производи кои се слични со оние производи кои земјата веќе ги извезува со компаративна предност.

За таа цел, користиме **матрица на парови на производи**:

[5] Овој индекс покажува дека учеството на производот во вкупниот извоз на земјата е поголем од учеството на тој производ во извозот на сите останатити земји кои истиот го произведуваат и извезуваат. Еден производ има компаративна предност ако вредноста, RCA>1. Тоа значи дека релативните трошоци за производство на тој производ во земјата се помали во однос на трошоците за производство на истиот производ во некоја друга земја.

$$\Delta = \begin{bmatrix} 0 & \delta_{1,2} & \delta_{1,3} & \dots & \delta_{1,n} \\ & \ddots & \delta_{2,3} & \ddots & \vdots \\ & & \ddots & \ddots & \vdots \\ & & & \ddots & \delta_{n-1,n} \\ & & & & 0 \end{bmatrix}$$

при што, растојанието помеѓу секој производ се мери како минимум на условната веројатност дека паровите на производи, *i* и *j*, во годината, *t* , истовремено се извезуваат со компаративна предност, што се нарекува **проксимативност**:

$$\varphi_{i,j,t} = \min\left\{P\left(x_{i,t} \middle| x_{j,t}\right), P\left(x_{j,t} \middle| x_{i,t}\right)\right\}$$

каде,

$$x_{c,i}, x_{cj} = \begin{cases} 1..ако..RCA_{ij} \geq 1..за..земјата...c \\ 0..ако..RCA_{ij} \leq 1..за..земјата...c \end{cases}$$

Врз база на погоре елаборираниот модел на парови на производи и проксимативност ќе го пресметаме т.н. **индекст на густина** на ниво на поединечен производ.

Овој индекс се користи за идентификување на оние производи за кои земјата има најголема веројатност да оттпочне да ги произведува и извезува со компаративна предност со оглед што истите се слични (од аспект на производните способности и инпути што се користат во производниот процес) со постоечките производи што земјата веќе ги произведува и извезува со компаративна предност.

Индексот на густина „density index“ ја мери *просечната веројатност дека производот може да отпочне да се произведува и извезува согласно постоењето на слични на него производи во постоечката производна и извозна структура на земјата*. Овој индекс може да се претстави преку следната формула (Hausmann and Rodrik, 2005):

$$Density_{ik} = \frac{\sum_j x_i \varphi_{ijk}}{\sum_j \varphi_{ijk}}$$

каде, поголемата вредност на индексот покажува дека земјата веќе произведува и извезува многу слични производи на производот, *j*, што укажува дека веројатноста да отпочне да го произведува конкретниот производ е голема.

Спроведувањата на оваа анализа ќе биде направена со користење на неколку компјутерски и софтверски програми специјализирани за обработка и систематизација на поголема серија на податоци за одделни производи со оглед на фактот што самата анализа подразбира огромен број на податоци кои треба да бидат обработени.

За илустрација, како што погоре беше споменато ќе бидат анализирани повеќе од 5.300 производи, при што, за потребите на матрицата на парови на производи секој од овие производи треба да биде анализиран со секој друг производ помеѓу себе како пар на производи, што математички е истражување базирано на повеќе од 30 милиони опсервации.

Врз база на добиените резултати за вредноста на индексот на густина за секој поединечен производ што ја одредува веројатноста дали некој производ согласно постоечката производна и извозна структура во земјата може да отпочне да се произведува и извезува со компаративна предност, потребно е да се направи селекција според вредноста на PRODY индексот кој го мери степенот на софистицираност на секој производ бидејќи идејата е да се идентификуваат само оние производи кои имаат повисок степен на финализација и поголема додадена вредност, а не сите производи за кои земјата има потенцијални компаративни предности и реални економски претпоставки да ги произведува и извезува.

На крај, **третиот чекор** е пресметка на **индикатор на производна диверзификација** (**ИПД)** кој се состои од три параметри:

$$DP_{ijk} = Supply_{ik}^{EP} \times Demand_{ijk} \times Easiness_{ij}$$

Првиот параметар кој се однесува на производниот и извозниот капацитет на страна на понудата е претставен преку индексот на густина, $Supply_{ik}^{EP} = Density_{ik}$, додека вториот и третиот параметар кои се однесуваат на увозниот потенцијал на страна на побарувачката и поволностите за тргување се пресметуваат на истиот начин како кај индикаторот за извозен потенцијал.

2. АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИ ПЕРФОРМАНСИ НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

2.1 Емпириска анализа на извозните перформанси на македонската економија

Македонската економија бележи **позитивен растечки тренд на извозот** во изминатиот период и покрај значителниот пад на извозот во 2020 година како резултат на глобалната криза предизвикана од Ковид-19 пандемијата. Имено, во периодот 2017-2021 година е забележана **просечна стапка на раст на извозот на добра и услуги од 12.35%** *(од 6.235 милиони долари во 2017 година на 9.154 долари во 2021 година).* Истовремено, се забележува ***зголемување на релативното учество на извозот на добра и услуги како процент од БДП*** од **55%** во 2017 година на **66%** *во* 2021 година.

Слика 1. Извоз на добра и услуги и релативно учество на извозот во БДП

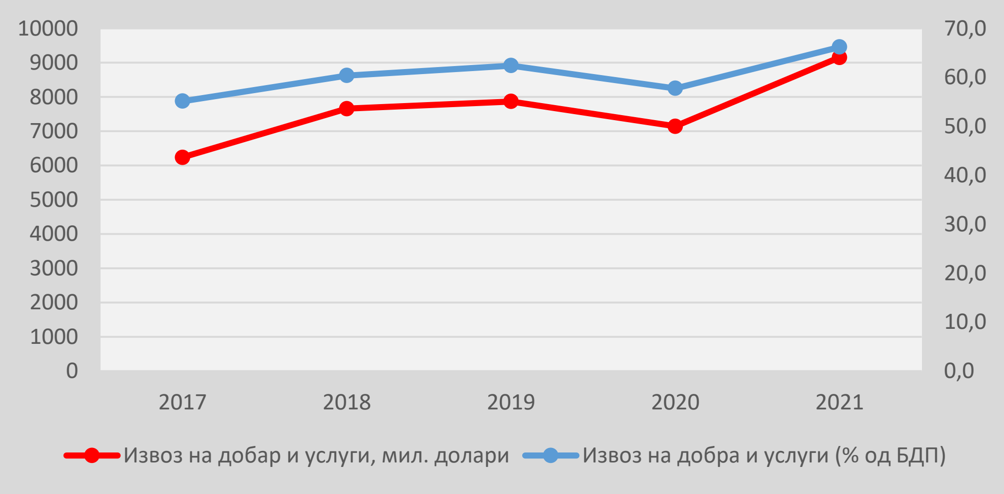

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Зголемување на извозот се должи во исто време на раст на извозот на добра и раст на извозот на услуги. Имено, **вредноста на извозот на добра** во периодот **2017-2021 година** забележа **просечна стапка на раст од речиси 12%** *(од 5.684 милиони долари во 2017 година на 8.188 милиони долари во 2021 година)*, додека **вредноста на извозот на услуги** во истиот период има уште **поголема просечна стапка на раст од 16%** *(од 567 милиони долари во 2017 година на 968 милиони*

долари во 2021 година). Растот на извозот на добра во голема мера е резултат на извозот од ТИРЗ кој надмина речиси 50% од вкупниот извоз на добра каде доминантно учество има извозот на компоненти за автомобилска индустрија, додека извозот на услуги во голема мера е детерминира од извоз на ИКТ услуги кој бележи континуиран раст во целиот изминат период.

Слика 2. Извоз на добра и извоз на услуги, во милиони долари

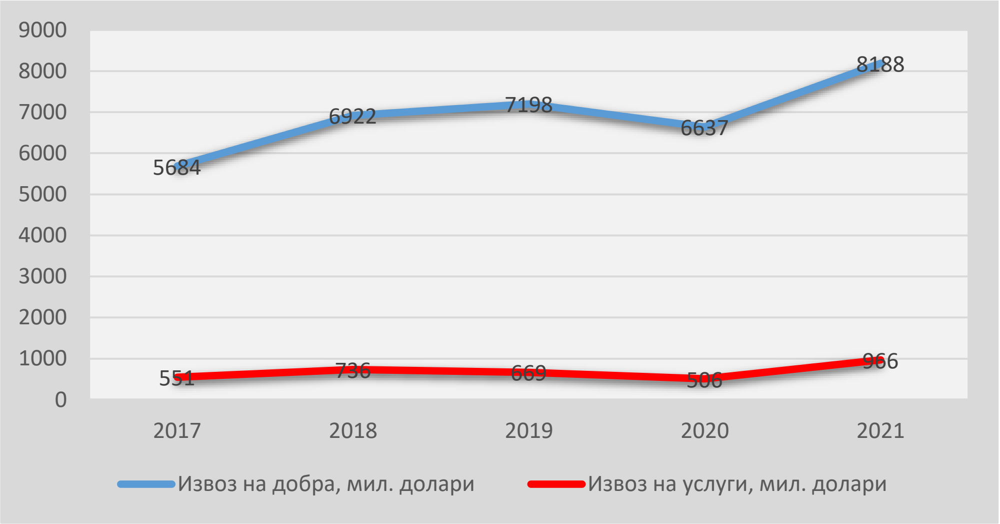

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Во **првите 11 месеци од 2022 година** имаме уште позначителна динамика на раст на извозот. Имено, во периодот **јануари-ноември 2022 година** е **забележан раст на извозот од 20%**, што во еден дел е резултат на глобалната инфлација.

Ако направиме компаративна анализа со земјите од регионот на Западен Балкан може да заклучиме дека Република Северна Македонија после Албанија и Косово е земја со највисока стапка на раст на извозот на добра и услуги во анализираниот период.

Слика 3. Извоз на добра и извоз на услуги, во милиони долари

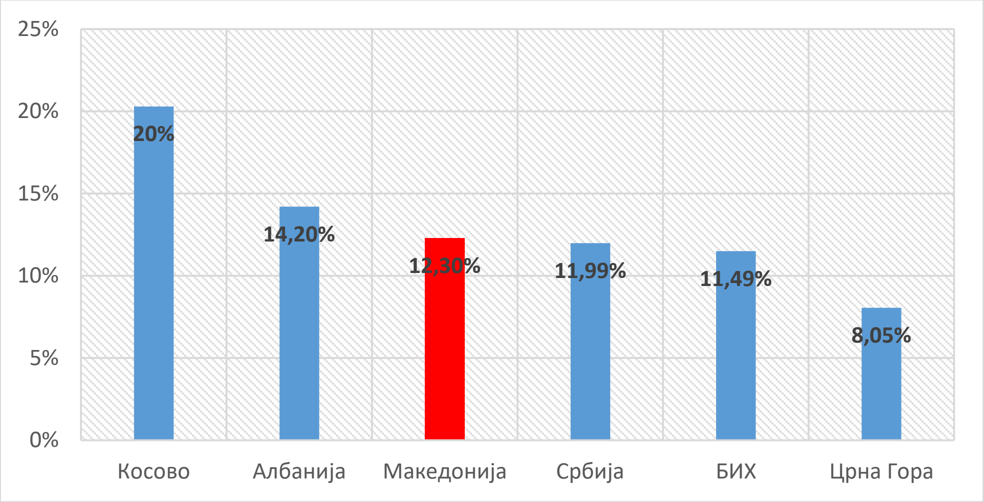

Извор: Анализа на авторите врз база на податоци од Светска Банка

Значителниот раст на извозот во изминатиот период овозможи во исто време значителен раст на **вредноста на извозот по глава на жител и зголемување на учеството на извозот во БДП на земјата**. Имено, *вредноста на извозот по глава на жител во 2021 година достигна вредност од 4.430 долари, додека вредноста на извоз надмина 65% од БДП.*

Ако ја споредиме вредноста на извозот по глава на жител со останатите земји од регионот на Западен Балкан може да заклучиме дека Република Северна Македонија е веднаш после Србија во однос на овој параметар, но значително заостанува во однос на земјите од поширокиот регион како што се Словенија, Словачка, Чешка, Унгарија и други земји. За илустрација, вредноста на извозот по глава на жител во Словенија е 24.500 долари или 5.5 пати поголема споредено со Република Северна Македонија, додека Словачка имаат вредност на извоз по глава на жител од 20.000 долари и 19.500 долари, респективно што е околу 4-5 пати поголема споредена со Република Северна Македонија.

Слика 4. Извоз по глава на жител и извоз на добра и услуги (% од БДП)

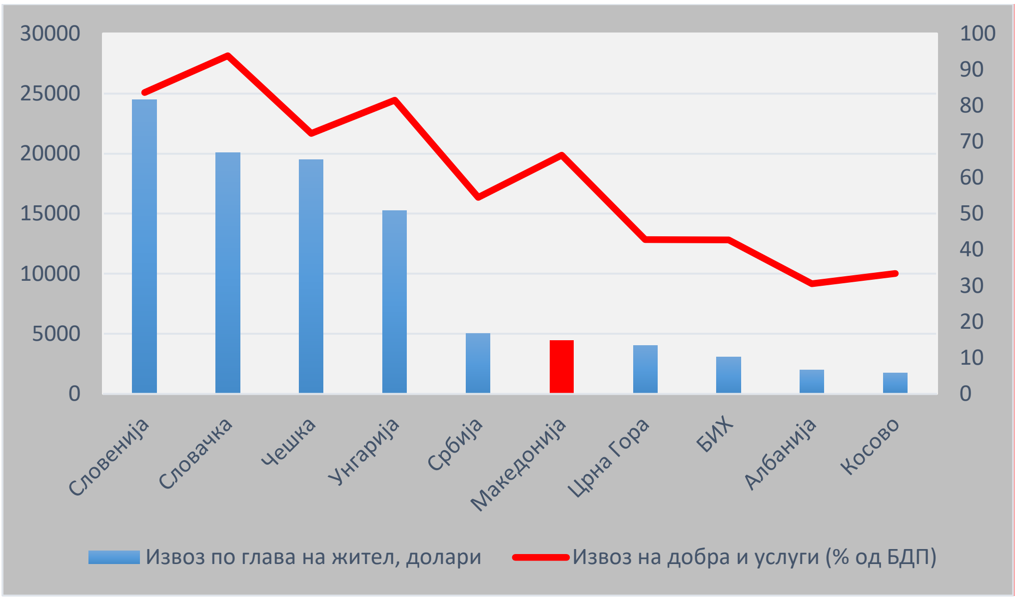

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Истовремено, земјите од поширокиот регион како што се Словенија, Словачка, Чешка и Унгарија имаа значително поголемо релативно учество на извозот во БДП (околу 80-90%) споредено со релативното учество на извозот во Република Северна Македонија кое во 2021 година достигна 66%. Но, споредено со земјите од Западен Балкан нашата земја има најголемо релативно учество на извозот во националниот БДП.

Сепак, ако подетално анализираме на што се должат **стапките на раст на извозот на добра** во Република С.Македонија ќе заклучиме дека истите **се детерминирани од растот на само неколку производи** кои имаат релативно големо учество во вкупниот извоз на земјата.

Имено, **првите 25 производи со најголемо релативно учество во вкупниот раст на извозот на добра** учествуваат со речиси **84%**, при што, само еден производ (катализатори на подлога со благородни метали или со соединенија на благородни метали - 381512) има 27.8% релативно учество во вкупниот раст на извозот во периодот 2017-2021 година. Овој производ истовремено има најголемо релативно учество во вкупниот извоз од 21.23%

Табела 1. Извори на растот на извозот на ниво на производ

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Релативно учество во извоз, %	Апсолутно учество во растот, %	Релативно учество во растот, %
1	381512	Катализатори на подлога со благороден метал или со соединенија на благородни метали како активна материја	21.23%	3.14%	27.8%
2	842139	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови	10.90%	1.15%	10.1%
3	854430	Сетови на спроводници за палење и други сетови на спроводници за возила, воздухоплови или бродови	7.06%	0.93%	8.2%
4	720260	Феро-никел	3.52%	0.50%	4.4%
5	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	2.07%	0.49%	4.3%
6	940190	Делови за седишта	2.76%	0.43%	3.8%
7	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови	1.27%	0.32%	2.9%
8	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	1.77%	0.28%	2.4%
9	853650	Други прекинувачи	1.08%	0.27%	2.4%
10	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	1.21%	0.22%	1.9%
11	260700	Руди на олово и концентрати	1.05%	0.17%	1.5%
12	271019	Други масла и препарати (средни, тешки и гасни масла)	1.01%	0.17%	1.5%
13	260800	Руди на цинк и концентрати	0.68%	0.15%	1.3%
14	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	1.00%	0.14%	1.3%
15	851680	Електрични грејачи отпорници	0.42%	0.12%	1.1%
16	251512	Мермер и травертин сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна (вклучувајќи квадратна) форма	0.57%	0.12%	1.1%
17	262099	Згура, пепел и остатоци што содржат аникел, калај, титан и друго	0.59%	0.11%	1.0%
18	240110	Тутун, неоджилен/нережан	1.77%	0.11%	0.9%
19	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	1.03%	0.11%	0.9%
20	870840	Менувачи и нивни делови	0.36%	0.10%	0.9%
21	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	0.61%	0.10%	0.9%
22	851230	Опрема за звучна сигнализација:	0.34%	0.10%	0.9%
23	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	0.33%	0.09%	0.8%
24	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	0.64%	0.09%	0.8%
25	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	0.96%	0.08%	0.7%
#	#	**ВКУПНО**		**9.50%**	**83.8%**

Извор: Пресметка на авторите врз база на податоци од ДЗС на РСМ

Анализата на релативното учество на одделните производи во вкупниот извоз и анализата на изворите на растот на извозот (апсолутно и релативно учество во вкупниот раст на извозот) укажуваат дека **извозот на земјата е детерминиран од само неколку производи** и уште поважно **растот на извозот во периодот 2017-2021 година е воден од придонесот на само неколку производи**.

Она што загрижува е тоа што овие извозни производи кои имаа големо релативно учество во вкупниот извоз на земјата и воедно имаат најголем придонес во растот на извозот се производи со голема увозна компонента т.е. ниска домашна додадена вредност.

Тоа е една од главните причини за **хроничниот трговски дефицити** што земјата го бележи еден подолг временски период. Благо намалување на трговскиот дефицит се забележува во 2020 година поради Ковид-19 кризата и забавување на економската активност на земјата, но во 2021 година е достигнато историски највиско ниво на трговскиот дефицит од 3.201 милиони долари и највисока стапка на раст на дефицитот од 54% споредено со 2020 година.

Слика 5. Трговски дефицит и стапка на раст на трговски дефицит

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Трендот на зголемување на **трговскиот дефицит продолжува и во 2022 година** со понатамошно значително продлабочување. Имено, во *првите 11 месеци од 2022 година трговскиот дефицит е зголемен за 30%* (од 2.801 милиони долари во првите 11 месеци од 2021 на 3.641 милиони евра во првите 11 месеци во 2022 година).

Најголем дел од хроничниот раст на трговскиот дефицит се должи на високата увозна компонента т.е. мала домашна додадена вредност на извозот, што значи дека во иднина треба многу повеќе да работиме на зголемување на нето-извозот, а не само на раст на извозот. Дополнителното акцелерирање на трговскиот дефицит во 2022 година се должеше во голема мера на растот на цените на енергенсите (електричната енергија, нафтата и нафтените деривати и природниот гас) и примарните индустриски производи. Република Северна Македонија е увозно зависна од енергенси и базични индустриски производи, при што, глобалниот раст на цени на енергенсите и базичните индустриски производи поради воениот конфликт помеѓу Русија и Украина веднаш се рефлектираше врз значително зголемување на увозот на земјата.

Растот на трговски дефицит предизвикува намалување на **покриеноста на увозот со извоз,** особено во последните две години кога поради значителниот раст на трговскиот дефицит имаме големо намалување на покриеноста на увозот со извоз. Имено, покриеноста на увозот со извоз во 2020 година изнесувала 76.1%, во 2021 година е намалена на 71.8%, додека во периодот јануари-ноември 2022 година покриеноста на увозот со извоз бележи дополнително намалување на 68.9%.

Слика 6. Трговски дефицит и покриеност на увоз со извоз

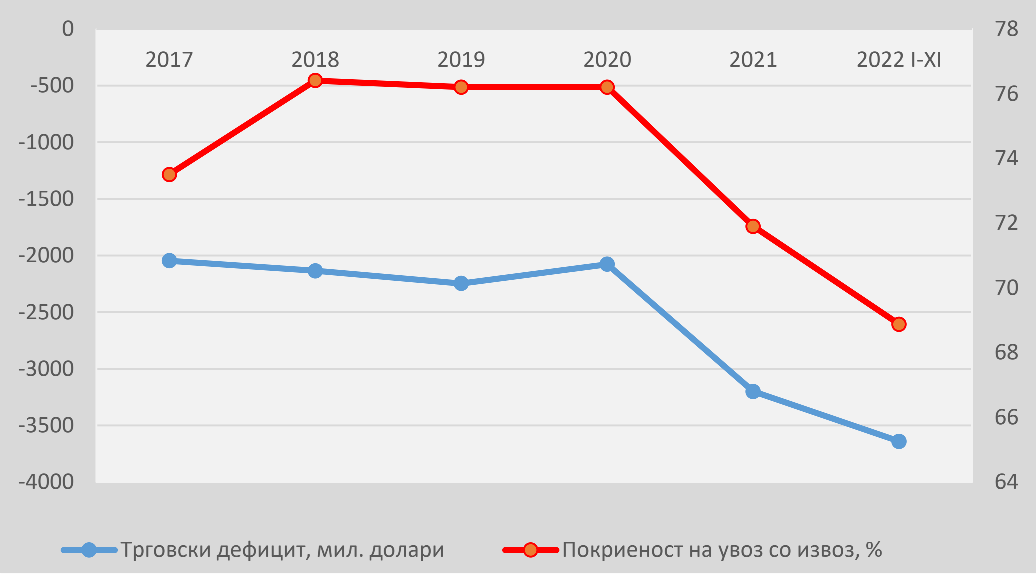

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

На крај, ова е главната причина зошто и покрај значителниот раст на извозот нема поголем економски раст, односно зошто корелациската поврзаност помеѓу растот на извозот и растот на економија е значително помал споредено со сознанијата од науката и практичните искуства на другите земји.

Ова може да се потврди со фактот што постои **силна и статистички сигнификатна негативна корелација помеѓу нето-извозот и стапката на раст на реалниот БДП** што укажува дека негативните трговски дефицити значително го ограничуваат растот на македонската економија.

Подолу се дадени графички прикази за кореларицската врска помеѓу извозот и растот на реалниот БДП и корелациска врска помеѓу нето-извозот и растот на реалниот БДП.

Слика 7. Корелациска поврзаност помеѓу БДП и извоз/нето-извозот во Р.С Македонија

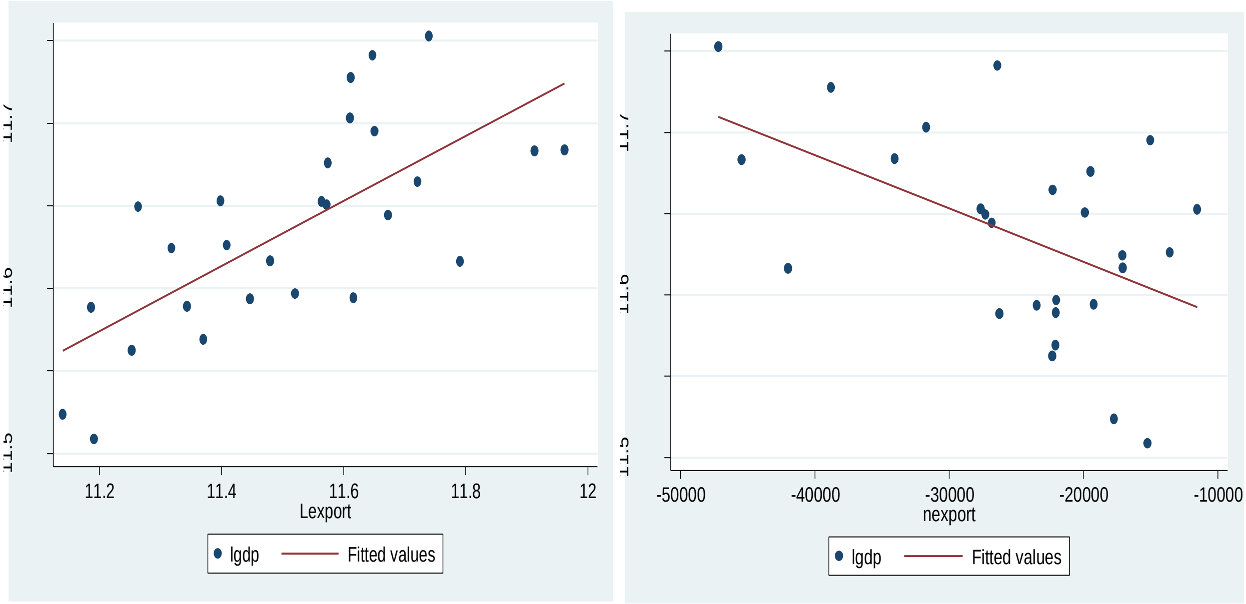

2.2 Анализа на извозната структура на Република С.Македонија

Ако ја анализираме структурата на извозот на Република Северна Македонија ќе забележиме дека доминантно учество имаат хемиски производи; машини и опрема; базични метали и производи од метали; електрична опрема; облека; рударство и неметални минерални производи; прехранбена индустрија и примарно земјоделие.

Во табелата подолу се презентирани податоци за **вредноста на извозот и релативното учество на одделни индустрии/сектори** во вкупниот извоз на земјата.

Табела 2. Вредност на извоз по сектори и релативно учество на секој сектор

#	СЕКТОР	Износ, во САД долари	Релативно учество, %
1	Хемикалии и хемиски производи	1.987.630.000	24.3%
2	Машини и опрема	1.020.026.000	12.5%
3	Метали и производи од метали	1.018.726.000	12.4%
4	Моторни возила и транспортна опрема	865.162.000	10.6%
5	Електрична опрема	658.716.000	8.0%
6	Облека	401.482.000	4.9%
7	Рударство и други неметални минерални произѕводи	360.576.000	4.4%
8	Прехранбени производи	337.499.000	4.1%
9	Земјоделски производи	316.959.000	3.9%
10	Дрво, производи од дрво и мебел	282.806.000	3.5%
11	Текстил	176.571.000	2.2%
12	Гума и пластични производи	161.997.000	2.0%
13	Снабдување со вода; отстранување на отпадни води; ракување со отпад и дејности за санација на околината	136.881.000	1.7%
14	Фармацевтски производи	130.555.000	1.6%
15	Кокс и рафинирани нафтени производи	100.437.000	1.2%
16	Пијалаци	79.280.000	1.0%
17	Електрична енергија	47.939.000	0.6%
18	Кожа и слични производи од кожа	33.659.000	0.4%
19	Хартија и производи од хартија	29.622.000	0.4%
20	Други индустриски производи	25.579.000	0.3%
21	Производи од тутун	6.868.000	0.1%
22	Нераспределено	5.622.000	0.1%
	ВКУПНО	**8.188.221.000**	**100%**

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Од анализата на структурата на извозот може да се констатира дека **хемиската индустрија** со вредност на извоз од **1.987 милиони долари** има **24.3%** од вкупниот извоз на земјата што ја прави најзначајна извозна индустрија/сектор. Втора по важност индустрија за македонскиот извоз е **машинската индустрија (машини и опрема)**. Оваа индустрија има вкупна извозна вредност од **1.020 милиони долари** или **12.5%** од вкупниот извоз на земјата. Третиот сектор со најголемо релативно учество во вкупниот извоз на земјата е метална и металопреработувачка индустрија со вкупна извозна вредност од **1.018 милиони долари** или **12.4%** од вкупниот извоз на земјата. Не помалку важна е **автомобилската индустрија** (моторни возила, автомобилски компоненти и транспортна опрема) и **електрична опрема** со вкупен извоз од **1.511 милиони долари** или **18.6%.**

Текстилната индустрија и **индустријата за облека** заедно имаат извоз од **578 милиони долари** или **7.1%** од вкупниот извоз на земјата, додека **примарно земјоделие** (производи од растително и животинско потекло) и **прехранбена индустрија** имаат извоз од **654 милиони долари** или **8%** од вкупниот извоз на земјата. Секторот **рударство, вадење на камен и неметални минерални производи** има извоз од **360 милиони долари** или **4.4%** релативно учество во вкупниот извоз на земјата.

Слика 8. Извозна структура на Република С.Македонија по сектори, 2021 година

Извор: Анализа на авторите врз база на податоци од Државен Завод за статистика на Република С.Македонија

Од друга страна, извозот на дрво, производи од дрво и мебел изнесува **282 милиони долари** и има релативно учество во вкупниот извоз од 3.5%, додека **фармацевската индустрија** има извоз од **130 милиони долари** или **1.6%** релативно учество во вкупниот извоз.

Она што е поважно во рамки на овој дел од анализата е **дали и каква структурни промени** се забележана во анализираниот период од аспект на *динамиката на раст на извозот и промена во релативното учество во вкупниот извоз на одделни сектори*.

Табела 3. Вредност на извоз по сектори и релативно учество на секој сектор

СЕКТОР	Извоз, долари 2017	Релативно учесто, %	Извоз, долари 2021	Релативно учество, %	Стапка на раст, %
Хемикалии и хемиски производи	1,219,006,000	21.4%	1,987,630,000	24.3%	63.1%
Машини и опрема, неспомнати на друго место	639,106,000	11.2%	1,020,026,000	12.5%	59.6%
Метали	508,435,000	8.9%	938,174,000	11.5%	84.5%
Моторни возила, приколки и полуприколки	644,029,000	11.3%	834,063,000	10.2%	29.5%
Електрична опрема	354,894,000	6.2%	594,929,000	7.3%	67.6%
Облека	523,763,000	9.2%	401,482,000	4.9%	-23.3%
Прехранбени производи	247,458,000	4.4%	337,499,000	4.1%	36.4%
Рударство и вадење на камен	289,922,000	5.1%	370,199,000	4.5%	15.6%
Земјоделски производи	273,828,000	4.8%	316,959,000	3.9%	15.8%
Мебел и производи од дрво	210,651,000	3.7%	282,806,000	3.4%	35.1%
Текстил	106,057,000	1.9%	176,571,000	2.2%	66.5%
Гума и пластични производи	87,573,000	1.5%	161,997,000	2.0%	85.0%
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води; ракување со отпад	61,479,000	1.1%	136,881,000	1.7%	122.6%
Основни фармацевтски производи и фармацевтски препарати	90,755,000	1.6%	130,555,000	1.6%	43.9%
Други минерални производи	63,436,000	1.1%	90,814,000	1.1%	43.2%
Готови метални производи, освен машини и опрема	57,157,000	1.0%	80,552,000	1.0%	40.9%
Пијалаци	66,330,000	1.2%	79,280,000	1.0%	19.5%
Компјутери, електронски и оптички производи	54,971,000	1.0%	63,787,000	0.8%	16.0%
Електрична енергија	27,816,000	0.5%	47,939,000	0.6%	72.3%
Кожа и слични производи од кожа	70,288,000	1.2%	33,659,000	0.4%	-52.1%
Останата опрема за транспорт	15,262,000	0.3%	31,099,000	0.4%	103.8%
Хартија и производи од хартија	16,389,000	0.3%	29,622,000	0.4%	80.7%
Други индустриски производи	23,004,000	0.4%	25,579,000	0.3%	11.2%
Производи од тутун	20,597,000	0.4%	6,868,000	0.1%	-66.7%
Нераспределено	3,525,000	0.1%	5,622,000	0.1%	59.5%
ВКУПНО	**5,683,890,000**	**100%**	**8,188,221,000**	**100%**	**44.1%**

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Ако се анализира првично извозната структура на земјата на ниво на поединечен сектор и структурната трансформација на извозот на секторско ниво може да се заклучи дека промените се позитивни од аспект што најголем раст на извозот во апсолутна и релативна смисла имаат секторите со повисоко ниво на софистицираност и комплепксност, но деталната анализа на ниво на поединечен производ укажува дека поголем број на извозни производи со исклучок на неколку

од хемиска индустрија, машинска и електро индустријата и индустријата за моторни возила се извозни производи кои се карактеризираат со релативно ниска комплексност и софистицираност.

Најголем дел од производите за кои Македонија има компаративна предност се производи од текстилната индустрија и облека, базични метали, како и производи од примарно земјоделие кои се карактеризираат како производи со пониска комплексност. Имено, земјата извезува **440 производи со компаративна предност** од кои најголем дел се од *текстилна индустрија и облека (152 производи или 35%), примарно земјоделие и прехранбена индустрија (83 производи или 19%), метална и металопреработувачка индустрија (49 производи или 11%).*

Слика 9. Структура на извозни производи со компаративна предност по сектори

Извор: Анализа на авторите врз база на податоци од Државен Завод за статистика на Република С.Македонија

Ниската извозна комплексност на земјата се потврдува со фактот што согласно **индексот на извозна комплексност** го мери нивото на софистицираност на извозните производи кои се дел од извозот на една земја, **Македонија е рангирана на 62 место** што споредено со другите земји од поширокиот регион укажува дека земјата заостанува во овој сегмент.

За илустрација, *Словенија е рангирана на 12 место, Словачка на 17 место, Чешка на 7 место, Србија на 37 место, Босна и Херцеговина на 39 место, и*

Бугарија на 46 место. Единствено од земјите во регионот кои се рангирани на ова листа Албанија се наоѓа после нашата земја на 79 место.

Подолу во табелата се презентирани **топ 25 производи кои земјата ги извезува со компаративна предност** согласно индексот на компративна предност, вредноста на извозот и релативното учество во светскиот извоз.

Табела 4. Топ 25 извозни производи со компаративна предност

Тарифен број	Опис на производ	RCA индекс	Вредност на извоз, САД долари	Учество, %
381512	Катализатори на подлога, со благороден метал или со соединенија на благородни метали	231	1,737,226,993	10.1
240110	Тутун, суров и непреработен	223	44,731,247	9.7
810295	Молибденски прачки, профили, плочи, ленти, лимови и фолии	80	2,709,000	3.5
90961	Семе од анис, бадијан, ким или анасон; бобинки од смрека: Некршени ниту мелени	74	9,713,000	3.2
251511	Мермер и травертин:Суров или грубо цепен	73	19,455,000	3.2
842139	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови	72	891,832,459	3.1
381590	Забрзувачи на реакции и катализатори	67	110,548,751	2.9
851230	Опрема за звучна сигнализација кои се употребуваат за велосипеди или моторни возила	66	35,368,000	2.9
720260	Феро-никел	63	287,679,332	2.7
251512	Мермер и травертин сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна (вклучувајќи квадратна) форма	61	30,557,000	2.7
520710	Предиво од памук (освен конец за шиење) подготвено за продажба на мало: Што по маса содржи 85% или повеќе памук	52	4,217,000	2.3
381519	Катализатори на подлога	51	95,625,000	2.2
720852	Топло валани плоснати производи,од железо/нелегиран челик со дебелина од 4,75мм до 10 мм и ширина помала од 2050 мм	50	99,263,738	2.2
300441	Лекови кои содржат ефедрин или негови соли	49	914,000	2.1
860721	Делови на шински возила: воздушни кочници и нивни делови	45	27,419,000	2.0
260700	Руди на олово и концентрати	43	86,854,000	1.9
30760	Полжави, освен морски полжави	41	1,108,000	1.8
721491	Прачки, топло валани, влечени, екструдирани, со напречен правоаголен пресек, од железо или челик, што содржи по маса 0,25% или повеќе јаглерод	38	24,759,000	1.7
854430	Сетови на спроводници за палење, за воздухоплови или бродови	38	577,465,253	1.6
70490	Зелка (01.04-31.12) све/разл	35	28,391,000	1.5
730120	Талпи од железо или челик, вклучувајќи дупчени, пробиени или изработени од составени елементи; заварени профили, од железо или челик: Профили	35	6,586,000	1.5
730661	Заштитни цевки (casing) и производствени цевки (tubing) со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	34	144,831,000	1.5
620333	Работни машки јакни и сакоа: Од синтетички влакна	33	27,687,000	1.5

Тарифен број	Опис на производ	RCA индекс	Вредност на извоз, САД долари	Учество, %
20410	Јагнешки свежи или разладени трупови и полутки	30	15,451,000	1.3
870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови:	29	8283174526	1.3

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Како што може да се види погоре од табелата најголем дел од производите за кои Македонија има најголема компаративна предност се производи од метална, машинска и електро индустрија вклучувајќи и автомобилски компоненти, како и производи од примарно земјоделие и текстилна индустрија.

Сепак, таа слика до некаде е нерална поради фактот што речиси сите производи од машинска, електро и автомобилска индустрија се произведуваат и извезуваат од страна на странски компании лоцирани во или надвор од ТИР зоните во земјата, при што, локалното знаење, know-how и традиција е релативно мало што се потврдува со фактот дека има многу мал број на домашни компании кои се вклучени како добавувачи во ланците на снабдување на овие компании. Она за што нашата земја има реални компаративни предности во моментот се примарно земјоделие, дел од прехранбена индустрија, текстил и облека, метална и металопреработувачка индустрија.

2.3 Анализа на нивото на диверзификација на македонскиот извоз

Освен фактот што извозната структура на македонската економија и покрај одредени позитивни структурни промени кои се случија во изминатиот период како резултат на СДИ во земјата е сеуште неповолна од аспект на нивото на извозна комплексност мерена преку нивото на софистицираност на производите кои се дел од извозната структура на земјата, она што е исклучително неповолно кога зборуваме за извозните перформанси на македонската економија е **висока извозна концентрација т.е. ниска извозна диверзификација** по основ на *број на извозни производи, извозни пазари и извозни компании.*

За илустрација, Македонија извезува вкупно **372 производи** со **вредност поголема од 1 милион долари** согласно хармонизираниот царински систем на 6-цифрени тарифни броеви, додека првите **топ 25 извозни производи** со вредност на извоз од **5.419 милиони долари** учествуваат со **66.2%** во вкупниот извоз на земјата, додека сите останати извозни производи учествуваат со само **23.8%** што е потврда на констатацијата за високо ниво на извозна концентрација на земјата.

Во продолжение се презентирани првите **топ 25 извозни производи** што ги извезуваат домашните и странските извозни компании.

Табела 5. Топ 25 извозни производи согласно вредност на извоз во 2021 година

#	Тарифен број	ОПИС НА ПРОИЗВОД	Износ, САД долари	Релативно учество, %
1	381512	Катализатори на подлога со благороден метал или со соединенија на благородни метали	1.737.226.993	21.2%
2	842139	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови	891.832.459	10.9%
3	854430	Сетови на спроводници за палење и други сетови на спроводници за возила	577.465.253	7.1%
4	720260	Феро-никел	287.679.332	3.5%
5	940190	Делови за седишта	226.087.731	2.8%
6	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	168.979.516	2.1%
7	730661	Заварени цевки правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	145.107.827	1.8%
8	240110	Тутун, неоджилен/нережан	144.731.247	1.8%
9	381590	Забрзувачи на реакција и каталитички препарати, на друго место неспомнати или опфатени	110.548.751	1.4%
10	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови	103.561.824	1.3%
11	720852	Ненамотани топло валани табли од железо или нелегиран челик со дебелина од 4,75 до 10 мм	99.263.738	1.2%
12	853650	Други прекинувачи	88.301.596	1.1%
13	260700	Руди на олово и концентрати	85.643.939	1.0%
14	720851	Ненамотани топло валани табли од железо или нелегиран челик, со дебелина до 10 мм	84.291.806	1.0%
15	271019	Други масла и препарати (тешки и гасни масла)	82.808.035	1.0%
16	850710	Оловни акумулатори за клипни мотори	82.191.193	1.0%
17	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	78.471.711	1.0%
18	260300	Руди на бакар и концентрати	61.405.140	0.7%
19	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса табли од железо или нелегиран челик	61.388.917	0.7%
20	260800	Руди на цинк и концентрати	55.622.729	0.7%
21	940490	Предмети на постелнина и слични стоки	52.296.296	0.6%
22	730630	Други заварени цевки, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	50.147.555	0.6%
23	721049	Поинаку превлечени или прекриени со цинк табли, небрановидни	48.586.291	0.6%
24	190590	Печива, колачи, бисквити и други производи, со додаток на какао или без додаток на какао	47.972.725	0.6%
25	262099	Згура,пепел и остатоци на аникел,калај,титан и др.	47.972.265	0.6%
		ВКУПНО	**5.419.584.869**	**66.2%**

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Анализата на **извозната диверзификација од аспект на број на извозни пазари/земји** ја потврдува констатацијата за високата извозна концентрација на македонскиот извоз.

Имено, најголемиот дел од македонскиот извоз е во неколку земји. **Првите топ 25 најголеми извозни земји/пазари** учествуваат со **95%** во вкупниот извоз на земјата, додека само **Германија** како најголем извозен партнер на Македонија учествува со **47%** во вкупниот извоз.

Табела 6. Топ 25 извозни земји/пазари согласно вредност на извоз во 2021 година

Р.б	Код	Земја	Извоз, САД долари	Релативно учество, %
1	DE	Германија	3.830.027.155	47%
2	BG	Бугарија	396.324.192	5%
3	XK	Косово	357.331.810	4%
4	RS	Србија	344.492.567	4%
5	HU	Унгарија	251.651.073	3%
6	IT	Италија	245.239.569	3%
7	GR	Грција	243.236.795	3%
8	GB	Велика Британија	210.819.784	3%
9	CN	Кина	183.438.733	2%
10	SK	Словачка	157.135.761	2%
11	TR	Турција	151.241.327	2%
12	ES	Шпанија	136.603.797	2%
13	NL	Холандија	134.863.951	2%
14	CZ	Чешка Република	131.612.315	2%
15	RO	Романија	115.103.807	1%
16	HR	Хрватска	113.932.175	1%
17	AL	Албанија	113.308.831	1%
18	BA	Босна и Херцеговина	112.326.027	1%
19	SI	Словенија	108.447.414	1%
20	PL	Полска	89.327.394	1%
21	AT	Австрија	86.693.931	1%
22	FR	Франција	83.968.043	1%
23	US	САД	82.179.188	1%
24	BE	Белгија	72.389.475	1%
25	FI	Финска	63.693.517	1%

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Од друга страна, **Македонија извезува со вредност поголема од 1 милион долари** во само **59 земји** што е уште еден индикатор дека земјата има ниско ниво на извозна диверзификација од аспект на бројот на извозни пазари.

Најголем дел од македонскиот извоз или **77.3%** се пласира во **ЕУ** што е очекувано со оглед на *географската близина, инфраструктурната поврзаност, како и воспоставената економска и трговска соработка*.
Сепак, она што е неповолно е **високата извозна концентрација во рамки на ЕУ**. Имено, **топ 5 најголеми извозни ЕУ пазари** (Германија, Бугарија, Унгарија, Италија и Грција) учествуваат со дури **78.4%** во вкупниот извоз во ЕУ, додека **останатите 22 ЕУ земји** учествуваат со само **21.6%** во вкупниот извоз на Македонија во ЕУ.

Подолу во табелата е дадена листа на ЕУ извозни земји/пазари согласно релативното учество во вкупниот извоз на Република С.Македонија во ЕУ.

Табела 7. Листа на ЕУ извозни пазари согласно вредност на извоз во 2021 година

Р.б	Код	ЕУ земја	Вредност, САД долари	Релативно учество, %
1	DE	Германија	3.830.027.155	60.5%
2	BG	Бугарија	396.324.192	6.3%
3	HU	Унгарија	251.651.073	4.0%
4	IT	Италија	245.239.569	3.9%
5	GR	Грција	243.236.795	3.8%
6	SK	Словачка	157.135.761	2.5%
7	ES	Шпанија	136.603.797	2.2%
8	NL	Холандија	134.863.951	2.1%
9	CZ	Чешка Република	131.612.315	2.1%
10	RO	Романија	115.103.807	1.8%
11	HR	Хрватска	113.932.175	1.8%
12	SI	Словенија	108.447.414	1.7%
13	PL	Полска	89.327.394	1.4%
14	AT	Австрија	86.693.931	1.4%
15	FR	Франција	83.968.043	1.3%
16	BE	Белгија	72.389.475	1.1%
17	FI	Финска	63.693.517	1.0%
18	SE	Шведска	40.467.677	0.6%
19	DK	Данска	11.772.513	0.2%
20	PT	Португалија	7.332.300	0.1%
21	LU	Луксембург	4.612.872	0.1%
22	LV	Латвија	4.057.734	0.1%
23	LT	Литванија	3.844.502	0.1%
24	EE	Естонија	897.544	0.0%
25	CY	Кипар	863.144	0.0%

Р.б	Код	ЕУ земја	Вредност, САД долари	Релативно учество, %
26	MT	Малта	787.454	0.0%
27	IE	Ирска	526.425	0.0%
#		**Вкупно извоз во ЕУ**	**6.335.412.529**	**100%**

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

За илустрација, **вредноста на извозот** во **скандинавските ЕУ земји** (Данска и Шведска) изнесува скромни **52 милиони долари** или **0.8%** во вкупниот извоз на земјата во ЕУ, додека **вредноста на извозот** во **балтичките ЕУ земји** (Естонија, Литванија, Латвија и Финска) изнесува **72 милиони долари** што е **1.1%** релативно учествуво во вкуниот извоз на земјата во ЕУ.

Дополнително, постои **силна извозна концентрација на сектори и производи** кои се извезуваат во рамки на **одделни извозни пазари/земји**. За илустрација, *македонскиот извоз на земјоделски производи и производи од прехранбен сектор учествува со 1% во вкупниот извоз во Германија, додека истовремено хемиска и сродни производи и машини и транспортни уреди учествуваат со 88% во македонскиот извоз на германскиот пазар.*

На крај, во рамки на анализата на извозните перформанси на македонската економија го анализираме **бројот на извозни компании и структурните карактеристики на извозните компании** како значаен аспект. Согласно официјалните статистички податоци околу **3.500 компании имаат извозни активности**, но помал број се компании кои имаат постојани извозни активности во континуитет, што имајќи во предвид дека има повеќе од 70.000 регистрирани активни деловни субјекти во земјата значи дека извозните компании учествуваат со помалку од **5%** од вкупниот број на компании во земјата.

Ако се погледне структурата на овие околу 3.500 извозни компании може да се заклучи дека најголем дел од нив се **трговски компании** т.е. компании регистртирани во дејноста **трговија на големо и мало (39%)**, компании од дејноста **транспорт и складирање (6%)**, и компании од секторот **градежништво (5%)**.

Од друга страна, **преработувачката индустрија** има околу **37%** од вкупниот број на извозни компании согласно последните официјални статистички податоци и покрај тоа што преработувачката индустрија има доминантно учество во структурата на извозот од аспект на создавање на вредноста. Најголем дел од извозниците од преработувачката индустрија се компании од **прехранбениот сектор, текстил и облека, метална и металопреработувачка индустрија, како и секторот гума и пластика.**

Слика 10. Извозна струткруа од аспект на број на извозни компании по сектори

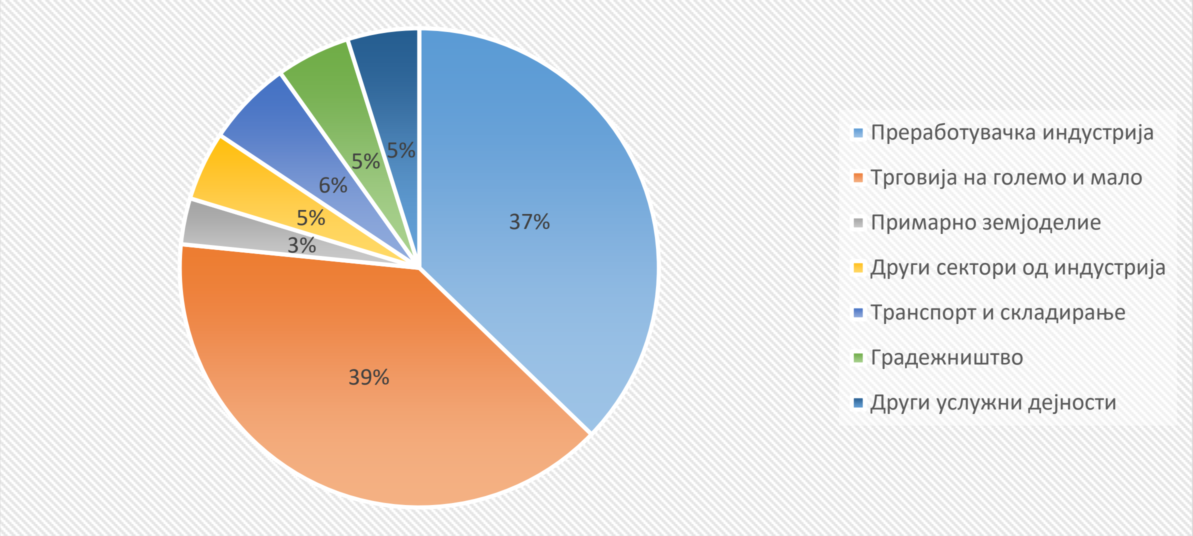

Извор: Државен Завод за статистика на Република Северна Македонија

Анализата на **структурата на извозните компании** од аспект на **големината на компаниите** исто така укажува на **висока извозна концентрација на големите компании** од аспект на создавање на вкупната вредност на извозот и покрај тоа што од аспект на бројот на компании тие имаа многу мало учество.

Имено, *микро претпријатијата имаат најголемо учество во структурата според бројот на претпријатија* (57.5%), додека *големите претпријатија имаат незначително релативно учество* од 2.7%.

Сепак, **во создавањето на вкупната вредност на извозот** на земјата **големите компании** имаат доминантно учество или **74%**, додека **сите други компании** (микро, мали и средни) учествуваат со само **26%** во создавањето на вкупната извозна вредност на земјата.

Истовремено, ако ја анализираме извозната концентрација од аспект на **учеството на најголемите извозници во вкупниот извоз на земјата** и **бројот на извозни партнери со кои соработуваат македонските извозни компании** ќе констатираме дека состојбата е исто така неповолна.

За илустрација, првите **топ 25 најголеми извозници** во 2021 година имале **66% релативно учество во вкупниот извоз на земјата**, додека првите **топ 150 најголеми извозни компании** имаат дури **86%** од вкупниот извоз на земјата.

Табела 8. Топ 25 најголеми извозници во 2021 година

Р.б	Назив на компанија	Износ, евра	Релативно учество, %	Р.б	Назив на компанија	Износ, евра	Релативно учество, %
1	ЏОНСОН МЕТИ	2.329.437.770	33.22%	14	КОСТАЛ	77.023.292	1.10%
2	ЕУРОНИКЕЛ	242.917.665	3.46%	15	ТАБ МАК	69.498.229	0.99%
3	ДРЕКСЛМАЈ ЕР	179.269.012	2.56%	16	АДИЕНТ СЕАТИНГ	68.851.592	0.98%
4	ИГМ-ТРЕЈД	156.852.830	2.24%	17	ЏОЈСОН СЕЈФТИ	68.310.081	0.97%
5	МАКСТИЛ	142.630.254	2.03%	18	КРОМБЕРГ & ШУБЕРТ БТ	65.380.435	0.93%
6	ЛИБЕРТИ	135.869.396	1.94%	19	ОКТА	63.720.984	0.91%
7	КРОМБЕРГ & ШУБЕРТ	135.665.708	1.93%	20	ДОЈРАН СТИЛ	59.320.670	0.85%
8	АМФЕНОЛ	127.440.153	1.82%	21	ЛЕАР	54.733.960	0.78%
9	АПТИВ	110.425.540	1.57%	22	БОРОВ ДОЛ	51.511.891	0.73%
10	АЛКАЛОИД	95.785.032	1.37%	23	СОКОТАБ	45.249.020	0.65%
11	МАРКАРТ	95.214.027	1.36%	24	АДИЕНТ	40.569.113	0.58%
12	ГЕНТЕРМ	88.552.887	1.26%	25	КОНТИХИДРОПЛ АСТ	39.685.487	0.57%
13	САСА	85.505.798	1.22%	#	**ВКУПНО**	**4.629.420.826**	**66%**

Извор: Пресметки на авторите врз база на повеќе извори

Дополнително, од вкупниот број на извозни компании само **450 компании** имаат остварено **извоз со вредност поголема од 1 милион долари**, односно само **1.300 компании** имаат реализирано **извоз со вредност поголема од 100.000 евра**.

Но, она што исто така е вредно за анализа е увозната структура од аспект на број на компании и вредност на увоз. Всушност, **трендот на извозната концентрација се отсликува и во делот на увозната структура**.

Имено, **првите топ 10 најголеми увозници** учествуваат со **35%** од вкупниот увоз на земјата. Ова укажува дека оние компании кои се најголеми извозни во исто време се јавуваат и како најголеми увозници што е потврда на констатацијата дека **домашната додадена вредност на извозот е прилично мала**.

Од аспект на **број на пазари на кои македонските извозни компании ги пласираат своите производи** може да кажеме дека состојбата е слична. Имено, **најголем број од извозните компании имаат извоз на само еден или на неколку пазари**. Имено, *повеќе од 50% од вкупниот број на извозници во земјата реализираат извозни активности на само еден пазар/земја, а околу 90% од вкупниот број на извозни компании во земјата имаа извоз на најмногу 5 извозни пазари*. Сепак, најголем дел од вредноста на извозот (околу 50%) е реализирана од компании кои извезуваат на повеќе од 20 пазари, но процентуално бројот на тие извозни компании е незначителен во однос на вкупниот број на извозни компании.

Дури и од аспект на **регионална дистрибуција на извозот по одделни региони во земјата** има висока концентрација, но оваа констатација се отсликува и согласно регионалната дистрибуција на извозот т.е. учеството на одде.

Слика 11. Дистрибуција на извозот по одделни региони

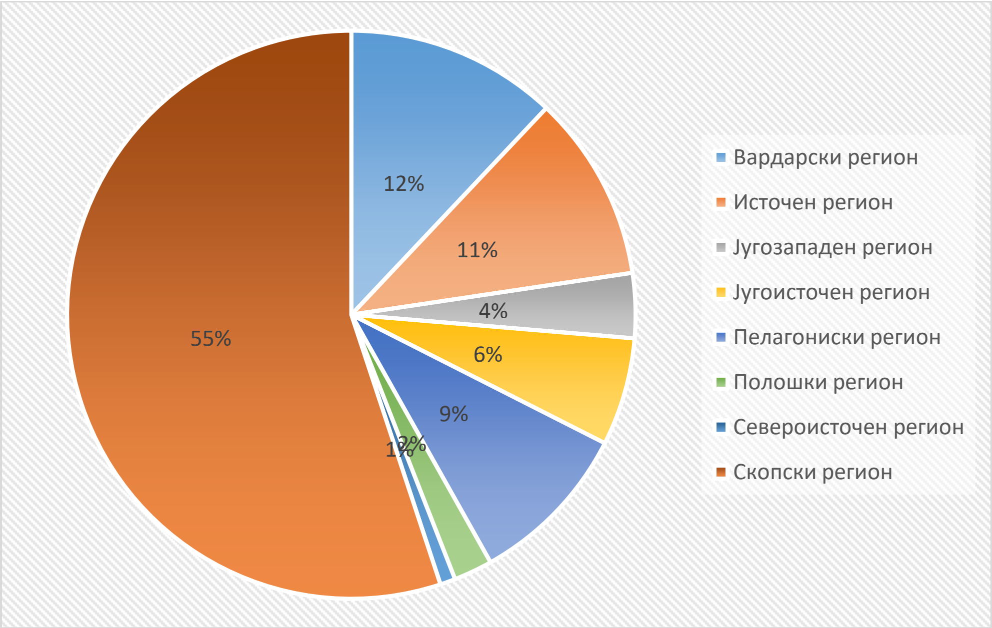

Имено, повеќе од половина или 55% од вкупниот извоз на земјата го креираат компаниите од Скопскиот регион, додека останатите региони како што се Источен, Југоисточен, Вардарски и Пелагонски имаат помало учество со тоа што другите региони како што се Полошкиот, Североисточниот и Југозападниот регион имаат незначително учество во вкупниот извоз на земјата.

Сите погоре елаборирани аспекти и индикатори кои ја отсликуваат извозната структура на земјата и на некој начин го мерат нивото на извозна диверзификација по однос на број на извозни производи, извозни пазари и извозни компании укажуваат дека структурата на македонскиот извоз е неповолна и силно концентрирана, што од друга страна значи дека постои голем неискористен простор и отворени можности за подобрување и надградување на извозната структура, како и можности за зголемување на нивото на извозна диверзификација преку зголемување на бројот на извозни производи, бројот на извозни пазари и бројот на извозни компании, што практично е една од клучните цели на оваа анализа како дел од проект што Стопанската Комора на Северна Македонија го спроведува во соработка со УСАИД.

3. АНАЛИЗА НА ИЗВОЗНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

Она што е најважно во рамки на оваа анализа за мапирање на извозните потенцијали на македонската економија е прашањето колку се изгледите, односно можностите и потенцијалите за раст на извозот на македонската економија во наредниот период. Ова прашање е исклучително тешко поради неизвесноста која постои во глобалната економија, но сепак во рамки на оваа анализа преку земање во предвид на сите објективни фактори кои влијаат врз меѓународната економија и надворешната трговија и преку примена на јасно дефинирана научно-истражувачка и стручно-апликативна методологија која детално беше елаборирана погоре ќе се обидеме да одговориме на ова прашање.

Имено, преку примена на *методологијата за индетификување на извозни потенцијали развиена од страна на Меѓународниот центар за трговија – Женева, а прилагоден и надграден од страна на авторите на оваа студија*, ќе го пресметаме вкупниот извозен потенцијал на земјата преку идентификување на извозниот потенцијал за секој поединечен производ кој Република Северна Македонија го извезува на сегашните пазари и извозниот потенцијал на секој поединечен производ што македонските извозни компании може да отпочнат да го пласираат на нови извозни пазари[6].

[6] Во анализата се земени повеќе од 150 постоечки и нови потенцијални извозни пазари.

Податоците кои се користат во анализата за мапирање на извозните потенцијали на македонската економија се базирани на меѓународната релевантна база на Обединетите Нации (https://comtrade.un.org), при што самата анализа е базирана на **6-цифрена класификација на производите** согласно царински броеви каде се содржани околу 5.300 производи, групирани во повеќе сектори и подсектори:

1) Примарни земјоделски производи од животинско потекло (месо; риба; јајца; мед; млеко и млечни производи; кожа; текстилни производи од животинско потекло и други производи од животинско потекло) и примарни земјоделски производи од растително потекло (дрвја, растенија; корења цвеќиња и украсни листови; зеленчук; овошје; кафе, чај и мирудии; жита; мелнички производи; маслодајни семиња и плодови; разни зрна; индустриски или медицински растенија; слама и добиточна храна; шелак, гуми, смоли и други растителни сокови и екстракти) ;

2) Прехранбена индустрија и пијалоци (храна – преработки од месо и риба, производи од шеќер и какао, слаткарски производи, производи од зеленчук и овошје, други производи за исхрана, како и храна за животни; пијалоци, алхохоли, оцет и производи од тутун);

3) Минерали и минерални производи (сол, сулфур, земја, камен, гипс, вар, цемент; руди, згура и пепел; минерални горива, минерални масла и производи од нивна дестилација, битумен);

4) Производи на хемиска и сродни индустрии (неоргански хемиски производи; органски хемиски производи; фармацевски производи; ѓубрива; екстракти за штавење и бојосување; етерички масла – парфимериски, козметички производи; сапун, восок, органски површински активни средства, препарати за перење, препарати за полирање, свеќи, забарски препарати врз база на гипс; различни лепила и ензими; експлозиви, пиротехнички производи и запаливи препарати; други производи на хемиската индустрија);

5) Производи од пластика, каучук и гума (производи од пластика и пластична маса; производи од каучук и производи од гума);

6) Производство на кожа и производи од кожа (сурова кожа и производи од кожа; природно и вештачко крзно и производи од крзно);

7) Производство на дрво и производи од дрво освен мебел (дрвен јаглен; плута и производи од плута; производи од слама; хартија и картон и производи од хартија и картон; печатени книги, весници и слики и други производни на графичка индустрија);

8) Текстилна индустрија (свила; волна; предива и ткаенина од различни материјали; памук; други растителни текстилни влакна; вештачки и синтетички филаменти; вештачки и синтетички влакна; предива, канапи, јажиња, ортоми, кабли; теписи и други подни покривки; плетени материјали;);

9) Производство на облека и обувки (различна облека и обувки);

10) Производи од камен, гипс, цемент, бетон, асбест и стакло, керамички производи;

11) Метална индустрија (железо и челик; бакар и производи од бакар; никел и производи од никел; алуминиум и производи од алуминиум; олово и производи од олово; цинк и производи од цинк; калај и производи од калај);

12) Металопреработувачка индустрија или производи од метали (производи од железо и челик; алати од базични метали и други производи од метали);

13) Машинска индустрија (нуклеарни реактори, котли, машини, механички уреди и нивни делови) и **електро индустрија** (електрични машини и опрема и нивни делови; апарати за снимање и репродукција на слика и звук, прибори и делови за овие производи);

14) Возила и нивни делови освен железнички и трамвајски шински возила (трактори, моторни возила за превоз на лица, патнички автомобили, возила за превоз на стоки, приколки и полуприколки, бебешки колички, други возила, и делови за нив) и **производство на опрема за транспорт; воздухоплови, космички летала и нивни делови** (подобрани, едрилици, авиони за пренос на патници и стока, космички и други летала); **Бродови, чамци и пловечка конструкција** (патнички бродови, танкери, рибарски бродови, јахти, моторни чамци, подморници);

15) Други производни индустрии (оптички, фотографски, кинематографски, мерни, медицински и хирушки инструменти и апарати и делови за нив; саати и часовници и делови за нив; музички инструменти и делови за нив; оружје и муниција; играчки за деца, игри и различни спортски реквизити; мебел, душеци, перници и други полнети производи; ламби и други светлечки тела; монтажни згради; други производи од преработувачка индустрија).

Главната цел на анализата за идентификување на извозните потенцијали на македонската економија е **обезбедување на корисни информации за македонските извозни компании кои ќе им помогнат како да го зголемат извозот на веќе постоечките пазари и како да ги прошират извозните активности на нови пазари**. Предмет на анализа се повеќе од *1.100 постоечки*

извозни производи кои македонските компании веќе ги извезуваат на одредени пазари[7].

Целта на студијата е да им помогне на извозно ориентираните компании во нивните напори да го зголемат извозот на тие производи на веќе постоечките пазари и како тие производи да отпочнат да ги извезуваат на нови пазари каде што резултатите од анализата ќе покажат извозен потенцијал земајќи ги во предвид следните фактори:

1) Сегашен и иден производен потенцијал од страна на понудата на македонските извозни компании на ниво на поединечен производ,
2) Сегашна и идна проектирана увозна побарувачката за секој поединечен производ на ниво на поединечна земја,
3) Ниво на царински стапки и нецаринските бариери кои секоја земја ги наметнува при увоз на одделни производи од Република Северна Македонија,
4) Степенот на конкуренција од другите земји на тие пазари (извозни перформанси, царински и нецарински предности, географската оддалеченост) на ниво на поединечен пазар.

3.1 Анализа на производните и извозните потенцијали од страна на понудата на ниво на одделни сектори

Од аспект на **производните потенцијали на страна на понудата** како индикатор ја зема **стапката на раст на количината на извозот** на *ниво на поединечен производ во периодот 2017-2021 година* како реална апроксимација која може да ни користи за предвидување на реалните капацитети на македонските компании во иднина за одделни производи.

Резултатите од *анализата на растот на количината на извоз на ниво на поединечен производ по одделни извозни сектори* е презентирана подолу, при што, **дадени е листа на топ 30 производи од секој одделен сектор и индустрија кои во изминатите 5 години (2017-2021) забележале најголема просечна стапка на раст на количината на извоз[8].**

[7] За постоечки извозен производ се смета оној производ кој во изминатите 3 години се извезува со вредност поголема од 10.000 американски долари.

[8] Во рамки на анализата за производните и извозните капацитети на страна на понудата се земени само производите кои во 2017 година имале минимална вредност на извоз од 50.000 американски долари и

Табела 9. Производи со најголем раст на количината на извоз од примарно земјоделие

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	71239	Друг сушен зеленчук	5.436.612	225.7%
2	100390	Друг јачмен	3.140.296	187.4%
3	70690	Цвекло, целер, коренаш, рдокви и сл коренаст зеленчук, свеж или разладен	1.742.33	169.3%
4	40310	Јогурт	642.404	136.7%
5	100590	Пченка, друга	4.584.926	132.3%
6	71290	Друг зеленчук, мешаници на зеленчук, сушен	110.791	127.3%
7	110100	Брашно од пченица или наполица	1.449.863	101.5%
8	100119	Тврда пченица, друга	2.792.942	96.0%
9	80921	Вишни (Prunus cerasus), свежи	307.255	94.1%
10	30760	Полжави, освен морски полжави	1.059.115	81.9%
11	151710	Маргарин, исклучувајќи течен маргарин	529.557	78.1%
12	71159	Друг зеленчук привремено конзервиран	364.412	74.1%
13	40610	Младо (незрело или несолено) сирење, вклучувајќи сирење од сурутка и урда	151.003	65.7%
14	100199	Друга пченица	2.644.369	48.4%
15	60110	Луковици, грутки, грутчести корења, фиданки на корен, резници и ризоми за садење	942.908	45.8%
16	121190	Други растенија и делови на растенија	2.190.707	29.3%
17	80810	Јаболка, свежи	2.1539.395	28.0%
18	80410	Урми, свежи или сушени	87.381	27.8%
19	81120	Малинки, капинки, дудинки, логански бобинки, црни, бели и црвени рибизли и рибеси,неварено или варено во вода или пареа,замрзнато, со додаток или без додаток на шеќер или други засладувачи	2.528.318	25.9%
20	80940	Сливи и трнинки, свежи	3.420.477	24.6%
21	81340	Друго овошје сушено	174.545	24.1%
22	71333	Грав обичен (Phaseolus vulgaris), сушен	218.328	24.0%
23	80241	Костени (Castanea spp.) во лушпа	570.831	23.9%
24	100630	Ориз, полубланширан или бланширан, полиран или неполиран или глазиран	3.284.561	23.9%
25	151219	Друго масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	15.288.615	22.6%
	60490	Лисја, гранки и други делови на растенија, без цветови или цветни пупки,треви, мов и лишаи, погодни за букети или за украси	1.320.855	22.2%

дополнително земени се во предвид само оние производи кои имаат континуиран раст на количината на извоз во целиот анализиран период.

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
26		цели,сушени,бојосани, белени, импрегнирани или поинаку приготвени		
27	70410	Карфиол и бролока, свеж или разладен	171.694	20.6%
28	80719	Дињи	125.298	17.9%
29	80929	Цреши, свежи	2.349.099	17.3%
30	81190	Друго овошје и јатчесто овошје, варено или варено во вода или пареа, замрзнато, со додаток или без додаток на шеќер или други материи за засладување	5.351.622	15.9%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите имаат значително зголемување на производните и извозните капацитети во анализираниот период. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 80% до 225%, додека топ 30 производите имаат просечна стапка на раст на извозот од најмалку 16% годишно.

Табела 10. Производи со најголем раст на количината на извоз од прехранбена индустрија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	200899	Друго овошје, јатчесто овошје и др јастиви делови на растенија, поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	136.473	756.4%
2	180631	Други производи, во табли или прачки, полнети	2.711.977	181.4%
3	200971	Сок од јаболка со Бриџ вредност што не надминува 20	142.047	86.0%
4	200390	Трифли, приготвени или конзервирани на друг начин освен во оцет или оцетна киселина	294.333	72.6%
5	200520	Компир приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	591.332	63.9%
6	200979	Сок од јаболка, друго	436.066	62.5%
7	160241	Други приготвени или конзервирани производи од свињи, шунки и отсечоци на шунки	781.359	45.6%
8	220210	Вода, вклучувајќи минерална вода и газирана вода, со додаток на шеќер или други средства за засладување или ароматизација	11.326.932	43.2%
9	210610	Концентрати на белтачини и текстуирани белтачинести материи	208.083	32.3%
10	200989	Сок од друго овошје или зеленчук (не мешан)	2.982.983	29.2%
11	200912	Сок од портокали, не замрзнат, со Бриџ вредност што не надминува 20	403.623	26.1%
12	160232	Други приготвени или конзервирани производи од домашна живина од видот Gallus domesticus	1.664.584	22.9%
13	230230	Трици и други остатоци добиени со просејување, мелење или друга обработка на жита и мешункасти растенија, непелетизирани или пелетизирани од пченица	1.555.451	22.2%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
14	210500	Сладолед и друг јастив мраз, со додаток или без додаток на какао	15.676.576	22.0%
15	190410	Производи за исхрана добиени со бабрење или пржење на жита или производи од жита	2.877.726	21.4%
16	170114	Друг шеќер од шеќерна трска без додатни средства за ароматизација или матери за бојосување	396.370	19.7%
17	210320	“Ketchup' и други сосови од домати	396.070	18.6%
18	200870	Праски, вклучувајќи нектаринки поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	67.193	17.7%
19	200600	Зеленчук, овошје, јатчесто овошје, кори од овошје и други делови од растенија, конзервирани во шеќер (кандирани, суви или кристализирани)	93.681	17.3%
20	210230	Приготвени прашоци за печива	166.584	17.3%
21	220110	Минерална вода и газирана вода	887.896	15.0%
22	190220	Тестенини полнети, варени или неварени или поинаку приготвени	76.183	14.5%
23	220299	Други безалкохолни пијалаци, освен сокови од овошје или зеленчук што се распоредуваат во тар. број 2009	3.490.616	13.5%
24	200551	Грав во зрно приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	64.850	13.1%
25	190120	Мешаници и теста за производство на пекарски производи од тар. број 1905	285.990	13.1%
26	200981	Сок од бруснинки (Vaccinium macrocarpon, Vaccinium oxycoccos, Vaccinium vitis-idaea)	49.533	12.5%
27	160249	Други приготвени или конзервирани производи, вклучувајќи мешаници	2.958.426	12.0%
28	190490	Други жита (освен пченка) во зрно или во форма на снежинки или др обработени зрна (освен брашно, јарма и гриз), претходно варени, или поинаку приготвени	54.630	10.1%
29	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	47.043.087	8.7%
30	200860	Цреши и вишни поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	2.121.899	7.6%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите имаат значително зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 30% до 750%, додека топ 30 производите имаат просечна стапка на раст на извозот од најмалку 7.5% годишно. Најголем дел од производите со најголеми производни и извозници капацитети на страна на понудата се од конзервна и кондиторска индустрија, како и од секторот за пијалоци, поточно безалкохолни пијалоци.

Табела 11. Минерали, производи од минерали и руди со најголем раст на количината на извоз

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	261900	Згура (освен гранулирана згура), коварина и други отпадоци при производство на железо или челик	306.411	140.6%
2	261800	Гранулирана згура од производство на железо или челик	1.250.331	121.2%
3	271012	Лесни масла и препарати	8.202.931	76.8%
4	262019	Згура, пепел и остатоци што содржат главно цинк, друго	68.425	62.7%
5	271099	Други масла добиени од нафта	195.902	52.0%
6	252100	Варовнички камен кој се употребува како топител; варовнички камен кој се употребува за производство на вар и цемент	70.907	42.3%
7	251749	Гранули, одломки и прав, од камења од тар. број 2515 или 2516, вклучувајќи термички обработени, друго	1.118.282	34.4%
8	262099	Згура, пепел и остатоци што содржат аникел, калај, титан и друго	47.972.265	32.8%
9	251511	Мермер и травертин суров или грубо цепен	6.827.058	25.0%
10	251710	Обли,чакал,кршени или дробени камења,што се употребуваат како агрегати за бетон,за насипување на патишта или на железнички пруги, и задр.насипувања	562.993	22.5%
11	271019	Други масла и препарати (средни, тешки и гасни масла)	8.280.8035	22.5%
12	250610	Кварц	5.248.053	21.2%
13	262011	Талог од галванизација со цинк	2.192.398	19.9%
14	250510	Силикатен и кварцен песок	116.460	19.5%
15	252310	Цемент во форма на клинкери	3.129.750	18.5%
16	252020	Печен гипс	1.591.334	18.4%
17	251400	Шкрилец, вклучувајќи грубо цепен или исечен со пила, или на друг начин во блокови или плочи со правоаголна (вклучувајќи квадратна) форма	136.135	16.6%
18	251741	Гранули, одломки и прав, од камења од тар. број 2515 или 2516, вклучувајќи термички обработени од мермер	2.674.008	16.0%
19	271500	Битуменски мешаници врз база на природен асфалт, природен битумен, битумен од нафта, минерален катран или минерални катрански смоли (на пр, битуменозен кит, цут-бацк)	1.368.142	15.4%
20	250620	Кварцит	124.396	12.0%
21	250810	Бентонит	139.508	11.4%
22	252910	Фелдспат	1.534.865	8.7%
23	252620	Природен стеатит, дробен или мелен	85.095	8.6%
24	262040	Згура, пепел и остатоци што содржат главно алуминиум	497.434	8.0%
25	271113	Бутан	3.578.451	4.7%
26	260700	Руди на олово и концентрати	85.643.939	3.0%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
27	260800	Руди на цинк и концентрати	55.622.729	2.9%
28	252329	Портланд цемент, друг	19.911.353	2.5%
29	250100	Сол (вклучувајќи сол за јадење и денатурирана сол) и чист натриумхлорид,вклучувајќи во воден раствор или со додаток на антиагломерациони средства или на средства за подобра флуидност; морска вода	480778	1.4%
30	251830	Доломит мешаница за полнење	645848	1.3%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите имаат значително зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 22.5% до 140%, додека најниска просечна стапка на раст на извозот во рамки на топ 30 производи изнесува 1.3% годишно.

Табела 12. Производи од хемиска и сродни на неа индустрии

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	320810	Премачкувачки средства (бои и лакови) врз база на полиестер	599.623	224.4%
2	320417	Пигменти и препарати врз база на пигмент	221.788	141.2%
3	382499	Друго, мешавини и препарати кои содржат оксиран (етилен оксид), полибромирани бифенили(PBBs), поли хлорирани бифенили (PCBs), полихлорорани терфенили (PCTs) или три (2,3-дибромопропил) фосфат	696.633	134.6%
4	291090	Други епоксиди, епоксиалкохоли, епоксифеноли и епоксиетри, со тричлен прстен, и нивни халогени, сулфо, нитро или нитрозо деривати	1.217.803	96.3%
5	340111	Сапун и органски површински активни производи и препарати за тоалетна употреба (вклучувајќи ги производите со лековити материи)	2.510.903	74.9%
6	382450	Неогноотпорни малтери и бетони	2.307.550	69.9%
7	321519	Печатарски бои, други	225.475	62.6%
8	382440	Подготвени адитиви за цементи, малтери или бетони	2.381.725	49.0%
9	310230	Амониум нитрат, вклучувајќи и амониум нитрат во воден раствор	1.963.695	47.5%
10	310520	Минерални или хемиски ѓубрива што содржат три ѓубриви елементи азот, фосфор и калиум	253.560	43.8%
11	350699	Други подготвени лепила и атхезиви, на др место неспомнати или опфатени	146.707	39.0%
12	280430	Азот	2.191.236	36.3%
13	382000	Препарати против замрзнување и приготвени течности за одмрзнување	83.138	30.7%
14	320910	Премачкувачки средства (бои и лакови) врз база на акрилни или винилни полимери	403.112	29.8%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
15	300390	Лекови (освен производите од тар.бр. 3002, 3005 и 3006) што се состојат од две или повеќе состојки, друго	402.809	27.4%
16	291560	Бутанонски киселини, пентанонски киселини, нивни соли и естри	181.751	26.5%
17	382319	Друго, индустриски монокарбоксилни масни киселини; киселински масла добиени од рафинирање	343.446	24.3%
18	300449	Лекови што содржат други алкалоиди или нивни деривати	8.384.950	21.6%
19	320710	Приготвени пигменти, приготвени средства за заматување, приготвени бои и слични препарати	66.956	21.6%
20	330790	Други козметички или тоалетни препарати, на др место неспомнати или неопфатени	1.714.588	20.6%
21	382200	Дијагностички или лабораторски реагенси на подлога и приготвени дијагностички или лабар-ски реагенси без огледнатоа дали се/не се наподлога, осв.одтр.б.3002 или3006; сертифицирани референтни материјали	219.683	20.5%
22	280610	Хлороводород (хлороводородна киселина)	128.011	18.0%
23	290545	Глицерин	90.601	17.9%
24	300432	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат кортикостероидни хормони, нивни деривати или структурни аналози	385.090	16.9%
25	292320	Лецитини и други фосфоаминолипиди	89.571	16.8%
26	330749	Други препарати за парфимирање или дезодорација на простории, вклучувајќи и миризливи препарати за религиозни обреди	132.306	16.4%
27	340220	Препарати приготвени за продажба на мало	1.704.014	14.7%
28	320990	Други премачкувачки средства (бои и лакови)	422.224	12.7%
29	340211	Анјонски органски површински активни средства, приготвени или неприготвени за продажба на мало	1.112.441	12.4%
30	320611	Пигменти и препарати со содржина од 80% или повеќе по маса на титан диоксид пресметан на сува материја	488.302	12.2%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите имаат значително зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 44% до 220%, додека најниска просечна стапка на раст на извозот во рамки на топ 30 производи изнесува 12% годишно. Најголем дел од производите се градежни материјали, хемиски препарати и реагенси, и медицински производи (лекови).

Табела 13. Производи од пластика и гума со најголем раст на количината на извоз

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	390761	Поли (етилен терефталат) со вискозитет од 78мл/г или поголем	842.715	194.8%
2	390690	Друго, акрилни полимери во примарни форми	423.470	186.9%
3	392062	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од поли (етилен терефталат)	48.137	123.1%
4	391729	Цевки и црева, крути од други пластични маси	755.162	121.2%
5	400599	Мешаници од каучук, невулканизирани, во примарни форми или во форма на плочи, листови или ленти	410.648	121.2%
6	392049	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, од полимери на винил хлорид	165.913	109.3%
7	392640	Статуети и други украсни предмети	111.919	90.5%
8	391239	Друго, целулозни етери	408.734	63.8%
9	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	8.781.147	57.6%
10	391722	Цевки и црева, крути од полимери на пропилен	395.299	46.9%
11	390120	Полиетилен со специфична густина од 0,94 или поголема	3.288.080	45.6%
12	391710	Вештачки црева (обвивки за колбасичарски производи) од зацврснати белтачини или целулозни материјали	121.907	42.7%
13	390319	Полистирол, друг	245.799	39.9%
14	392113	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полиуретан	14.542.117	39.2%
15	390210	Полипропилен	2.216.838	34.4%
16	392590	Други градежни производи за вградување од пластични маси	5.358.105	33.0%
17	391510	Отпадоци, струганици и остатоци, од полимери на етилен	658.814	32.1%
18	391990	Друго, самолепливи плочи, листови, филмови, фолии, ленти и други слични форми, од пластични маси	241.580	30.4%
19	391723	Цевки и црева, крути од полимери на винил хлорид	574.562	27.4%
20	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	33.957.715	25.6%
21	392111	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на стирол	14.095.001	25.0%
22	392350	Затиначи, поклопки, капаци и други затворачи од пластични маси	1.589.552	24.7%
23	392510	Резервоари, цистерни, каци и слични садови, со зафатнина над 300 л	185.769	24.7%
24	401699	Други производи од гума, освен од тврда гума	1.369.285	22.3%
25	392490	Други производи за домаќинството и хигиенски или тоалетни производи, од пластични маси	3.832.288	19.3%
26	392210	Кади, туш-кади, садопери и лавабоа	361.115	17.9%
27	391910	Самолепливи плочи, листови, филмови, фолии, ленти и други слични форми, од пластични маси, во ролни со ширина што не надминува 20 см	340.666	15.0%
28	401693	Производи за затинање од гума, освен од тврда гума	149.567	14.7%
29	392310	Кутии, сандаци, гајби и слични производи	2.426.717	13.9%
30	390390	Друго, полимери на стирол, во примарни форми	1.028.766	11.5%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите имаат значително зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 47% до 195%, додека најниска просечна стапка на раст на извозот во рамки на топ 30 производи изнесува 11.5% годишно. Најголем дел од производите се полимери, полиетилени, и различни цевки и црева од пластика и гума.

Табела 14. Производи со најголем раст на количината на извоз од кожарска индустрија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	410120	Цели крупни и ситни кожи, нецепени, со маса по парче кожа што не надминува 8 кг кога се обично сушени, 10 кг кога се суво-солени, или 16 кг кога се свежи, мокро-солени или поинаку конзервирани	154.458	206.4%
2	420329	Ракавици од кожа или од вештачка (реконституирана) кожа	74.395	175.4%
3	420212	Ковчези, куфери, несесери, аташе-куфери, актчанти, школски торби и слични контејнери со надворешна површина од пластични маси или од текстилни материјали	281.379	44.2%
4	410712	Штавена кожа понатаму обработена, цели крупни и ситни кожи лицеви цепеници	367.100	43.0%
5	420229	Рачни торби, со ремен за раме или без ремен за раме, вклучувајќи ги и оние без рачни дршки со друга надворешна површина	247.923	32.0%
6	410330	Други крупни и ситни сурови кожи од свињи	678.977	21.1%
7	420232	Производи што обично се носат во џеб или во рачна торба со надворешна површина од пластични маси или од текстилни материјали	164.807	14.7%
8	410210	Сурови кожи, со волна	894.454	12.7%
9	420221	Рачни торби, со ремен за раме или без ремен за раме, вклучувајќи ги и оние без рачни дршки со надворешна површина од кожа или од вештачка кожа	499.802	10.8%
10	430230	Цели крзна и делови или отсечоци од нив, составени	302.605	8.1%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Кожарскиот сектор во периодот 2017-2021 година се соочува со големи предизвици Имено, резултатите од анализа покажуваат дека само 10 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 8% и 200%. Забележителен е раст на производи од кожа како што се рачни торби и куфери од кожа и ракавици од кожа.

Табела 15. Производи со најголем раст на количината на извоз од дрво и хартија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	481013	Хартија и картон за пишување, печатење или задр. графички цели, без влакна, добиени со механичка или хемиско-меха-ка постапка или кои одв куп. количество влакна содрж. не повеќе од 10% по масата такви влакна,воролни	392.309	240.0%
2	480439	Друга крафт хартија и картон, со маса од 150 гр/м2 или помала	385.006	262.3%
3	480255	Др.хартија и картон,без содржина на влакна добиени со механичка/хемиско-меха-капостапка или со содржина натиевлакна не > од10% по маса од вкуп.содр-а на влакнасо маса од 40г/м2или>,но не>од150 г/м2,во ролни	194.679	122.4%
4	440929	Дрво (вклучувајќи ламели и фризи за паркет, несоставени) профилирано, од не иглолисни, друго	122.982	109.0%
5	481190	Друга хартија, картон, целулозна вата и листови и ленти од целулозни влакна	353.183	81.6%
6	481141	Хартија и картон премачкани со гума или лепило, самолепливи	175.030	68.6%
7	441090	Плочи иверки,повеќеслојни водоотпорни табли(OSB)и сл.плочи(напр.шал табли),од др.дрвенести(лигнински)материјали,неагломерирани или агломерирани сосмоли илисодр.органски врзивни материи	317.973	62.7%
8	481830	Покривки за маси и сервиети од хартија	681.534	52.7%
9	480519	Друго, флутинг хартија	4.578.497	50.8%
10	480890	Друго,хартија и картон,брановидни(со или без залепенирамни површински листови),наборени,крепирани,плисирани, релјефни или дупчени,воролни или листови,освен онаа хартија објаснета во тар.б.4803	2.609.690	48.7%
11	480591	Друга непремачкана хартија и картон, со маса од 150 г/м2 или помала	833.781	41.1%
12	440131	Дрвени пелети	120.512	40.4%
13	480431	Друга крафт хартија и картон, со маса од 150 гр/м2 или помала, небелени	176.665	35.6%
14	482010	Регистри, книговодствени книги, нотеси, книги за порачки, признанични книги, агенди, меморандум блокови, дневници и слични производи	319.525	31.9%
15	470710	Рециклирани (отпадоци и остатоци) од небелена крафт хартија или картон или брановидна хартија или картон	2.091.465	26.3%
16	442199	Други производи од дрво	883.578	24.7%
17	481910	Кутии од брановидна хартија или картон	5.731.284	24.6%
18	481810	Тоалетна хартија	153.752	23.9%
19	480593	Друга непремачкана хартија и картон, со маса од 225 г/м2 или поголема	92.321	23.1%
20	491110	Трговски рекламен материјал, трговски каталози и слично	1357341	22.1%
21	441899	Градежна столарија и други производи за градежништво од друго	208.858	20.5%
22	482110	Етикети од хартија или картон, од сите видови, печатени	2.058.136	20.2%
23	441820	Врати и нивни рамки и прагови од дрво	527.488	16.5%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
24	480810	Хартија и картон, брановидни, вклучувајќи и дупчени	1.825.848	14.8%
25	481820	Шамивчиња, ливчиња за симнување на шминка и крпи	1.040.456	14.5%
26	441520	Палети, сандачести палети и други натоварни табли; палетни држачи	2.747.807	8.3%
27	470429	Хемиска дрвна целулоза, сулфатна, освен растворлива, полубелена или белена, не иглолисни	116.244	8.3%
28	481149	Хартија и картон премачкани со гума или лепило, друго	538.731	8.0%
29	480990	Друго,карбон хартија,самокопирачка хар-ја и др.хартии за копирање/пренесување(вкл-јќи и премачкана/импрегнирана хар-ја заматрици заумножување илиофсетплочи),печатена или не,воролни иилистови	62.704	7.5%
30	440399	Дрво необработено, друго	108.563	6.0%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите од дрво и хартија бележат одредено зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 49% до 240%, додека најниска просечна стапка на раст на извозот во рамки на топ 30 производи изнесува 6% годишно. Најголем дел од производите се различни видови на хартија и картон, производи од хартија како што се рекламен материјал и етикети, врати и производи од дрво и други производи од дрво.

Табела 16. Производи со најголем раст на количината на извоз од текстилна индустрија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	540752	Други ткаенини, што по маса содржат 85% или повеќе текстурирани полиестер филаменти, бојосани	2.721.477	2910.3%
2	610461	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви од волна или од фини животински влакна за жени или девојчиња, плетени или кукичани	975.404	207.7%
3	621710	Прибор за облека, освен оние од тар. број 6212	770.638	94.1%
4	621050	Друга облека за жени или девојчиња	3.084.216	73.4%
5	610343	610343 Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви од синтетички влакна за мажи или момчиња, плетени или кукичани	2.220.983	72.2%
6	630222	Друга постелна рубелина, печатена, од вештачки или синтетички влакна	1.475.960	67.8%
7	520851	Ткаенини од памук, што по маса содржат 85% или повеќе памук, со маса не поголема од 200 г/м2, печатени со платнен преплет, со маса не поголема од 100 г/м2	80.385	50.8%
8	610690	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, плетени или кукичани од други текстилни материјали	852.335	43.4%
9	610721	Ношници и пижами од памук за мажи или момчиња, плетени или кукичани	196.678	41.7%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
10	621030	Друга облека, опишана во тар. подброеви 6202 11 до 6202 19	1.639.891	41.3%
11	610120	Капути, наметки, пелерини, ветровки со капуљча од типот анорак, ветровки со или без постава или влошки и сл производи за мажи или момчиња, плетени или куки-ани, од памук	106.059	31.2%
12	620339	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од други текстилни материјали	294.548	31.2%
13	621020	Друга облека, опишана во тар. подброеви 6201 11 до 6201 19	5.000.819	30.3%
14	610333	Јакни и сакоа од синтетички влакна за мажи или момчиња, плетени или кукичани	747.994	28.1%
15	610462	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви од памук за жени или девојчиња, плетени или кукичани	2.491.993	25.7%
16	611020	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци и слични производи, плетени или кукичани од памук	2.048.338	24.0%
17	620690	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од други текстилни материјали	2.885.956	22.5%
18	611090	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци и слични производи, плетени или кукичани од други текстилни материјали	289.622	20.3%
19	580790	Етикети, значки и слични производи од текстилен материјал, во метража, во ленти или сечени со определени форми или големини, невезени други	111.985	19.3%
20	600622	Други плетени или кукиани ткаенини бојосани	11.22.216	16.7%
21	560314	Неткаен текстил, од вештачки или синтетички филаменти со маса поголема од 150 г/м2	10.333.238	16.7%
22	590310	Текстилни ткаенини импрегнирани, премачкани, прекриени, или ламинирани со пластични маси, освен оние од тар. број 5902 со поли(винил хлорид)	209.703	16.4%
23	520832	Ткаенини од памук, што по маса содржат 85% или повеќе памук, со маса не поголема од 200 г/м2, бојосани со платнен преплет, со маса поголема од 100 г/м2	108.169	12.2%
24	621040	Друга облека за мажи или момчиња	2.922.198	11.5%
25	610821	Слип гаќички и гаќички од памук за жени или девојчиња, плетени или кукичани	2.704.369	10.3%
26	610910	Поткошули и маици (T-shirts), плетени или кукичани од памук	16.273.226	10.1%
27	611710	Шалови, шарпи, марами, шамии, зарови и слични производи	180.992	7.4%
28	610423	Комплети од синтетички влакна за жени или девојчиња, плетени или кукичани	240.886	6.9%
29	611420	Друга облека, плетена или кукичана од памук	88.227	4.6%
30	611211	Тренерки, плетени или кукичани, од памук	586.393	3.9%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како што може да се забележи од самата табела погоре, дел од производите од дрво и хартија бележат одредено зголемување на производните и извозните капацитети во периодот 2017-2021 година. Имено, првите топ 10 производи имаа просечна годишна стапка на раст на количината на извоз од 41% до 2900%, додека најниска просечна стапка на раст на извозот во рамки на топ 30 производи изнесува 4% годишно. Најголем дел од производите се јакни, панталони, капути, џемпери и други текстилни производи.

Табела 17. Производи со најголем раст на количината на извоз од индустријата за производство на облека и обувки

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	640359	Други обувки со ѓонови од кожа, други	191.257	167.3%
2	650610	Заштитни покривки за глава (кациги, шлемови и сл.)	122.166	113.4%
3	640419	Обувки со ѓонови од каучук, гума или пластична маса, други	1.500.867	107.3%
4	640291	Други обувки што го покриваат глуждот	125.833	67.7%
5	650699	Други покривки за глава од други материјали	359.399	54.7%
6	640299	Други обувки што го покриваат глуждот, други	128.957	49.5%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Секторот за облека и обувки во периодот 2017-2021 година се соочува со големи предизвици Имено, резултатите од анализа покажуваат дека само 6 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 49.5% и 167%. Забележителен е единствено раст на неколку тарифни броеви кои се однесуваат на типови на обувки и делови за обувки.

Табела 18. Производи со најголем раст на количината на извоз од сектор камен и стакло

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	701610	Стаклени коцкички и други ситни стаклени стоки, врз подлога или без подлога, за мозаици или слични декоративни цели	212.363	2173.7%
2	701990	Друго, стаклени влакна (вклучувајќи стаклена волна) и производи од нив (на пр, предиво, ткаенина)	1.167.095	1631.3%
3	701919	Тракови на стаклени влакна, друго	604.860	881.6%
4	690919	Керамички производи за лабораториска, хемиска или друга техничка употреба, друго	723.629	532.1%
5	700529	Друго неармирано стакло	124.256	200.8%
6	700729	Слоевито сигурносно стакло, друго	97.3162	173.6%
7	681019	Ќерамиди, камени плочи и слични производи	587.939	134.8%
8	681099	Друго, производи од цемент, бетон или вештачки камен, армирани или неармирани	4.027.421	118.6%
9	700510	Неармирано стакло, со слој за апсорпција, со или без слој за рефлексија	250.755	108.7%
10	680221	Други камења за споменици и градби и производи од нив, просто сечени или бичени со пила, во рамна или израмнета површина, мермер, травертин и алабастер	1.534.627	78.6%
11	690721	Плочки, коцкички и слични производи, за поплочување со коф. на апсорбција на вода по маса < од 0.5%	957.146	56.9%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
12	711299	Други отпадоци и остатоци што содржат благородни метали или благородни метални соединенија, од видот кои главно се употребуваат за обновување на благородни метали	5.262.582	51.6%
13	700100	Стаклен крш и други отпадоци и остатоци од стакло; стакло во маса	185.214	28.3%
14	681591	Други производи со содржина на магнезит, доломит или хромит	16.133.459	20.9%
15	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	22.946.166	19.2%
16	680710	Производи од битумен или од слични материјали (на пр, од битумен од нафта или од смола на катран од камен јаглен), во ролни	2.089.933	18.3%
17	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија или картон	16.378.766	10.2%
18	701940	Ткаенини од ровинг	770.514	9.4%
19	680990	Други производи од гипс	410.770	8.2%
20	701951	Други ткаенини од стаклени влакна со ширина што не надминува 30 см	186.511	5.9%
21	690510	Керамиди	5.163.592	1.9%
22	700800	Повеќеѕидни панел-елементи за изолација, од стакло	147.442	92.7%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот камен и стакло во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 22 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 92% и 2173%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај група на производи од стаклени влакна, производи од гипс и стакло, како и кремички производи.

Табела 19. Производи со најголем раст на количината на извоз од базна металургија и производи од метали

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	761510	Трпезни, кујнски и други производи за домаќинството и нивни делови; сунѓери за рибање садови и перничиња за рибање или полирање, нараквици и слично	761.990	1043.2%
2	721610	У, И или Х профили, само топло валани и топло влечени или екструдирани, со висина помала од 80 мм	121.659	227.8%
3	720853	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 3 мм или поголема но помала од 4,75 мм	6.636.180	215.0%
4	720854	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина помала од 3 мм	2.906.920	161.5%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
5	741110	Цевки од рафиниран бакар	179.997	144.8%
6	721632	И профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани, со висина од 80 мм и поголеми	2.170.045	123.7%
7	720421	Отпадоци и остатоци од не'рѓосувачки челик	1.683.039	61.5%
8	721730	Превлечена или прекриена со други прости метали жица	116.091	50.7%
9	741220	Прибор за цевки, од легури на бакар	236.077	47.8%
10	721633	Х профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани, со висина од 80 мм и поголеми	828.292	45.9%
11	760410	Прачки и профили, од нелегиран алуминиум	84.503	43.9%
12	761090	Друго, конструкции од алуминиум	3.066.816	42.9%
13	800120	Легури на калај	149.219	35.5%
14	760719	Алуминиумски фолии без подлога, други	511.647	34.2%
15	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	26.675.501	32.6%
16	721230	Превлечени или прекриени со цинк на друг начин	20.217.960	32.5%
17	720260	Феро-никел	287.679.332	26.8%
18	760200	Отпадоци и остатоци, од алуминиум	12.442.447	26.2%
19	720837	Друго, во макари, само топло валани, со дебелина од 4,75мм или поголема но што не надминува 10мм	329.217	24.2%
20	721499	Други прачки	14.991.358	22.4%
21	721631	У профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани, со висина од 80 мм и поголеми	216.718	22.2%
22	722920	Жица од други легирани челици од силициум-мангански челик	1.739.092	21.8%
23	761010	Врати, прозорци и рамки за нив и прагови за врати од алуминиум	2.635.153	19.4%
24	740811	Жица од рафиниран бакар, со максимална димензија на напречниот пресек што надминува 6 мм	373.590	14.9%
25	720449	Други отпадоци и остатоци	24.219.877	14.6%
26	721621	Л профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани со висина помала од 80 мм	15.894.253	14.4%
27	721090	Други плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, со ширина 600 мм или поголема, платинирани или превлечени	235.662	13.8%
28	721661	Профили, само ладно добиени или ладно доврешени добиени од плоснати валани производи	553.536	13.6%
29	721710	Непревлечена или непрекриена, полирана или неполирана жица	6.826.067	11.4%
30	721691	Други ладно добиени или ладно доврешени од плоснати валани производи	7.901.779	11.2%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 30 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 11% и 1043%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај група на производи топловалани лимови во различна димензија и профили во различна форма.

Табела 20. Производи со најголем раст на количината на извоз од производи од базни метали (железо и челик)

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	732599	Други леани производи од железо или челик	35.31.509	3691.0%
2	820559	Друг рачен алат и направи (вклучувајќи и стаклорезечки дијаманти)	66.703	97.3%
3	830990	Друго, капсули за шишиња, капаци од лим со или без навој, пломби и друг прибор за пакување, од прости метали	837.687	79.3%
4	730900	Резервоари, цистерни,бочви исл.контејнери за било кој материјал(некомпримирани/течни гасови),одјелезо/челик,сozaфатнина>од300л,со/ безоблог/топлотна изол-ја	899.487	52.1%
5	731822	Други подлошки	133.701	36.7%
6	732619	Отковки или отпресоци, понатаму необработувани, други	222.211	26.3%
7	730711	Леан прибор од нетемперирано леано железо	524.144	25.0%
8	731815	Други завртки, со или без свои навртки или подлошки	559.356	23.1%
9	732510	Други леани производи од нетемперирано леано железо	172.569	20.0%
10	820750	Алат за дупчење, освен за дупчење на карпи	165.160	18.3%
11	730840	Елементи за скелиња, оплата, потпирање или јамско потпирање	803.672	18.2%
12	732690	Други производи од железо или челик	5.349.555	13.8%
13	732490	Други санитарни предмети, вклучувајќи и делови	521.317	11.5%
14	731814	Самоврежни завртки	236.067	11.5%
15	820730	Алат за пресување, ковање, извлекување или пресечување	631.990	9.7%
16	732591	Топки и слични производи за мелници	160.139	9.6%
17	731449	Други решетки, мрежи и огради	220.483	9.1%
18	731441	Други решетки, мрежи и огради превлечени или прекриени со цинк	3.607.880	6.4%
19	732393	Трпезни, кујнски и др. производи за домаќинството и нивни делови, од не'рѓосувачки челик	100.926	5.2%
20	730890	Друг конструкции И делови од конструкции	21.562.014	5.0%
21	830250	Кукачки за закачување шапки, конзоли и слично	1.923.962	3.1%
22	730431	Друго, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик, ладно влечени или ладно валани (ладно редуцирани)	164.441	2.6%
23	731829	Други производи без навој	728.606	0.7%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 23 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 1% и 3690%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај група на леани производи од железо и челик, рачен алат, решетки, завртки, отковци, резервоари

Табела 21. Производи со најголем раст на количината на извоз од машинска индустрија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	841459	Вентилатори, друго	23.173.816	463.4%
2	841990	Други машини, уреди и опрема, делови	5.870.100	158.6%
3	846693	Друго за машини од тар. броеви 8456 до 8461	1.950.975	187.6%
4	840999	Друго, делови погодни исклучително или главно за мотори од тар. број 8407 или 8408	748.124	170.6%
5	847990	Делови на машини и механички уреди со посебни функции, неспомнати ниту опфатени на друго место во оваа глава	1.645.129	146.4%
6	844391	Делови и прибор на машини за печатење што се употребуваат за печатење со помош на плочи, цилиндри и други печатарски компоненти од тар. број 8442	265.700	144.2%
7	847190	Друго, машини за автоматска обработка на податоци и нивни единици	313.052	134.0%
8	841950	Изменувачи на топлина	30.125.406	121.1%
9	844399	Други делови за печатари, копир машини и факс машини, комбинирани или не комбинирани; делови и прибор за нив	543.290	91.0%
10	847982	Други машини за мешање, гмечење, дробење, мелење, просејување, решетање, хомогенизација или емулзификација	156.568	58.7%
11	847989	Други машини и механички уреди	17.348.506	45.5%
12	847160	Влезни или излезни единици, што содржат или не содржат мемориски единици во исто кućиште	195.782	44.1%
13	842951	Натоварувачи со предна лопата	723.675	35.9%
14	840820	Мотори за погон на возилата од Глава 87	241.497	35.0%
15	841899	Друго, делови на уреди за ладење или замрзнување	249.607	34.8%
16	842240	Други машини за пакување или завивање (вклучувајќи и машини за топло завивање)	1.853.970	27.2%
17	847150	Единици освен оние од тар. подброеви 8471 41 или 8471 49, кои содржат или не содржат во исто куќиште една или две од следниве единици: мемориски единици, влезни единици, излезни единици	760.690	23.9%
18	848190	Делови за славини, вентили и слични уреди за цевоводи, котли, резервоари, каци или слично, вклучувајќи и	162.305	20.9%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
		вентили за намалување на притисокот и термостатички управувани вентили		
19	847170	Мемориски единици	245.281	20.4%
20	841583	Други уреди за климатизација без вградена разладна единица	94.989	20.0%
21	846241	Машини за просечување или исечување (вклучувајќи и преси), вклучувајќи и комбинирани машини за просечување и сечење нумерички управувани	416.528	19.8%
22	843229	Друго, брани, тањирачи, култиватори, плевилики и копачки	574.747	18.8%
23	848071	Калапи за гума или пластични маси за бризгање или компресија	605.247	18.2%
24	842129	Други машини и апарати за филтрирање или пречистување на течности	694.244	16.3%
25	847180	Други единици од машините за автоматска обработка на податоци	198.617	16.2%
26	841850	Друг мебел (сандаци, ормани, витрини и сличен мебел) за чување и изложување, вклучувајќи опрема за ладење или замрзнување	2.614.698	11.8%
27	843120	Делови погодни за употреба за машини од тар. број 84 27	2.869.923	10.9%
28	842952	Машини со надградба што ротираат 360°	243.720	10.4%
29	848041	Калапи за метал или метални карбиди за бризгање или компресија	2.980.904	9.7%
30	842810	Лифтови и скипови	2.164.299	9.2%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 30 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 92% и 463%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај машини, уреди, опрема и делови за машини, лифтови, вентилатори и други производи.

Табела 22. Производи со најголем раст на количината на извоз од електро индустрија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	851220	Друга опрема за осветлување или визуелна сигнализација	4.191.452	1338.5%
2	850440	Статички конвертори (претворувачи)	8.318.864	497.7%
3	851230	Опрема за звучна сигнализација:	28.198.678	464.3%
4	850790	Делови на електрични акумулатори, вклучувајќи и сепаратори за нив	26.903.518	348.9%
5	853650	Други прекинувачи	88.301.596	310.3%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
6	853950	Диоди за емитување светлост (ЛЕД) сијалици	744.423	142.0%
7	853690	Други апарати	5.110.269	237.7%
8	850300	Делови погодни за употреба исклучително или главно со машините од тар. број 8501 или 8502	2.418.925	198.9%
9	852691	Радионавигациони апарати	207.722	130.2%
10	850434	Други трансформатори со моќност што надминува 500 кVA	378.863	118.6%
11	852871	Приемни апарати за телевизија,со или без вграден радиодифузен приемник или со апарати за снимање или репродукција на звук или слика кои не се наменети за вградување на видео дисплеј или екран	219.498	74.4%
12	851590	Делови за меко и тврдо лемење или заварување, електрични, ласерски или врз принцип на друга светлост или фотонски сноп, ултразвук, електронски сноп	277.790	60.6%
13	851679	Други електротермички уреди	104.305	45.2%
14	852580	Телевизиски камери, дигитални фотоапарати и видео камери за снимање	944.164	41.9%
15	852349	Други оптички медиум	248.287	38.9%
16	852352	Полупроводнички медиум, “Паметни картички”	119772	28.0%
17	851680	Електрични грејачи отпорници	34.203.135	24.8%
18	852351	Полупроводнички медиум, флеш мемориски единици	136.265	20.9%
19	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	82.191.193	17.9%
20	853669	Друго, вклучници и штекери	230.488	16.3%
21	851762	Машини за прием, конверзија и предавање или регенерација на глас, слики или други податоци, вклучувајќи и апарати за вклучување-исклучување (switching) и усмерување (routing)	2.931.132	16.3%
22	851580	Други машини и апарати	309.400	16.1%
23	854231	Процесори и контролори (управувачи), комбинирани или не комбинирани со мемории, конвертери, логички кола, засилувачи, часовник и временски кола, или други кола	125.250	10.4%
24	852852	Други монитори способни за директно поврзување и наменети за употреба со машини за автоматска обработка на податоци од тар. број 8471	289.982	9.4%
25	853400	Печатени кола	17.301.035	9.1%
26	851660	Други печки; шпорети, решоа и плочи за вриење; скари и ражни	240.679	9.0%
27	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	168.979.516	8.1%
28	854470	Кабли од оптички влакна	176.640	7.7%
29	854430	Сетови на спроводници за палење и други сетови на спроводници за возила, воздухоплови или бродови	577.465.253	3.1%
30	853649	Релеи, друго	3.098.829	3.0%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 30 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 3% и 1338%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај сетови на спроводници, релеи, печени кола, оловни акумулатори, прекинувачи, опрема за звучна сигнализација и други производи.

Табела 23. Производи со најголем раст на количината на извоз од индустрија за моторни возила и производство на транспортна опрема

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	870829	Други делови и прибор за каросерии (вклучувајќи и за кабини)	25.326.849	178.9%
2	871690	Делови за приколки и полуприколки; други возила, несамоодни	1.265.102	171.6%
3	870840	Менувачи и нивни делови	29.144.910	101.9%
4	870894	Волани, управувачки столбови и кутии на управувачки механизам; нивни делови	1.589.651	70.0%
5	870899	Други делови и прибор	4.243.382	69.3%
6	870422	Други, со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел) со бруто-маса што надминува 5 т но не надминува 20 т	476.227	55.8%
7	871639	Други приколки и полуприколки за превоз на стоки	2.038.857	45.0%
8	870120	Друмски влекачи за полуприколки	1.958.015	39.5%
9	880390	Друго, делови на стоки од тар. број 8801 или 8802	1.333.105	29.7%
10	871620	Самонатоварни или самоистоварни приколки и полуприколки за земјоделски цели	418.172	25.4%
11	870192	Трактори, други со моќност на мотор што надминува 18 kW но не надминува 37 kW	769.222	23.8%
12	870331	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел) со зафатнина на цилиндарот што не надминува 1500 см3	211.871	21.5%
13	860721	Воздушни кочници и нивни делови	27.497.295	20.1%
14	870893	Вклучно-исклучни спојници и нивни делови	7.045.495	15.0%
15	870322	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќички со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3	270.159	12.6%
16	870880	Амортизациони системи и нивни делови (вклучувајќи обесувачки амортизери)	722.997	11.9%
17	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови	103.561.824	11.6%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
18	870193	Трактори, други со моќност на мотор што надминува 37 kW но не надминува 75 kW	623.986	7.9%
19	870830	Кочници и серво-кочници; нивни делови	9.162.487	1.1%
20	871680	Други возила	139.508	1.1%
21	870810	Браници и нивни делови	195.420	1.0%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 21 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 1% и 179%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај сигурносни воздушни преничиња, кочници, браници, амортизери, делови и прибор за каросерии, трактори, менувачи, делови за прикулки и полуприколки.

Табела 24. Производи со најголем раст на количината на извоз од индустрија за мебел

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	940120	Седишта за моторни возила	5.353.567	250.8%
2	940290	Друго медицински, хируршки, забарски или ветеринарски мебел	1.453.832	117.9%
3	940540	Други електрични ламби и светлечки тела	161.752	49.2%
4	940421	Мадраци од целуларна гума или пластична маса, вклучувајќи и пресвлечени	167.486	45.2%
5	940171	Други седишта, со метални скелети тапацирани	447.374	16.0%
6	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	52.296.296	12.6%
7	940340	Дрвен кујнски мебел	2.190.786	11.9%
8	940179	Други седишта, со метални скелети други	94.862	11.6%
9	940161	Други седишта, со дрвени скелети тапацирани	25.274.124	9.3%
10	940360	Друг дрвен мебел	5.365.083	6.9%
11	940510	Лустери и други електрични плафонски или ѕидни светлечки тела, освен за осветлување на јавни отворени простори или собраќајници	83.200	6.0%
12	940560	Осветлени знаци, осветлени плочки со имиња и слично	77.059	3.4%
13	940190	Делови за седишта	226.087.731	1.8%
14	940320	Друг метален мебел	2.627.562	1.8%
15	940169	Други седишта, со дрвени скелети други	1.238.623	1.5%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
16	940390	Делови од мебел	1.967.373	1.3%
17	940350	Дрвен мебел за спални соби	4.155.627	0.5%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Резултатите од анализа за производните и извозните капацитети на секторот базична металургија и производи од метали во периодот 2017-2021 година покажуваат дека 17 производи имаат позитивни просечни стапка на раст на количината на извоз кој се движи во распон од 1% и 250%. Најголем раст на количината на извоз е забележана кај различен мебел (спални соби, кујни, и друг дрвен мебел) и делови за мебел, лустери, седишта од различен материјал и различна употреба.

Табела 25. Други индустриски производи со најголем раст на количината на извоз

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
1	903289	Други инструменти и апарати за автоматска регулација или управување	5.410.576	3482.9%
2	903190	Делови и прибор апарати и машини за контролирање на полупроводнички плочи или уреди или за контролирање на фотомаски или мрежи кои се користат при производството на полупроводници	738.344	734.2%
3	950699	Друго, производи и опрема за општа физичка култура	407.411	238.4%
4	902730	Спектометри, спектрофотометри и спектрографи што користат оптички зрачења (ултравиолетови, видливи, инфрацрвени)	125.804	151.3%
5	902290	Апарати што користат алфа, бета или гама зрачење, друго вклучувајќи делови и прибор	163.910	84.9%
6	902780	Други инструменти и апарати за физички или хемиски анализи	228.081	72.7%
7	902139	Други вештачки делови на телото	382.101	65.5%
8	903120	Пробни маси	287.962	54.0%
9	901580	Други геофизички инструменти и апарати	146.395	45.1%
10	902750	Други инструменти и апарати што користат оптички зрачења (ултравиолетови, видливи, инфрацрвени)	252.518	36.4%
11	903180	Други инструменти, апарати и машини за контролирање на полупроводнички плочи или уреди или за контролирање на фотомаски или мрежи кои се користат при производството на полупроводници	1.591.461	29.7%
12	950662	Топки, на надувување	58.288	16.4%
13	902610	Инструменти и апарати за мерење или контрола на протокот или на нивото на течностите	29.174	16.1%

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 година	Просечна стапка на раст, %
14	961400	Лулиња за пушење (вклучувајќи и глави од лулиња) и чибуци за пури или цигари, и нивни делови	404.142	13.7%
15	902121	Вештачки заби	800.939	12.9%
16	910221	Други рачни часовници, со или без штоперица со автоматско навивање	2.102.413	9.7%
17	950300	Трицикли,тротинети,автомобили со педали и сл.играчки натркала; колички закукли; кукли; др.играчки; смалени модели и сл.модели за игра, вкл-јќи и со погон; загатки(пуззлес) од сите видови	4.923.003	2.6%

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

3.2 Анализа на вкупните извозни потенцијали на ниво на поединечен сектор и производи

Најважно во рамки на оваа **анализа е проценка и предвидување на идните извозни потенцијали на ниво на поединечен сектор и производи во рамки на одделните сектори**. Анализа е базирана на примена на погоре детално елаборираната методологија првично развиена од страна на Меѓународниот центар за трговија и прилагоден од страна на авторите на оваа студија и истата ги зема во предвид **факторите на страна на понудата** (идно проектирано релативно учество врз база на сегашна вредност на извоз и иден проектиран раст на количината на извоз), **факторите на страна на побарувачката** (увозна побарувачка, царински стапки и географска оддалеченост) и **факторот кој се однесува на трговските поволности помеѓу земјите.**

Од страна на понудата најзначаен индикатор за проценка на идните производни и извозни капацитети на конкретната земја за конкретен производ е **релативното учество на извозот на конкретната земја за конкретниот производот во однос на вкупниот извоз на тој производот од страна на сите останати земји во светот** кои го извезуваат тој производ и **идниот очекуван раст на извозот на тој производ од страна на конкретната земја** во однос на **очекуваниот иден просечен раст на извозот на тој производ од страна на сите останати земји во светот** кои го извезуваат тој производ. Овој индикатор е корегиран за **стапката на ре-извоз** и **глобалната маргинална преференца**[9].

[9] Подетално за ова може да видите во делот каде е елаборирана методолошката рамка на истражувањето.

Од аспект на **страната на побарувака** за одделни производи на ниво на поединечен пазар како **главен индикатор** за проекција и проценка на **идната увозна побарувачка** користиме неколку варијабли/параметри како што се: 1) **проектираните стапки на раст на одделните земји во иднина, 2) доходовната еластичност за одделни групи на производи, како и 3) растот на популацијата на секоја одделна земја/пазар**. Овие три варијабли/параметри ја утврдуваат идната куповна моќ на секоја одделна земја пондерирано за доходовната еластичност за секој посебен производ. Оваа проектирана идна побарувачка ја комбинираме со тековната увозна побарувачка на конкретната земја за секој поединечен производ со цел да ја утврдиме идната вкупна увозна побарувачка.

Истовремно, како **индикатор** што на некој начин ги зема во предвид сите погоре елаборирани варијабли е користење на просечната **стапка на раст на увозната побарувачка на секоја одделна земја/пазар на ниво на поединечен производ во последните 5 години** како реална апроксимација за проектирање на идната увозна побарувачка со користење на метод на екстраполација[10].

Дополнително, она што влијае врз извозниот потенцијал на страна на побарувачката **е висината на царинската стапка** што одделните земји ги наметнуваат при увоз на конкретни производи од Македонија, како и **географската одалеченост** на земјата од таргетираните пазари на ниво на поединечен производ[11].

Анализа за извозните перформанси на страна на побарувачката е базирана на **компаративна споредба** со *извозните перформанси на останатите извозни земји на ниво на поединечен производ и пазар кои ги третираме како конкуренти на македонскиот извоз и на македонските извозни компании*. Ова е важно затоа што може да се случи некоја конкретна земја/пазар да има растечки тренд на увозна побарувачка за некој производ, но истовремено да се забележува голем раст на извозот од некои други извозни земји на тој пазар (кои се поконкурентни од аспект на географската близина, царински стапки, други трговски олеснувања врз база на воспоставени трговски и економски врски со конкретниот пазар) со што просторот за македонските извозници на тој пазар за конкретниот производ не е голем т.е. македонските извозници не можат многу да искористат од растот на увозната побарувачка на конкретниот пазар за конкретниот производ.

[10] Теоретските и практичните искуства укажува дека методот на екстраполација т.е. предивдување на идните економски трендови преку анализа на трендовите во минатото е исклучително корисна и веродостојна техника. Ова особено за економски варијабли како што е побарувачката затоа што кај ваков тип на варијабли степенот на отстапувања во поголем временски период не е големо.
[11] Подетално за ова може да видите во делот каде е елаборирана методолошката рамка на истражувањето.

На крај, **сегментот** се однесува на ***поволностите за тргување помеѓу одделни земји***. Оваа компонента е базирана на *однос помеѓу вредноста на актуелната трговија помеѓу извозната земја и конкретниот пазар за одредени потенцијални производи и вредноста на трговијата која би можела да се оствари под претпоставка извозната земја да има исто учество на конкретниот пазар како учеството на останатите глобални пазари каде извезува*.

Врз база на примена на погоре елаборираната методологија подолу се презентирани добиените резултати од истражувањето за мапирање на идните неискористени извозни потенцијали на Република С.Македонија за секој сектор одделно на ниво на поединечен производ.

Во рамки на самата анализа се презентирани само **првите топ 30 производи од секој поединечен сектор кои имаа најголем неискористен извозен потенцијал** мерен во апсолутен износ изразен во американски долари за периодот 2022-2026 година.

Табела 26. Топ 30 производи од примарно земјоделие со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	70490	Бела и црвена зелка, свежа или разладена	20,356,109	19,150,096
2	70960	Пиперки од родот Capsicum или од родот Pimenta, свежи или разладени	14,838,308	16,345,112
3	151219	Друго масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	10,801,550	15,367,690
4	70700	Краставици и корнишони, свежи или разладени	7,018,165	12,871,609
5	70200	Домат, свеж или разладен	11,411,857	11,914,502
6	80810	Јаболка, свежи	19,935,933	10,152,170
7	60210	Невжилени резници и калем-гранчиња, калеми	17,663,609	7,739,852
8	80610	Свежо грозје	12,654,195	7,449,147
9	81120	Малинки,капинки,дудинки,логански бобинки, црни, бели и црвени рибизли ирибеси,неварено иливарено вовода илипар	2,000,445	6,549,053
10	20410	Трупови и полутки, јагнешки свежи или разладени	5,889,700	4,077,912
11	151590	Други растителни масти и масла, неиспарливи (вклучувајќи масло од јојоба) и нивни фракции	24,117	3,804,005
12	71080	Друг зеленчук неварен или варен на пареа или во врела вода, замрзнат	3,945,179	3,537,092
13	80711	Лубеници	2,288,674	3,468,011
14	151710	Маргарин, исклучувајќи течен маргарин	472,033	3,358,450
15	60290	Други живи растенија	3,618,574	3,204,347

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
16	100390	Друг јачмен	2,285,311	2,622,665
17	70999	Друг зеленчук, свеж или разладен (блитва, пченка шеќерец и друго)	1,843,747	2,192,832
18	100119	Тврда пченица, друга	2,775,875	2,172,439
19	80940	Сливи и трнинки, свежи	3,195,514	1,993,109
20	70959	Други печурки за јадење, свежи или разладени	767,019	1,700,749
21	151800	Живо-ски или раст-лни масти, варени,оксидиран,дехидриран, сулфуриран, дувани,полимеризиран	1,631,802	1,691,029
22	90961	Семе од анис, бадијан, ким или анасон, бобинки од смрека некршени ниту мелени	6,674,061	1,643,138
23	81070	Персимон овошје, свежо	1,183,682	1,519,388
24	80930	Праски, вклучувајќи нектарини, свежи	1,045,731	1,268,749
25	121190	Други растенија и делови на растенија	1,889,145	1,260,513
26	30285	Спари - лускавки (Sparidae), свежи или разладени	1,154,727	1,146,665
27	40390	Маштеница,кис.млеко,павлака,кефир и др ферментирано/закиселено млеко и павлака,концентрирани/не или со содржина	249,823	1,126,025
28	70930	Модар патлиџан, свеж или разладен	619,574	1,106,083
29	81190	Друго овошје и јатчесто овошје, варено или варено во вода или пареа, замрзнато, со додаток или без додаток	4,775,372	1,095,573
30	10229	Други живи животни, вид говеда	84,079	1,058,942

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 27. Топ 30 производи од прехранбена индустрија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	240110	Тутун, неоджилен/нережан	143,479,854	246,449,393
2	220421	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови од 2 литри или помала	33,085,226	38,717,002
3	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; н	35,674,399	34,388,633
4	210500	Сладолед и друг јастив мраз, со додаток или без додаток на какао	14,916,138	16,917,667
5	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина	45,430,471	16,617,380

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
6	220429	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови поголеми од 2 литри	20,221,246	14,932,532
7	160100	Колбаси и слични производи, од месо, од други јастиви месни кланични производи или од крв	11,164,264	13,855,286
8	200190	Друг зеленчук, овошје, јатчесто овошје и други делови на растенија за јадење, приготвени или конзервирани	13,243,235	11,648,766
9	220210	Вода, вклучувајќи минерална вода и газирана вода, со додаток на шеќер или други средства за засладување	7,390,987	9,727,253
10	190420	Подготвени производи добиени од непржени житни снежинки или од мешаници на непржени житни снежинки и пржени	7,097,597	9,716,624
11	190532	Вафли и обланди	8,040,653	8,089,801
12	190531	Слатки бисквити	13,247,843	6,722,499
13	200290	Други домати приготвени или конзервирани на друг начин освен со оцет или оцетна киселина	46,541	6,638,432
14	200860	Цреши и вишни поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер	2,121,898	6,302,612
15	180690	Други производи, во табли или прачки	11,664,059	5,502,272
16	200110	Краставици и корнишони	5,175,456	5,033,967
17	210210	Активен квасец	572,953	4,893,164
18	220190	Друга вода, вклучувајќи природна или вештачка минерална вода и газирана вода, без додаток на шеќер	3,292	3,808,064
19	230230	Трици и други остатоци добиени со просејување, мелење или друга обработка на жита и мешункасти растенија	925,430	3,264,213
20	220422	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови од 2 литри	3,403,280	3,258,831
21	160249	Други приготвени или конзервирани производи, вклучувајќи мешаници	2,958,426	2,747,157
22	170490	Други производи од шеќер (вклучувајќи бела чоколада), без какао	5,357,685	2,550,916
23	190410	Производи за исхрана добиени со бабрење или пржење на жита или производи од жита	2,270,559	2,488,220
24	210690	Други прехранбени производи на друго место неспомнати или опфатени	15,950,065	2,428,035
25	200799	Други џемови, овошни желеа, мармелади, пиреа од овошје и јатчесто овошје	823,519	2,356,658
26	220900	Оцет и замена за оцет добиени од оцетна киселина	850,089	2,034,567
27	160242	Други приготвени или конзервирани производи , плешки и отсечоци на плешки	181,066	1,975,456

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
28	220410	Вина пенливи	2,229	1,605,415
29	240220	Цигари што содржат тутун	6,679,140	1,468,442
30	220300	Пиво добиено од слад	3,144,553	1,461,085

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 28. Топ 30 производи од минерали и руди со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	260300	Руди на бакар и концентрати	61,405,140	26,693,704
2	260800	Руди на цинк и концентрати	55,622,385	24,933,286
3	271019	Други масла и препарати (средни, тешки и гасни масла)	82,381,933	23,777,832
4	260700	Руди на олово и концентрати	85,643,939	23,217,129
5	262099	Згура, пепел и остатоци што содржат аникел, калај, титан и друго	47,972,265	21,941,672
6	252329	Портланд цемент, друг	19,910,450	13,840,716
7	251511	Мермер и травертин суров или грубо цепен	6,264,222	10,495,184
8	271012	Лесни масла и препарати	7,856,672	9,806,110
9	252610	Природен стеатит, недробен или немелен	8,972	8,678,361
10	271600	Електрична енергија	44,203,891	7,873,191
11	251741	Гранули, одломки и прав, од камења од тар. број 2515 или 2516, вклучувајќи термички обработени од мермер	1,671,698	7,789,519
12	251512	Мермер и травертин сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна	45,617,609	6,666,013
13	271320	Битумен од нафта	45,763	4,785,686
14	250100	Сол(вклучувајќи сол за јадење и денатурирана сол)и чист натриумхлорид,вклучувајќи во воден раствор илисо до	474,668	2,239,902
15	262011	Талог од галванизација со цинк	49,167	1,924,759
16	250610	Кварц	5,231,255	1,897,885
17	251990	Друг магнезит	33,347	1,487,408
18	262040	Згура, пепел и остатоци што содржат главно алуминиум	497,434	1,471,518
19	252910	Фелдспат	1,530,658	1,467,754
20	251749	Гранули, одломки и прав, од камења од тар. број 2515 или 2516, вклучувајќи термички обработени, друго	1,117,347	1,422,633
21	252310	Цемент во форма на клинкери	3,129,749	1,095,803

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
22	271500	Битуменски мешаници врз база на природен асфалт, природен битумен, битумен од нафта, минерален катран или м	1,366,194	1,008,588
23	252020	Печен гипс	1,500,199	858,008
24	261800	Гранулирана згура од производство на железо или челик	1,250,331	750,739
25	271311	Нафтен кокс некалциниран (суров)	5,733,793	652,387
26	253090	Други минерални материи	771,946	381,221
27	271099	Други масла добиени од нафта	195,902	304,764
28	261900	Згура (освен гранулирана згура), коварина и други отпадоци при производство на железо или челик	270,216	282,025
29	251710	Обли,чакал,кршени илидробени камења,штосе употребуваат какоагрегати забетон, за насипување на патишта	276,501	275,373
30	251830	Доломит мешаница за полнење	583,541	260,602

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 29. Топ 30 производи од хемиска и сродни на неа индустрии со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	381512	Катализатори на подлога со благороден метал или со соединенија на благородни метали како активна материја	1,737,222,279	326,905,509
2	381590	Друго, иницијатори на реакција, забрзувачи на реакција и каталитички препарати, на друго место неспомнати	110,548,751	52,126,243
3	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани	72,111,056	31,872,908
4	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	35,435,016	26,645,605
5	321490	Неогноотпорни препарати за површинска обработка на фасади, внатрешни зидови, подови, тавани или слично	12,437,026	15,927,904
6	280440	Кислород	1,905,096	13,632,240
7	382499	Друго, мешавини и препарати кои содржат оксиран (етилен оксид), полибромирани бифенили(PBBs), поли хлориран	627,882	7,879,063
8	300449	Лекови што содржат други алкалоиди или нивни деривати	8,215,667	6,640,855
9	280430	Азот	2,137,000	3,117,774
10	360200	Подготвени експлозиви, освен барут	276,529	2,839,369

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
11	382450	Неогноотпорни малтери и бетони	2,304,125	2,520,794
12	281121	Јагленород диоксид	3,230,273	2,445,411
13	300442	Лекови што содржат псеудоефедрин или негови соли	427,824	2,099,375
14	320300	Материи забојосување од растително/животинско потекло	11,021	2,096,463
15	382440	Подготвени адитиви за цементи, малтери или бетони	2,022,795	1,487,755
16	291090	Други епоксиди, епоксиалкохоли, епоксифеноли и епоксиетри, со тричлен прстен, и нивни халогени, сулфо, нитр	1,216,841	1,009,137
17	320710	Приготвени пигменти, приготвени средства за заматување, приготвени бои и слични препарати	66,672	964,929
18	370790	Друго, хемиски препарати за фотографски намени	12,896	910,726
19	330730	Парфимирани соли за бањање и други препарати за бањање	912,029	830,945
20	340111	Сапун и органски површински активни производи и препарати за тоалетна употреба (вклучувајќи ги производите	2,499,163	816,200
21	300212	Антисеруми и други крвни фракции	29,649	783,206
22	380892	Фунгициди	12,835	744,268
23	300410	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат пеницилини или нивни деривати, со с	1,300,468	650,166
24	350790	Други ензими; подготвени ензими на друго место неспомнати ниту опфатени	7,714	639,256
25	330790	Други козметички или тоалетни препарати, на др место неспомнати или неопфатени	1,697,103	605,521
26	310520	Минерални или хемиски ѓубрива што содржат три ѓубриви елементи азот, фосфор и калиум	102,437	586,302
27	320890	Други премачкувачки средства (бои и лакови)	38,028	582,922
28	293627	Витамин Ц и негови деривати	14,448	553,554
29	310280	Мешаници на уреа и амониум нитрати во воден или амонијачен раствор	5,118	552,368
30	284321	Сребров нитрат	1,406,044	543,476

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 30. Топ 30 производи од пластика и гума со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	25,980,310	53,022,273

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
2	392111	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на стирол	12,741,338	19,381,776
3	400921	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со метал, без прибор	6,097,506	12,092,494
4	392113	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полиуретан	14,337,227	11,826,086
5	391733	Други цевки и црева, што не се зајакнати ниту комбинирани со други материјали, со прибор	10,473,320	9,203,587
6	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	8,105,508	7,000,327
7	390422	Друг поли (винилхлорид) пластифициран	10,953,306	6,815,162
8	392520	Врати, прозорци и рамки за нив, прагови за врати	7,704,977	5,683,558
9	391590	Отпадоци, струганици и остатоци, од други пластични маси	341,272	5,434,872
10	392020	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, од полимери на пропилен	8,880,042	4,861,085
11	391520	Отпадоци, струганици и остатоци, од полимери на стирол	46,883	3,748,257
12	392590	Други градежни производи за вградување од пластични маси	4,971,985	2,654,136
13	391739	Други цевки и црева	125,507	2,625,720
14	392330	Балони шишиња, шишенца и слични производи од пластични маси	6,181,022	2,625,408
15	390769	Поли(етилен терефталат), друго	4,554,185	2,347,791
16	391910	Самолепливи плочи, листови, филмови, фолии, ленти и други слични форми, од пластични маси, во ролни со шири	212,552	2,071,950
17	392340	Калеми, копсови, цевчиња и слични подлоги од пластични маси	2,839,934	2,006,610
18	392190	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси	363,273	1,917,217
19	392490	Други производи за домаќинството и хигиенски или тоалетни производи, од пластични маси	3,212,860	1,412,521
20	391690	Монофиламенти од други пластични маси	229,573	1,153,248
21	392010	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, од полимери на етилен	2,307,841	1,099,198
22	392112	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на винил	3,053,917	1,003,672
23	391620	Монофиламенти од полимер на винил хлорид	2,804,182	982,775
24	391740	Прибор за цевки и црева од пластични маси	1,702,524	954,740
25	390210	Полипропилен	1,692,416	929,179

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
26	391990	Друго, самолепливи плочи, листови, филмови, фолии, ленти и други слични форми, од пластични маси	240,524	816,752
27	390390	Друго, полимери на стирол, во примарни форми	985,767	767,267
28	400599	Мешаници од каучук, невулканизирани, во примарни форми или во форма на плочи, листови или ленти	410,648	765,856
29	391729	Цевки и црева, крути од други пластични маси	342,714	693,292
30	400931	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со текстилни материјали, без прибор	457,076	616,117

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 31. Топ 30 производи од кожарска индустрија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	410120	Цели крупни и ситни кожи, нецепени, со маса по парче кожа што не надминува 8 кг кога се обично сушени, 10 к	79,669	95,266
2	410150	Цели крупни и ситни кожи, со маса што надминува 16 кг	338,719	338,719
3	410210	Сурови кожи, со волна	161,713	163,734
4	410330	Други крупни и ситни сурови кожи од свињи	46,564	47,625

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 32. Топ 30 производи од дрво и хартија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	441520	Палети, сандачести палети и други натоварни табли; палетни држачи	2,563,723	3,771,241
2	470790	Рециклирани (отпадоци и остатоци), други, вклучувајќи несортирани отпадоци и остатоци	3,104,910	3,440,256
3	481910	Кутии од брановидна хартија или картон	3,995,425	3,228,182
4	480519	Друго, флутинг хартија	4,456,700	3,162,596
5	480890	Друго,хартија и картон,брановидни (со или без залепенирамни површински листови), наборени,крепирани,плисирани	566,174	2,630,257
6	470710	Рециклирани (отпадоци и остатоци) од небелена крафт хартија или картон или брановидна хартија или картон	2,091,464	1,858,988

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
7	440792	Друго обработено дрво, Буково (Faqus spp.)	1,026,628	1,075,694
8	482110	Етикети од хартија или картон, од сите видови, печатени	1,549,994	709,574
9	480591	Друга непремачкана хартија и картон, со маса од 150 г/м2 или помала	169,168	662,522
10	480810	Хартија и картон, брановидни, вклучувајќи и дупчени	1,538,314	618,222
11	491110	Трговски рекламен материјал, трговски каталози и слично	1,314,368	611,919
12	480431	Друга крафт хартија и картон, со маса од 150 гр/м2 или помала, небелени	144,083	567,172
13	441810	Прозорци, врати-прозорци и нивни рамки од дрво	574,418	441,300
14	480524	Тестлајнер (рециклиран линер картон) со маса од 150 г/м2 или помала	427,197	391,979
15	481149	Хартија и картон премачкани со гума или лепило, друго	406,196	366,243
16	481920	Кутии сложиви од небрановидна хартија или картон	2,533,760	322,188
17	480439	Друга крафт хартија и картон, со маса од 150 гр/м2 или помала	311,783	290,683
18	442199	Други производи од дрво	813,708	255,303
19	481830	Покривки за маси и сервиети од хартија	564,508	244,997
20	442010	Статуети и други украси, од дрво	38,655	166,374
21	490110	Печатени книги, брошури, летоци и слични печатени материјали, во слободни листови, непресвиткани или пресви	93,890	158,729
22	491000	Календари од сите видови, печатени, вклучувајќи календар блокови	162,180	141,337
23	470429	Хемиска дрвна целулоза, сулфатна, освен растворлива, полубелена или белена, не иглолисни	69,446	128,221
24	490700	Непоништени поштенски,таксени/сл.марки	255,194	122,500
25	480620	Хартија непропустлива за маснотии	245,384	120,324
26	481013	Хартија и картон запишување,печатење илизадр.графичкицели,безвлакна,добиени сомеханичкаилихемиско-меха-капост	392,309	115,615
27	440890	Листови нафурнир (и ониедобиениод сеченоламинираноддрво)	567,692	114,404
28	480255	Др.хартија и картон,без содржина навлакна добиени со механичка/хемиско-меха-капостапка или со содржина натиевлакн	31,546	110,361
29	481820	Шамивчиња, ливчиња за симнување на шминка и крпи	1,027,375	103,622
30	480261	Друга хартија и картон, што од вкупното количество влакна содржат повеќе од 10% по маса на влакна добиени	20,978	98,304

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 33. Топ 30 производи од текстилна индустрија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	560314	Неткаен текстил, од вештачки или синтетички филаменти со маса поголема од 150 г/м2	10,331,898	16,249,105
2	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	40,048,838	15,866,001
3	610910	Поткошули и маици (T-shirts), плетени или кукичани од памук	16,260,987	10,830,019
4	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	20,475,968	8,225,879
5	620343	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од синтетички в	34,397,551	7,961,298
6	620333	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	26,607,790	7,411,326
7	610610	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, плетени или кукичани од памук	11,635,334	7,405,777
8	620640	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од вештачки или синтетички влакна	17,545,429	7,283,512
9	611521	Други хулахоп чорапи од синтетички влакна, со нумерација по една жица предиво помалку од 67 децитекси	3,128,786	5,850,969
10	620630	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од памук	14,400,011	5,573,917
11	620462	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од памук	11,648,033	4,793,854
12	620463	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од синтетички	15,964,249	4,686,796
13	620211	Капути, мантили за дожд, наметала, пелерини и слични производи, за жени или за девојчиња, од волна или фини	4,686,807	3,283,007
14	630210	Рубелина за постела, плетена или кукичана	9,429,025	2,846,837
15	610510	Кошули за мажи или момчиња, плетени или кукичани од памук	6,362,157	2,803,990
16	520710	Предиво од памук (освен конец за шиење) подготвено за продажба на мало што по маса содржи 85% или повеќе па	5,962,892	2,549,569
17	610463	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви од синтетички влакна за жени или дево	9,425,917	2,434,377
18	621132	Друга облека за мажи или момчиња, од памук	4,625,009	2,353,069
19	620469	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од други текс	6,025,225	2,248,987
20	540769	Други ткаенини, што по маса содржат 85% или повеќе полиестер филаменти, друго	7,145,392	2,159,928

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
21	540751	Други ткаенини, што по маса содржат 85% или повеќе текстурирани полиестер филаменти, небелени или белени	9,980,710	2,073,655
22	621133	Друга облека за мажи или момчиња, од вештачки или синтетички влакна	7,993,147	2,070,980
23	620193	Ветровки со или без постава или влошка или слични производи, за мажи или момчиња, од вештачки или синтетичк	6,610,248	2,064,207
24	611030	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци и слични производи, плетени или кукичани од вештачки	5,411,203	2,053,781
25	520942	Ткаенини од памук, што по маса содржат 85% или повеќе памук, со маса поголема од 200 г/м2	6,670,925	2,015,258
26	621030	Друга облека, опишана во тар. подброеви 6202 11 до 6202 19	1,639,862	2,007,036
27	620444	Фустани, за жени или девојчиња, од вештачки влакна	4,109,356	1,831,933
28	610620	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, плетени или кукичани од вештачки или синтетички влакна	5,411,721	1,803,702
29	540720	Ткаенини добиени од ленти или слични производи	3,639,495	1,709,107
30	611011	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци и слични производи, плетени или кукичани од волна	959,909	1,599,101

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 34. Топ 30 производи од облека и обувки со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	640399	Обувки со ѓонови од каучук, гума, пластична маса, кожа или вештачка кожа и со лице (горниште) од кожа	6,657,852	8,436,696
2	640610	Лице (горниште) и делови на лицето (горништето), освен вметката за зајакнување	5,327,053	6,447,903
3	640351	Други обувки со ѓонови од кожа што го покриваат глуждот	1,362,068	2,949,615
4	650610	Заштитни покривки за глава (кациги, шлемови и сл.)	1,500,117	886,529
5	640391	Обувки со ѓонови од каучук, гума, пластична маса, кожа или вештачка кожа и со лице (горниште) од кожа	783,687	591,455
6	640590	Други, обувки со ѓонови од каучук, гума, пластична маса од кожа или вештачка кожа и со лице (горниште)	1,032,913	491,261

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
7	640510	Други обувки со лице (горниште) од кожа или вештачка кожа	1,294,786	428,038
8	640620	Ѓонови и топуци, од каучук, гума или пластична маса	109,957	413,110
9	640690	Друго, делови на обувки	27,742	306,873
10	650500	Шешири идр.покривки заглава,плетени/хеклани,илиизработени одтантела,филц/др.текстил.материјали(неод ленти)	299,391	289,434
11	640299	Други обувки што го покриваат глуждот, други	102,688	62,772
12	650699	Други покривки за глава од други материјали	355,677	56,153
13	640359	Други обувки со ѓонови од кожа, други	189,310	54,134

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 35. Топ 30 производи од камен и стакло со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија	9,371,820	39,477,401
2	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	21,784,964	19,913,465
3	690510	Керамиди	4,711,414	13,363,301
4	711299	Други отпадоци и остатоци што содржат благородни метали или благородни метални соединенија	5,262,582	7,165,257
5	681591	Други производи со содржина на магнезит, доломит или хромит	15,787,452	5,255,024
6	680710	Производи од битумен или од слични материјали (на пр, од битумен од нафта или од смола на катран од камен)	2,011,747	2,219,441
7	680221	Други камења за споменици и градби и производи од нив, просто сечени или бичени со пила	1,496,504	1,445,853
8	681099	Друго, производи од цемент, бетон или вештачки камен, армирани или неармирани	3,976,276	1,380,732
9	701951	Други ткаенини од стаклени влакна со ширина што не надминува 30 см	121,833	1,097,969
10	681019	Ќерамиди, камени плочи и слични производи	20,868	908,444
11	690210	Огноотпорни тули, блокови, плочки со содржина по маса, поединечно или вкупно, поголема од 50% на елементите	1,891,652	769,717
12	701990	Друго, стаклени влакна (вклучувајќи стаклена волна) и производи од нив (на пр, предиво, ткаенина)	1,166,705	723,186

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
13	701940	Ткаенини од ровинг	770,514	579,751
14	680100	Коцки за калдрма, рабници и плочи за тротоари, од природен камен (освен од шкрилци)	531,450	551,609
15	701919	Тракови на стаклени влакна, друго	604,860	497,954
16	700729	Слоевито сигурносно стакло, друго	970,157	480,210
17	680990	Други производи од гипс	361,538	321,356
18	680293	Друго, гранит	1,413,731	318,022
19	700510	Неармирано стакло, со слој за апсорпција, со или без слој за рефлексија	250,755	255,537
20	690912	Керамички производи за лабораториска, хемиска или друга техничка употреба кои имаат тврдина еднаква на 9 ил	750,685	252,962
21	711719	Друго од прости метали, вклучувајќи ги и оние што се превлечени со благородни метали	15,894	230,310
22	680291	Друго, мермер, травертин и алабастер	1,133,731	224,975
23	702000	Други производи од стакло	25,178	182,707
24	701399	Други производи од стакло	40,902	155,995
25	700100	Стаклен крш и други отпадоци и остатоци од стакло; стакло во маса	185,214	128,795
26	690320	Други огноотпорни керамички производи со содржина, по маса, поголема од 50% алуминиум оксид (Ал2О3) или ме	457,705	124,396
27	701912	Тракови на стаклени влакна, ровинг	87,739	86,844
28	690590	Друго, делови на оџаци, украси и други производи за градежништвото, од керамика	89,189	61,732
29	690220	Огноотпорни тули, блокови, плочки со содржина по маса поголема од 50% алуминиум оксид (Ал2О3)	377,895	50,027
30	690721	Плочки, коцкички и слични производи, за поплочување со коф. на апсорбција на вода по маса < од 0.5%	943,026	46,847

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 36. Топ 30 производи од базична металургија и производи од метали со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	69,976,440	143,699,659
2	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	64,184,203	72,508,279

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
3	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	19,097,324	57,325,565
4	721049	Поинаку превлечени или прекриени со цинк, небрановидни	46,133,584	29,366,981
5	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса	58,050,044	25,622,409
6	740400	Отпадоци и остатоци од бакар	18,705,477	22,877,687
7	720260	Феро-никел	215,155,847	22,691,083
8	721499	Други прачки	11,424,992	20,036,774
9	720449	Други отпадоци и остатоци	2,123,422	18,128,745
10	721230	Превлечени или прекриени со цинк на друг начин	16,602,220	16,551,471
11	760200	Отпадоци и остатоци, од алуминиум	9,199,802	12,407,243
12	720853	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 3 мм или поголема но помала од 4,75 мм	5,941,119	12,025,089
13	721691	Други ладно добиени или ладно довршени од плоснати валани производи	5,427,244	10,611,810
14	721621	Л профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани со висина помала од 80 мм	13,945,084	10,141,185
15	721710	Непревлечена или непрекриена, полирана или неполирана жица	6,749,115	8,041,597
16	740311	Катоди и секции на катоди	5,729,390	7,830,079
17	720441	Струганици, опилки, отсечоци и исечоци и слично, вклучувајќи ги и оние во бали	9,221,213	7,715,374
18	720916	Во макари, само ладно валани (ладно редуцирани) со дебелина што надминува 1 мм но помала од 3 мм	8,958,751	5,542,262
19	720854	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина помала од 3 мм	2,684,017	3,699,647
20	722920	Жица од други легирани челици од силициум-мангански челик	1,739,092	1,917,176
21	760611	Плочи, лимови и ленти, од алуминиум, со дебелина што надминува 0,2 мм,правоаголни (вклучувајќи квадратни)	1,440,435	1,658,804
22	720917	Во макари, само ладно валани (ладно редуцирани) со дебелина од 0,5 мм или поголема но што не надминува 1 мм	3,870,936	1,637,782
23	720918	Во макари, само ладно валани (ладно редуцирани) со дебелина помала од 0,5 мм	869,570	1,602,002
24	721720	Превлечена или прекриена со цинк жица	3,595,694	1,543,857
25	721632	И профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани, со висина од 80 мм и поголеми	2,170,045	1,375,092
26	780600	Други производи од олово	1,520,354	1,257,257
27	720429	Отпадоци и остатоци од легиран челик	1,516,641	1,229,989

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
28	720926	Ненамотани (во табли), само ладно валани (ладно редуцирани), со дебелина што надминува 1 мм но помала од 3	1,157,780	1,218,176
29	720421	Отпадоци и остатоци од не'рѓосувачки челик	789,426	1,123,004
30	761010	Врати, прозорци и рамки за нив и прагови за врати од алуминиум	2,617,282	964,891

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 37. Топ 30 производи од базни метали (железо и челик) со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	137,129,939	118,273,223
2	732189	Други апарати други, вклучувајќи апарати на цврсти горива	3,730,557	38,243,700
3	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	47,154,612	31,099,540
4	731420	Решетки, мрежи и огради, заварени на местата на крстосување, од жица со максимална димензија на напречниот	4,818,491	14,092,014
5	830230	Други окови, прибор и слични производи за моторни возила	6,181,669	5,179,944
6	730120	Профили од железо или челик	538,236	5,019,636
7	731700	Шајки,клинци,клинчињаза цртачкитабли,брановидни шајки,заострени крампони(освенод тр.б.8305)исл.предмети,од	4,929,050	3,721,397
8	730890	Друг конструкции И делови од конструкции	21,125,547	3,351,371
9	732599	Други леани производи од железо или челик	644,174	2,156,481
10	731441	Други решетки, мрежи и огради превлечени или прекриени со цинк	3,607,880	1,998,252
11	732190	Делови за апарати за варење	880,238	966,792
12	830250	Кукачки за закачување шапки, конзоли и слично	1,923,452	580,420
13	731816	Наврткии	72,945	527,127
14	731029	Цистерни, буриња, бочви, лимени кутии и сл. контејнери за кој и да било материјал, од железо или челик	397,668	496,915
15	732020	Спирални пружини	14,713	454,993
16	732690	Други производи од железо или челик	3,578,245	318,531
17	730810	Мостови и секции на мостови	413,538	273,331
18	820790	Друг изменлив алат	30,829	271,005

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
19	820730	Алат за пресување, ковање, извлекување или пресечување	631,447	260,540
20	731815	Други завртки, со или без свои навртки или подлошки	530,397	258,355
21	730719	Леан прибор други	228,433	256,807
22	731829	Други производи без навој	715,045	247,262
23	730431	Друго, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик, ладно влечени или ладно валани	164,441	247,224
24	730820	Кули и решеткасти столбови	57,172	186,528
25	730441	Други, со кружен напречен пресек, од не'рѓосувачки челик, ладно влечени или ладно валани (ладно редуцирани)	24,647	180,288
26	830300	Сигурносни или зајакнати сефови, каси и врати и прегради за трезори, преносливи касети за пари или документ	472,140	163,552
27	731300	Бодлива жица од железо или челик; впредена лента или еднократна плосната жица, со боцки или без нив	106,063	158,503
28	730690	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек	1,327,640	155,393
29	730840	Елементи за скелиња, оплата, потпирање или јамско потпирање	572,278	153,406
30	730900	Резервоари,цистерни, бочви и сл.контејнери за било кој материјал(некомпримирани/течни гасови), од железо/челик	886,621	146,056

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 38. Топ 30 производи од машинска индустрија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	842139	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови	891,667,821	428,313,983
2	841950	Изменувачи на топлина	2,667,437	26,562,479
3	841459	Вентилатори, друго	23,162,728	16,007,855
4	847989	Други машини и механички уреди	17,128,496	4,412,052
5	841990	Други машини, уреди и опрема, делови	335,742	4,326,937
6	841391	Делови за пумпи	3,427,062	3,201,542
7	843120	Делови погодни за употреба за машини од тар. број 84 27	2,869,922	3,172,736
8	847810	Машини за подготовка или преработка на тутун	529,800	1,729,240
9	848041	Калапи за метал или метални карбиди за бризгање или компресија	2,977,527	1,609,749

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
10	841090	Хидраулични турбини и водни кола, делови, вклучувајќи и регулатори	634,395	940,112
11	841850	Друг мебел (сандаци, ормани, витрини и сличен мебел) за чување и изложување, вклучувајќи опрема за ладење и	2,082,351	911,411
12	842810	Лифтови и скипови	2,150,200	732,443
13	847130	Преносливи машини за автоматска обработка на податоци, со маса не поголема од 10 кг, што се состојат од нај	1,088,924	726,489
14	841319	Пумпи опремени или предвидени да бидат опремени со мерни уреди	2,240,132	705,174
15	843139	Делови погодни за употреба за машини од тар. број 84 28	1,371,313	699,717
16	841420	Воздушни пумпи на рачен или ножен погон	1,549	653,469
17	846693	Друго за машини од тар. броеви 8456 до 8461	1,278,953	648,999
18	842240	Други машини за пакување или завивање (вклучувајќи и машини за топло завивање)	1,852,079	498,354
19	846729	Рачни алатки, со вграден електромотор, друго	91,890	483,829
20	848390	Назабени тркала, клинест ланец и други трансмисиони елементи испорачани посебно; делови	918,008	476,839
21	846722	Рачни алатки, со вграден електромотор, пили	15,586	450,736
22	841821	Фрижидери за домаќинството компресиони	33,724	426,063
23	841290	Делови за погонски машини и мотори	375,664	382,772
24	842720	Други самоодни виљушкари	430,909	365,551
25	842840	Подвижни скали и подвижни патеки	572,138	351,138
26	844332	Други машини, со можност за поврзување со машина за автоматска обработка на податоци или во мрежа	302,615	344,351
27	842952	Машини со надградба што ротираат 360°	80,797	303,780
28	847329	Други делови и прибор	9,211	286,584
29	846299	Други машини што не се погоре спомнати	923,841	262,223
30	847290	Друго, други канцелариски машини	20,583	261,625

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 39. Топ 30 производи од електро индустрија со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	854430	Сетови на спроводници за палење и други сетови на спроводници за возила, воздухоплови или бродови	576,471,563	169,323,155

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
2	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	167,742,392	64,091,649
3	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	66,097,570	57,582,787
4	853650	Други прекинувачи	88,161,226	32,009,496
5	851680	Електрични грејачи отпорници	34,177,544	24,988,285
6	851671	Апарати за подготвување кафе или чај	20,337,157	23,679,764
7	850790	Делови на електрични акумулатори, вклучувајќи и сепаратори за нив	26,903,518	17,976,271
8	850720	Други оловни акумулатори	741,632	11,928,801
9	854442	Други електрични спроводници, за напон што не надминува 1000 V со конектори	25,748,068	10,555,489
10	851230	Опрема за звучна сигнализација	28,198,583	9,768,628
11	853225	Други константни кондензатори диелектрични, од хартија или од пластична маса	13,110,334	9,325,832
12	851610	Електрични проточни или акумулациони грејачи на вода и потопувачки грејачи	9,988,654	7,571,279
13	853630	Други апарати за заштита на електрични струјни кола	3,268,136	2,815,854
14	851220	Друга опрема за осветлување или визуелна сигнализација	4,190,761	1,989,309
15	854370	Други машини и апарати	259,605	1,984,121
16	851770	Делови за апарати за предавање и прием на глас, слики или други податоци, вклучувајќи апарати за комуникаци	16,958,388	1,920,565
17	850300	Делови погодни за употреба исклучително или главно со машините од тар. број 8501 или 8502	2,418,925	1,745,957
18	853649	Релеи, друго	2,903,444	1,704,691
19	850440	Статички конвертори (претворувачи)	8,263,606	1,526,857
20	854449	Други електрични спроводници, за напон што не надминува 1000 V други	18,519,162	1,462,939
21	850422	Трансформатори со течен диелектрик со моќност што надминува 650 kVA но не надминува 10 000 kW	1,286,023	1,425,599
22	850421	Трансформатори со течен диелектрик со моќност што не надминува 650 kW	1,150,510	1,380,371
23	850490	Делови за електрични трансформатори, статички конвертори (на пример, исправувачи) и индуктивни калеми	24,367	1,179,079
24	851580	Други машини и апарати	293,926	615,055
25	851762	Машини за прием, конверзија и предавање или регенерација на глас, слики или други податоци, вклучувајќи и а	2,539,482	505,561
26	851769	Други апарати за предавање и прием на глас, слики или други податоци, вклучувајќи апарати за комуникација в	744,352	391,659

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
27	851690	Делови за апарати опфанени во 8516	72,631	338,246
28	853400	Печатени кола	16,906,706	270,286
29	850433	Други трансформатори со моќност што надминува 16 kVA но не надминува 500 kW	487,650	225,175
30	851660	Други печки; шпорети, решоа и плочи за вриење; скари и ражни	232,882	208,632

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 40. Топ 30 производи од автомобилска индустрија, моторни возила и транспортна опрема со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	860721	Воздушни кочници и нивни делови	24,893,466	44,182,123
2	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови	100,166,951	42,347,559
3	870210	Моторни возила за превоз на десет или повеќе лица, вклучувајќи го и возачот со клипен мотор со внатрешно согорување	21,729,725	21,594,874
4	870829	Други делови и прибор за каросерии (вклучувајќи и за кабини)	25,312,968	12,235,237
5	870840	Менувачи и нивни делови	27,628,930	8,603,091
6	870830	Кочници и серво-кочници; нивни делови	9,158,146	8,370,813
7	870899	Друго делови и прибор	4,182,959	4,492,363
8	870893	Вклучно-исклучни спојници и нивни делови	6,848,158	4,279,851
9	870290	Моторни возила за превоз на десет или повеќе лица, вклучувајќи го и возачот други	3,476,622	2,811,800
10	870590	Друго, моторни возила за специјални намени	2,879,418	2,585,906
11	871690	Делови за приколки и полуприколки; други возила	1,265,101	1,958,293
12	870894	Волани, управувачки столбови и кутии на управувачки механизам; нивни делови	1,589,651	1,294,187
13	880390	Друго, делови на стоки од тар. број 8801 или 8802	1,333,105	805,527
14	870321	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење	23,148	719,753
15	870331	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел)	72,656	680,633
16	871310	Колички за неспособни лица, без механички погон	1,314,895	590,757
17	870332	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел)	379,120	549,919
18	870120	Друмски влекачи за полуприколки	1,690,387	396,973

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
19	871620	Самонатоварни или самоистоварни приколки и полуприколки за земјоделски цели	410,886	291,804
20	870333	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел)	467,549	223,661
21	870850	Погонски оски со диференцијал, вклучувајќи и снабдени со други трансмисиони компоненти, и непогонски оски	39,207	196,633
22	880320	Стојни трапови и нивни делови	67	187,650
23	870322	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на	179,370	149,624
24	870880	Амортизациони системи и нивни делови (вклучувајќи обесувачки амортизери)	104,132	145,860
25	871150	Мотоцикли со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување и со зафатнина на цилинда	28,249	135,225
26	871639	Други приколки и полуприколки за превоз на стоки	1,857,620	111,147
27	870193	Трактори, други со моќност на мотор што надминува 37 кW но не надминува 75 kW	603,280	56,747
28	871120	Мотоцикли со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување и со зафатнина на цилинда	22,664	36,313
29	871640	Други приколки и полуприколки	74,500	35,294
30	870192	Трактори, други со моќност на мотор што надминува 18 kW но не надминува 37 kW	715,529	33,860

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 41. Топ 30 производи од индустрија за мебел со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	940190	Делови за седишта	205,812,516	125,668,159
2	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	48,517,449	8,599,230
3	940161	Други седишта, со дрвени скелети тапацирани	25,099,999	6,139,781
4	940120	Седишта за моторни возила	5,353,566	3,760,660
5	940350	Дрвен мебел за спални соби	3,587,293	1,626,977
6	940290	Друго медицински, хируршки, забарски или ветеринарски мебел	1,448,339	1,066,245
7	940390	Делови од мебел	1,217,077	756,929
8	940320	Друг метален мебел	1,781,458	636,406
9	940340	Дрвен кујнски мебел	2,182,868	625,122

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
10	940510	Лустери и други електрични плафонски или ѕидни светлечки тела, освен за осветлување на јавни отворени простор	67,683	499,615
11	940310	Метален канцелариски мебел	894,692	421,042
12	940360	Друг дрвен мебел	5,281,198	379,037
13	940520	Електрични ламби за ставање на маса, покрај кревет, или на под	12,661	338,525
14	940169	Други седишта, со дрвени скелети други	1,233,241	327,631
15	940180	Други седишта	892,084	261,607
16	940140	Седишта, освен градински седишта или кампинг опрема, што можат да се претворат во легал	658,504	250,455
17	940410	Носачи на мадраци	25,268	236,055
18	940389	Мебел од други материјали	23,400	212,975
19	940690	Монтажни згради од друго	1,190,196	201,842
20	940429	Мадраци од други материјали	1,292,436	152,735
21	940421	Мадраци од целуларна гума или пластична маса, вклучувајќи и пресвлечени	167,486	124,112
22	940430	Вреќи за спиење	7,721	64,651

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 42. Топ 30 други производни производи со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	903289	Други инструменти и апарати за автоматска регулација или управување	5,394,258	2,885,998
2	901890	Други инструменти и апарати за медицинска, хируршка, забарска и ветеринарна наука	9,491,568	1,529,373
3	910221	Други рачни часовници, со или без штоперица со автоматско навивање	2,102,413	805,057
4	902110	Ортопедски справи или справи за фрактури	1,155,893	801,511
5	950300	Трицикли,тротинети,автомобили со педали исл.играчки натркала;колички закукли; кукли; др.играчки; смалени модели	3,431,943	678,092
6	950430	Други игри,што сепуштаат во работа со металнипари,банкноти (хартија одвредност), банковни картички,говор	606,696	242,158
7	901850	Други инструменти и апарати за офтамологијата	-	188,005
8	902610	Инструменти и апарати за мерење или контрола на протокот или на нивото на течностите	29,129	175,578

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
9	903300	Делови и прибор (неспомнати ниту опфатени на друго место во оваа глава) за машини, уреди, инструменти	32	174,780
10	902121	Вештачки заби	800,939	161,108
11	961700	Термос-шишиња и други термос-садови, со вакумска изолација, комплет со футрола; нивни делови	10,818	111,029
12	910211	Рачни часовници, електрично напојувани, со или без штоперица само со механички покажувач	825,374	106,973
13	902129	Вештачки заби и забни протези, друго	7,860	100,500
14	961400	Лулиња за пушење (вклучувајќи и глави од лулиња) и чибуци за пури или цигари, и нивни делови	400,307	79,795
15	961900	Хигиенски влошки и тампони, пелени и влошки за бебиња, и слични производи, од било кој материјал	1,919,691	68,408
16	903180	Други инструменти, апарати и машини за контролирање на полупроводнички плочи или уреди или за контролирање	1,512,086	68,160
17	903190	Делови и прибор апарати и машини за контролирање на полупроводнички плочи или уреди	721,606	63,501
18	902810	Гасометри	115,491	59,278
19	960810	Пенкала	23,654	58,870
20	950691	Производи и опрема за општа физичка вежба за гимнастика или атлетика	4,711	49,931

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

3.3 Анализа на вкупните извозни потенцијали на ниво на поединечен пазар

Една од целите на анализата за идентификување на извозните потенцијали на македонската економија е мапирање на пазарите кои имаат најголем неискористен потенцијал за македонските извозни компании во наредниот период.

Подолу се претставени **топ 30 пазари со најголем неискористен извозен потенцијал** за македонските извозни компании во наредниот период мерено во апсолутен износ на идна вредност на извоз во американски долари[12].

[12] Во анализата на ниво на поединечен извозен пазар не се земени во предвид Косово и Албанија поради недостиг на податоци за спроведување на анализа за овие пазари кои несомнено се значајни трговски партнери на нашата земја.

Табела 43. Топ 30 земји со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.Б	Земја	Износ на извоз, САД $, 2021 година	Просечна годишна стапка на раст на извоз, 2017-2021 (%)	Неискористен извозен потенцијал (2022-2026), САД $	Просечна проектирана годишна стапка на раст на извоз, 2022-2026 (%)
1	Германија	3,829,947,275	12%	878,435,569	4.6%
2	Србија	701,193,634	11%	428,418,798	12.2%
3	Бугарија	396,212,994	11%	209,054,042	10.6%
4	Унгарија	251,651,060	44%	167,419,878	13.3%
5	Италија	243,964,939	9%	177,302,271	14.5%
6	Велика Британија	210,818,846	29%	140,138,993	13.3%
7	Грција	243,213,604	9%	132,434,931	10.9%
8	Турција	151,219,238	18%	124,667,635	16.5%
9	Шпанија	136,592,189	4%	108,972,471	16.0%
10	Кина	183,438,731	40%	106,649,387	11.6%
11	Холандија	134,823,676	14%	101,144,054	15.0%
12	Чешка	131,371,861	29%	95,108,581	14.5%
13	Словачка	156,394,466	37%	88,965,446	11.4%
14	САД	80,413,968	14%	73,513,504	18.3%
15	Словенија	108,006,418	11%	70,185,936	13.0%
16	Хрватска	113,910,554	6%	67,845,474	11.9%
17	Франција	83,966,396	14%	67,294,197	16.0%
18	Полска	89,312,125	26%	67,286,081	15.1%
19	Австрија	84,771,067	32%	65,645,480	15.5%
20	БИХ	112,316,594	7%	64,709,664	11.5%
21	Финска	1,399,741	381%	62,775,088	897.0%
22	Белгија	72,252,924	-12%	61,028,965	16.9%
23	Швајцарија	61,633,338	16%	52,190,167	16.9%
24	Шведска	40,457,535	29%	35,572,017	17.6%
25	Црна Гора	37,364,077	7%	24,678,769	13.2%
26	Украина	18,290,650	25%	14,194,010	15.5%
27	Данска	11,770,144	19%	9,672,644	16.4%
28	Индонезија	10,526,572	567%	9,253,341	17.6%
29	Саудиска Арабија	8,773,139	390%	8,471,896	19.3%
30	Австралија	8,741,064	10%	7,686,633	17.

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Од анализата за **идентификување на неискористените извозни потенцијали на македонската економија на ниво на поединечни пазари/земја** може да извлечеме **неколку важни заклучоци**.

Прво, неискористениот извозен потенцијал во Германија како наш најголем извозен пазар е ограничен, што значи дека проектираната идна стапка на раст на извозот во наредниот период е значително помала во однос на просечната стапка на раст на извозот во изминатиот период. За илустрација, годишната просечна стапка на раст на извозот на германскиот пазар во периодот 2017-2021 година изнесува 12%, додека проектираната идна просечна годишна стапка во наредните 5 години е околу 5%.

Сепак, она што треба да знаеме во интерпретација на резултатите е дека извозот на одделни пазари каде идниот проектиран извозен потенцијал генерално е помал не значи дека сите производи кои се извезуваат на тој пазар ќе имаат намалена динамика на раст во наредниот период. Напротив, може да се случи некои производи да имаат значително поголем потенцијал за извоз на тој пазар, но за други производи кои имаат поголемо релативно учество во извозот на тој пазар идните можности за извоз да се ограничени во смисла на забавување на динамиката на раст на извозот споредено со претходниот период.

Подолу во табелата се презентирани идните проектирани неискористени извозни можности и потенцијали на **топ 10 извозни пазари со најголем извозен потенцијал мерен во апсолутен износ во американска долари на ниво на поединечен производ**.

Анализирани се **топ 30 извозни производи со најголем неискористен извозен потенцијал за секој одделен извозен пазар** од групата топ 10 извозни пазари со најголем неискористен извозен потенцијал.

Табела 44. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Германија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	940190	Делови за седишта	65,893,750	76,026,860
2	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	23,328,515	51,532,211
3	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	9,600,909	44,490,095
4	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	0	29,345,281
5	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	2,054,995	26,651,747
6	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надувавање); нивни делови	12,582,068	21,230,749

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
7	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	1,415,771	19,286,515
8	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	8,785,618	17,633,356
9	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	169,063	17,389,863
10	860721	Воздушни кочници и нивни делови	8,512,374	17,324,695
11	240110	Тутун, неоджилен/нережан	7,283,005	17,297,855
12	220421	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови од 2 литри или помала	587,109	16,475,468
13	732189	Други апарати други, вклучувајќи апарати на цврсти горива	47,601	16,078,704
14	721049	Поинаку превлечени или прекриени со цинк, небрановидни	9,586	15,875,897
15	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	1,181,787	15,145,777
16	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	1,615,435	13,486,347
17	841950	Изменувачи на топлина	783,374	12,664,326
18	740400	Отпадоци и остатоци од бакар	1,878,313	12,596,118
19	70490	Бела и црвена зелка, свежа или разладена	15,306	12,109,055
20	70960	Пипирки од родот Capsicum или од родот Pimenta, свежи или разладени	237,458	12,042,668
21	260700	Руди на олово и концентрати	5,926,774	10,956,102
22	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	5,783,676	10,823,659
23	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса	0	9,913,735
24	850790	Делови на електрични акумулатори, вклучувајќи и сепаратори за нив	691,730	9,633,449
25	851671	Апарати за подготвување кафе или чај	4,140,996	9,461,195
26	851680	Електрични грејачи отпорници	558	9,211,371
27	721499	Други прачки	74	9,039,125
28	400921	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со метал, без прибор	1,767,106	7,046,307
29	711299	Други отпадоци и остатоци што содржат благородни метали или благородни метални соединенија, од видот кои главно се употребуваат за обновување на благородни метали	0	6,544,582

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
30	210500	Сладолед и друг јастив мраз, со додаток или без додаток на какао	606,101	4,731,166

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Германија се јавуваат производи од базична металургија и производи од железо и челик, производи од машинска и електро индустрија, компоненти за автомобилска индустрија, производи од фармацевтска индустрија, како и производи од примарно земјоделие и прехранбена индустрија.

Табела 45. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Србија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	15,793,256	27,477,711
2	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	29,792,849	19,629,641
3	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија или картон	9,290,571	18,056,202
4	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	9,328,134	12,503,722
5	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	74,283	11,591,536
6	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	1,502,644	10,325,291
7	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	7,511,055	8,326,946
8	853650	Други прекинувачи	40,841	5,662,881
9	721499	Други прачки	1,031,801	5,134,425
10	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	2,969,210	5,054,510
11	732189	Други апарати други, вклучувајќи апарати на цврсти горива	603,640	4,835,417
12	690510	Керамиди	334,250	4,316,675
13	81120	Малинки,капинки,дудинки,логански бобинки,црни,бели ицрвени рибизли и рибеси,неварено или варено во вода или пареа,замрзнато,со додаток или без додаток на шеќер или други материи зазасладување	1,508,825	3,671,587

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
14	731420	Решетки, мрежи и огради, заварени на местата на крстосување, од жица со максимална димензија на напречниот пресек од 3 мм или поголема и кои имаат отвори големи 100 см2 или поголеми	127,934	3,603,241
15	560314	Неткаен текстил, од вештачки или синтетички филаменти со маса поголема од 150 г/м2	2,127	3,195,294
16	392111	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на стирол	1,534,055	3,034,573
17	70490	Бела и црвена зелка, свежа или разладена	2,530,522	2,824,110
18	70700	Краставици и корнишони, свежи или разладени	309,400	2,780,472
19	841950	Изменувачи на топлина	10,032	2,695,848
20	190420	Подготвени производи добиени од непржени житни снежинки или од мешаници на непржени житни снежинки и пржени житни снежинки или набабрени жита	942,980	2,511,332
21	392520	Врати, прозорци и рамки за нив, прагови за врати	57,995	2,081,280
22	721621	Л профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани со висина помала од 80 мм	2,038,217	2,062,089
23	60210	Невжилени резници и калем-гранчиња, калеми	6,947	1,982,415
24	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	70,658	1,893,593
25	611521	Други хулахоп чорапи од синтетички влакна, со нумерација по една жица предиво помалку од 67 децитекси	116,634	1,669,171
26	160100	Колбаси и слични производи, од месо, од други јастиви месни кланични производи или од крв, сложени прехранбени производи врз основа на овие производи	3,719,628	1,651,380
27	210500	Сладолед и друг јастив мраз, со додаток или без додаток на какао	3,695,097	1,613,325
28	851680	Електрични грејачи отпорници	17,834	1,595,880
29	210210	Активен квасец	309,663	1,544,449
30	620333	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	6,123	1,405,079

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Србија се јавуваат производи од базична металургија и производи од железо и челик, производи од пластика, електро индустрија, текстилна индустрија и облека, како и производи од примарно земјоделие и прехранбена индустрија.

Табела 46. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Бугарија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	240110	Тутун, неоджилен/нережан	17,300,125	43,861,517
2	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	5,152,248	7,877,945
3	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	621,133	3,585,649
4	252329	Портланд цемент, друг	20,618	3,005,929
5	860721	Воздушни кочници и нивни делови	1,191,227	2,869,869
6	610610	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, плетени или кукичани од памук	0	2,636,323
7	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија или картон	2,348	2,469,549
8	853650	Други прекинувачи	5,771	2,434,595
9	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	237,505	2,131,712
10	210500	Сладолед и друг јастив мраз, со додаток или без додаток на какао	7,408	2,129,712
11	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	2,062,192
12	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	1,300	1,903,689
13	70200	Домат, свеж или разладен	471,211	1,856,164
14	200860	Цреши и вишни поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	5,897	1,846,361
15	851680	Електрични грејачи отпорници	28,428	1,601,741
16	151219	Друго масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	205,463	1,596,552
17	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	1,911,053	1,541,903
18	850790	Делови на електрични акумулатори, вклучувајќи и сепаратори за нив	0	1,521,054
19	70700	Краставици и корнишони, свежи или разладени	255,754	1,484,612
20	721621	Л профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани со висина помала од 80 мм	991,147	1,076,098
21	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	982,809	1,030,147
22	720853	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 3 мм или поголема но помала од 4,75 мм	33,952	1,017,858
23	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	1,169,146	979,257

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
24	720854	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина помала од 3 мм	0	953,980
25	200190	Друг зеленчук, овошје, јатчесто овошје и други делови на растенија за јадење, приготвени или конзервирани во оцет или оцетна киселина	116,453	948,596
26	854442	Други електрични спроводници, за напон што не надминува 1000 V со конектори	30,105	918,369
27	190532	Вафли и обланди	192,881	908,678
28	721499	Други прачки	782,167	884,118
29	160100	Колбаси и слични производи, од месо, од други јастиви месни кланични производи или од крв, сложени прехранбени производи врз основа на овие производи	0	860,648
30	690510	Керамиди	4,352,749	839,596

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Бугарија се јавуваат производи од базична металургија и производи од железо и челик (разни форми на профили, челични слабови и лимови), електро индустрија, лекови, текстилна индустрија, како и тутун, производи од примарно земјоделие (зеленчук и овошје) и прехранбена (месна и кондикторска) индустрија.

Табела 47. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Унгарија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	854430	Сетови на спроводници за палење и други сетови на спроводници за возила, воздухоплови или бродови	21,291,795	30,719,804
2	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	2,985,523	8,604,801
3	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	4,261,152	6,934,352
4	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	1,195,767	4,269,344
5	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	50,370	4,046,742
6	851671	Апарати за подготвување кафе или чај	0	3,653,652
7	853650	Други прекинувачи	22,973	3,037,101
8	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	0	2,632,964

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
9	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	0	2,549,258
10	240110	Тутун, неоджилен/нережан	588,842	2,003,486
11	721230	Превлечени или прекриени со цинк на друг начин	0	1,809,710
12	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса	111,136	1,690,395
13	392111	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на стирол	165,104	1,532,369
14	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија или картон	0	1,352,226
15	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	0	1,258,448
16	841950	Изменувачи на топлина	49,893	1,166,533
17	870840	Менувачи и нивни делови	356,344	1,129,441
18	160100	Колбаси и слични производи, од месо, од други јастиви месни кланични производи или од крв, сложени прехранбени производи врз основа на овие производи	0	1,089,167
19	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	2,024,449	1,044,100
20	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	1,245,034	891,705
21	853225	Други константни кондензатори диелектрични, од хартија или од пластична маса	102,830	888,674
22	300449	Лекови што содржат други алкалоиди или невни деривати	0	793,026
23	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	717,403
24	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	1,348,840	637,691
25	60210	Невжилени резници и калем-гранчиња, калеми	0	574,698
26	830230	Други окови, прибор и слични производи за моторни возила	0	538,853
27	731420	Решетки, мрежи и огради, заварени на местата на крстосување, од жица со максимална димензија на напречниот пресек од 3 мм или поголема и кои имаат отвори големи 100 см2 или поголеми	0	502,262
28	190420	Подготвени производи добиени од непржени житни снежинки или од мешаници на непржени житни снежинки и пржени житни снежинки или набабрени жита	0	406,697
29	190532	Вафли и обланди	169,738	358,678

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
30	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	114,648	336,836

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Унгарија се јавуваат производи од базична металургија и метални производи, производи од електро и автомобилска индустрија, лекови, како и тутун и производи од прехранбена (конзервна и кондикторска) индустрија.

Табела 48. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Британија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	842139	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови	14,344,035	22,046,843
2	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	20,647	5,029,432
3	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	225,847	4,870,013
4	220421	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови од 2 литри или помала	206,307	4,728,437
5	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	270,446	4,135,705
6	220429	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови поголеми од 2 литри	142,811	3,487,751
7	381590	Друго, иницијатори на реакција, забрзувачи на реакција и каталитички препарати, на друго место неспомнати или опфатени	11,348	2,253,140
8	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	41,014	2,203,028
9	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	0	1,807,520
10	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	8,907	1,547,213
11	70960	Пипирки од родот Capsicum или од родот Pimenta, свежи или разладени	0	1,421,304

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
12	732189	Други апарати други, вклучувајќи апарати на цврсти горива	0	1,407,887
13	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	0	1,226,953
14	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	0	1,172,395
15	620343	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	123,098	1,158,331
16	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса	0	1,131,791
17	841950	Изменувачи на топлина	0	1,097,711
18	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	0	1,009,506
19	610910	Поткошули и маици (T-shirts), плетени или кукичани од памук	13	940,407
20	80810	Јаболка, свежи	0	925,101
21	620640	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од вештачки или синтетички влакна	79,757	901,863
22	620333	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	117,889	892,376
23	80610	Свежо грозје	0	847,368
24	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	823,632
25	680911	Табли, листови, плочи, плочки и слични производи, од гипс, неукрасени превлечени или зајакнати само со хартија или картон	0	822,282
26	200190	Друг зеленчук, овошје, јатчесто овошје и други делови на растенија за јадење, приготвени или конзервирани во оцет или оцетна киселина	105,509	820,919
27	70200	Домат, свеж или разладен	0	807,998
28	853650	Други прекинувачи	1,836,169	768,628
29	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	18,635	739,168
30	70700	Краставици и корнишони, свежи или разладени	0	738,260

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Велика Британија се јавуваат производи од базична металургија и метални производи, производи од текстилна индустрија и облека, производи од електро и машинска индустрија, лекови, производни од примарно земјиделие (зеленчук и овошје).

Табела 49. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Грција

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	240110	Тутун, неоджилен/нережан	44,793,949	27,431,136
2	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	5,174,148
3	251511	Мермер и травертин суров или грубо цепен	854,148	4,544,270
4	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	404,217	4,116,784
5	720851	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина што надминува 10 мм	5,192,103	2,379,598
6	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	2,701,139	2,300,191
7	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	211,908	2,180,829
8	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	232,347	1,554,202
9	200190	Друг зеленчук, овошје, јатчесто овошје и други делови на растенија за јадење, приготвени или конзервирани во оцет или оцетна киселина	291,281	1,548,813
10	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	43,848	1,355,137
11	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	1,488,158	1,204,371
12	151219	Друго масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	657,308	1,149,993
13	190420	Подготвени производи добиени од непржени житни снежинки или од мешаници на непржени житни снежинки и пржени житни снежинки или набабрени жита	32,001	964,208
14	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	61,905	943,358
15	740311	Катоди и секции на катоди	0	909,563
16	620640	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од вештачки или синтетички влакна	21,527	883,312
17	540751	Други ткаенини, што по маса содржат 85% или повеќе текстурирани полиестер филаменти, небелени или белени	0	743,317
18	480890	Друго,хартија и картон,брановидни(со илибез залепенирамни површинскилистови),наборени,крепирани,плисирани, релјефни илидупчени,воролни илилистови,освен онаахартија објаснета вотар.б.4803	12,730	708,774

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
19	220210	Вода, вклучувајќи минерална вода и газирана вода, со додаток на шеќер или други средства за засладување или ароматизација	10,748	645,727
20	620630	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од памук	7,023	595,189
21	620343	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	74	565,335
22	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	258,709	552,380
23	620463	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од синтетички влакна	16,958	536,136
24	721230	Превлечени или прекриени со цинк на друг начин	330,019	505,277
25	220421	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови од 2 литри или помала	0	492,581
26	520710	Предиво од памук (освен конец за шиење) подготвено за продажба на мало што по маса содржи 85% или повеќе памук	4,619	481,796
27	30285	Спари - лускавки (Sparidae), свежи или разладени	0	481,054
28	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	0	477,521
29	620690	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од други текстилни материјали	215	470,228
30	71080	Друг зеленчук неварен или варен на пареа или во врела вода, замрзнат	168,599	362,499

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Грција се јавуваат производи од базична металургија и метални производи, производи од текстилна индустрија и облека, производи од пластика, лекови, тутун производни од примарно земјиделие (зеленчук и овошје) и производи од прехранбена индустрија и пијалоци.

Табела 50. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Турција

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	853650	Други прекинувачи	0	1,970,557
2	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	163,509	1,608,754
3	230230	Трици и други остатоци добиени со просејување, мелење или друга обработка на жита и мешункасти	0	1,526,490

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
		растенија, непелетизирани или пелетизирани од пченица		
4	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	0	1,251,546
5	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек	21,831	1,000,142
6	841459	Вентилатори, друго	0	756,148
7	100390	Друг јачмен	0	604,808
8	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	0	581,858
9	390422	Друг поли (винилхлорид) пластифициран	0	551,199
10	841950	Изменувачи на топлина	760,859	540,471
11	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	239	497,693
12	470790	Рециклирани (отпадоци и остатоци), други, вклучувајќи несортирани отпадоци и остатоци	39,346	414,965
13	721499	Други прачки	0	407,264
14	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	396,570
15	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	14,674	391,075
16	720916	Во макари, само ладно валани (ладно редуцирани) со дебелина што надминува 1 мм но помала од 3 мм	90,537	364,211
17	400921	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со метал, без прибор	0	291,551
18	721230	Превлечени или прекриени со цинк на друг начин	0	257,070
19	847810	Машини за подготовка или преработка на тутун	0	252,226
20	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	0	240,446
21	392020	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, од полимери на пропилен	10,283	223,864
22	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	32,794	216,674
23	392113	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полиуретан	12,347	209,322
24	850790	Делови на електрични акумулатори, вклучувајќи и сепаратори за нив	161,883	208,196
25	870893	Вклучно-исклучни спојници и нивни делови	78,364	182,683
26	853225	Други константни кондензатори диелектрични, од хартија или од пластична маса	3	180,197

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
27	830230	Други окови, прибор и слични производи за моторни возила	0	176,955
28	151219	Друго масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	0	174,809
29	391733	Други цевки и црева, што не се зајакнати ниту комбинирани со други материјали, со прибор	0	159,066
30	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	84,706	158,905

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Турција се јавуваат производи од базична металургија и метални производи, производи од пластика, лекови, текстилни производи, производи од електро индустријата, и производи од прехранбена индустрија.

Табела 51. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Шпанија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
1	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	0	1,001,497
2	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	676,429	999,825
3	620640	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од вештачки или синтетички влакна	20,231	949,302
4	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	93,867	924,066
5	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	63	802,581
6	200599	Друг зеленчук и мешаници на зеленчук приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, незамрзнат	3	690,469
7	620333	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	37	676,168
8	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао; нафора, капсули за фармацевтска употреба, обланди, оризова хартија и слични производи	243,536	664,342
9	620343	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	38,741	594,515

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, САД $
10	620462	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од памук	89,759	567,880
11	620630	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, од памук	101,103	519,844
12	620211	Капути, мантили за дожд, наметала, пелерини и слични производи, за жени или за девојчиња, од волна или фини животински влакна	1,559	510,909
13	721070	Обоени, лакирани или превлечени со пластична маса	0	485,099
14	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	477,669
15	252910	Фелдспат	0	464,840
16	620463	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за жени или девојчиња, од синтетички влакна	166,947	457,318
17	721491	Други прачки со правоаголен (освен квадратен) напречен пресек	0	443,951
18	720441	Струганици, опилки, отсечоци и исечоци и слично, вклучувајќи ги и оние во бали	0	441,798
19	721499	Други прачки	0	436,554
20	80810	Јаболка, свежи	0	430,168
21	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	182,816	407,503
22	610910	Поткошули и маици (T-shirts), плетени или кукичани од памук	55,338	385,350
23	321490	Неогноотпорни препарати за површинска обработка на фасади, внатрешни зидови, подови, тавани или слично	0	381,597
24	60210	Невжилени резници и калем-гранчиња, калеми	0	370,492
25	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	0	364,508
26	851610	Електрични проточни или акумулациони грејачи на вода и потопувачки грејачи	0	335,923
27	870899	Друго делови и прибор	0	320,530
28	841950	Изменувачи на топлина	2	301,740
29	851680	Електрични грејачи отпорници	0	295,835
30	392113	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полиуретан	75	283,930

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Шпанија се јавуваат лекови, текстилни производи и облека (блузи, маици, капути, панталони

поткошули), производи од базични метали, производи од електро индустријата и примарни земјоделски производи.

Табела 52. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Кина

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, УС $
1	260700	Руди на олово и концентрати	1,317,665	5,728,491
2	260800	Руди на цинк и концентрати	953,532	4,055,505
3	853710	Табли, плочи, пултови, маси, ормани и други основи, за напон што не надминува 1000 V	543	3,903,940
4	870895	Сигурносни воздушни перничиња со систем за набивање (надување); нивни делови	104,438	1,568,846
5	740311	Катоди и секции на катоди	0	1,363,559
6	300420	Лекови што се состојат од измешани или неизмешани производи што содржат други антибиотици	0	1,081,425
7	940190	Делови за седишта	0	1,081,097
8	851680	Електрични грејачи отпорници	0	748,819
9	271500	Битуменски мешаници врз база на природен асфалт, природен битумен, битумен од нафта, минерален катран или минерални катрански смоли (на пр, битуменозен кит, цут-бацк)	0	743,950
10	851770	Делови за апарати за предавање и прием на глас, слики или други податоци, вклучувајќи апарати за комуникација во жичана или безжична мрежа (како за локална или широко-подрачна мрежа)	0	693,008
11	870829	Други делови и прибор за каросерии (вклучувајќи и за кабини)	63,826	521,862
12	300490	Лекови (освен производите од тар. броеви 3002, 3005 или 3006) што се состојат од измешани или неизмешани производи, друго	0	508,544
13	853225	Други константни кондензатори диелектрични, од хартија или од пластична маса	63,291	396,255
14	860721	Воздушни кочници и нивни делови	351,187	391,757
15	841459	Вентилатори, друго	0	384,222
16	250610	Кварц	0	361,962
17	760200	Отпадоци и остатоци, од алуминиум	0	309,783
18	620520	Кошули за мажи или момчиња, од памук	0	291,787
19	720852	Друго, ненамотани (табли), само топло валани, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	0	285,962
20	903289	Други инструменти и апарати за автоматска регулација или управување	0	277,924
21	620211	Капути, мантили за дожд, наметала, пелерини и слични производи, за жени или за девојчиња, од волна или фини животински влакна	0	275,194

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, УС $
22	100390	Друг јачмен	0	237,646
23	392113	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полиуретан	0	212,228
24	100119	Тврда пченица, друга	0	211,004
25	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	0	209,642
26	850710	Оловни акумулатори за задвижување на клипни мотори	0	182,532
27	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	0	182,243
28	400921	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со метал, без прибор	0	182,080
29	480519	Друго, флутинг хартија	0	169,781
30	390422	Друг поли (винилхлорид) пластифициран	0	153,121

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Кина се јавуваат лекови, руди, производи од електро индустрија, автомобилски делови, производи од пластика и базични метали, производи од примарно земјоделие.

Табела 53. Топ 30 производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Италија

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, УС $
1	251511	Мермер и травертин суров или грубо цепен	289,567	3,964,134
2	851680	Електрични грејачи отпорници	10,050	3,604,191
3	190590	Друг леб, печива, колачи, бисквити и др пекарски производи, со додаток на какао или без додаток на какао	1,139,946	3,391,094
4	701959	Други ткаенини од стаклени влакна	725,844	2,580,532
5	220429	Други вина; шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол во садови поголеми од 2 литри	493,139	2,193,603
6	251512	Мермер и травертин сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна	477,952	2,031,802
7	620342	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, Бриџ-панталони и шорцеви, за мажи или момчиња, од памук	304,604	1,975,078
8	610910	Поткошули и маици (T-shirts), плетени или кукичани од памук	23,412	1,957,647
9	730630	Други, заварени, со кружен напречен пресек, од железо или нелегиран челик	548,918	1,872,723

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, УС $ 2021 год.	Неискористен извозен потенцијал, УС $
10	392111	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, со клеточна структура од пластични маси од полимери на стирол	621,944	1,772,929
11	730661	Други, заварени, што не се со кружен напречен пресек со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен прасе	2,304,332	1,356,462
12	392520	Врати, прозорци и рамки за нив, прагови за врати	534,959	1,336,710
13	620333	Јакни и сакоа, за мажи или момчиња, од синтетички влакна	211,159	1,303,931
14	190532	Вафли и обланди	160,963	1,290,023
15	190531	Слатки бисквити	64,004	897,604
16	390110	Полиетилен со специфична густина помала од 0,94	7,015	851,108
17	390422	Друг поли (винилхлорид) пластифициран	4,910	717,855
18	391721	Цевки и црева, крути од полимери на етилен	1,442,639	705,945
19	392020	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, од полимери на пропилен	116,639	702,321
20	441520	Палети, сандачести палети и други натоварни табли; палетни држачи	23,668	695,479
21	251741	Гранули, одломки и прав, од камења од тар. број 2515 или 2516, вклучувајќи термички обработени од мермер	1,242	581,369
22	620211	Капути, мантили за дожд, наметала, пелерини и слични производи, за жени или за девојчиња, од волна или фини	2,460	532,876
23	60290	Други жуви растенија	515,648	512,678
24	180690	Други производи, во табли или прачки	24,260	509,141
25	940161	Други седишта, со дрвени скелети тапацирани	39,370	500,550
26	480519	Друго, флутинг хартија	57,730	498,179
27	71159	Друг зеленчук привремено конзервиран	9,674	444,921
28	200190	Друг зеленчук, овошје, јатчесто овошје и други делови на растенија за јадење, приготвени или конзервирани	4,944	354,947
29	847989	Други машини и механички уреди	77,375	314,898
30	190410	Производи за исхрана добиени со бабрење или пржење на жита или производи од жита	169,812	287,666

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Како производи со најголем неискористен извозен потенцијал во Италија се јавуваат производи од текстилна индустрија и облека, производи од прехранбена (кондиторска) индустрија, производи од пластика, производи од метали и електро индустрија.

Второ, значително помал извозен потенцијал во наредниот период споредено со изминатиот период има во Унгарија, Словачка, Чешка, Полска, Австрија, Велика Британија, Кина и други земји што укажува дека динамиката на

раст на извозот во овие земји ќе забави во однос на динамиката на раст во изминатиот период.

Трето, ограничените идни извозни потенцијали во наведените земји треба да бидат компезирани со искористување на значителните извозни можности на други веќе постоечки извозни пазари како што се: Шпанија, Хрватска, Црна Гора, Србија, БИХ, Финска, САД, Белгија, Австралија и други земји. Се разбира за да се искористат овие извозни потенцијали треба да се работи проактивно во освојување на овие пазари за конкретните производи за кои има потенцијал.

Четврто, извозните компании треба поактивно да се обидуваат да ги идентификуваат и искористат извозните можности и потенцијали на нови извозни пазари. Се разбира тука државата преку соодветни политики за поддршка на извозно ориентираните компании можат да помогнат во освојување и полесен пристап до новите извозни пазари.

Подолу е дадена листа на 10 нови извозни пазари/земји за кои македонската економија и извозно ориентираните компании имаат најголеми неискористени извозни потенцијали и можности во иднина.

Табела 54. Топ 10 нови потенцијални извозни пазари со најголем неискористен извозен потенцијал

Р.Б	Земја	Износ на извоз, US$, 2021 година	Просечна годишна стапка на раст на извоз, 2017-2021 (%)	Неискористен извозен потенцијал (2022-2026), US $	Просечна проектирана годишна стапка на раст на извоз, 2022-2026 (%)
1	Перу	0	/	15,776,529	/
2	Шри Ланка	0	/	10,030,184	/
3	Никарагва	0	/	8,027,755	/
4	Хондурас	0	/	3,849,105	/
5	Зимбабве	0	/	2,340,679	/
6	Киргистан	0	/	1,966,916	/
7	Руанда	0	/	1,518,080	/
8	Таџикистан	0	/	1,511,873	/
9	Буркина Фасо	0	/	1,376,972	/
10	Брунеи	0	/	1,126,788	/

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

4. АНАЛИЗА НА МОЖНОСТИТЕ ЗА ИЗВОЗНА ДИВЕРЗИФИКАЦИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

Извозниот сектор во Република С.Македонија има силна извозна концентрација т.е. ниско ниво на извозна диверзификација по основ на број на извозни производи, извозни пазари и извозни компании.

Претхоната анализа за идентификување на извозните потенцијали на постоечките извозни производи на ниво на поединечен пазар нуди корисни практични информации за можности кои им стојат на располагање на извозните компании за проширување на нивните извозни активности преку пристап и освојување на нови извозни пазари. Истовремено, анализата за извозните потенцијали на македонската економија ќе им овозможи корисни информации на потенцијални извозни компании за тоа каде да ги насочат нивните иницијални извозни напори, односно кои се извозни пазари каде имаат изгледи да започнат извозна активност.

Од друга страна, анализата за мапирање на можностите за извозна дифеврзификација има за цел да ги идентификува оние производи кои во моментот домашните извозни компании не ги произведуваат и извезуваат, но за кои имаат потенцијални компаративни предности и реални економски претпоставки да отпочнат да ги произведуваат и извезуваат.

Резултатите од оваа анализа треба да им помогнат на извозните компании каде да ги насочат своите напори во надградување на своето извозно портфолио преку отпочнување на производство и извоз на нови производи кои не ги произведувале, но кои на некој начин се "блиски" до оние производи кои веќе ги произведуваат и за кои имаат стекнато некаква конкурентска предност на пазарите каде што имаат извозна активности. Кога зборуваме за блиски производи мислиме на производи кои се слични помеѓу себе првенствено од производно-технолошки аспект, како и од аспект на сличности во ресурсите кои ги користат, квалификацијата на работната сила, менаџмент бизнис операции, маркетинг канали на дистрибуција и сл. Практично, анализата треба да придонесе за зголемување на бројот на производи кои извозните компании ги извезуваат на странските пазари т.е. да придонесе во зголемување на извозната диверзификација на земјата.

За исполнување на погоре дефинираните цели за идентификување на можностите за производна и извозна диверфикација е користен комбиниран пристап од т.н. product space методологија развиена од страна на Центарот за

меѓународен развој при Харвард Универзитетот која ги анализа потенцијалите на страна на понудата и методологијата развиена од страна на Меѓународниот Центар за Трговија кој ги анализира потенцијалите за прозводна и извозна диверзификација на страна на побарувачката, односно ги идентификува можностите за извоз на оние производи кои се идентификувани преку product space методологија.

4.1 Мапирање на можностите за производна и извозна диверзификација на ниво на производ од страна на понудата

Практично, products space методологијата овозможува мапирање на нови извозни производи за кои македонската економија има потенцијални компаративни предности и реални економски претпоставки да отпочне да ги произведува и извезува на странските пазари. Овие производи се мапирани врз база на постоечката извозна структура на земја, однос врз база на сличноста со оние производи кои македонските извозни компании веќе ги извезуваат на странските пазари.

За таа цел го користиме **индексот на густина – density index** кој ја мери поврзаноста помеѓу производите за кои земјата има веќе изградени компаративни предности и оние производи кои во ланецот на снабдување се најблиску до нив од аспект на сличност во производните процеси. Со други зборови овој индекс ги идентификува производите кои земјата не ги извезува, а кои се "најбилску" до оние производи кои ги извезува со компаративна предност[13].

Во продолжение се дадени **листа на нови потенцијални извозни производи[14] во рамки на секој одделен извозен сектор** кој согласно индексот на густина имаат најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат од страна на македонските извозни компании гледно на страна на понудата.

[13] Целата методологија е детално елаборирана во делот кај методолошка рамка за идентификување на извозни потенцијали и можности за производна и извозна диверзификација.

[14] Како нови производи ги земаме сите производи кои во 2021 година немаат извоз поголем од 5.000 американски долари.

Табела 55. Листа на потенцијални производи од примарно земјоделие со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	40520	Млечни премази	0	0.93765
2	70810	Грашок (Pisum sativum), свеж или разладен	0	0.78833
3	140490	Растителни производи неспомнати ниту опфатени на друго место	568	0.77655
4	110220	Брашно пченкарно	9,362	0.77343
5	40150	Млеко и павлака, неконцентрирани и без додаден шеќер или други материи за засладување со содржина на маснотија, што надминува 10% по маса	162	0.76400
6	30539	/	0	0.76167
7	21011	Месо свинско, солено, во саламура, сушени или чадени бутови (шунки), плешки и други парчиња од нив, со коски	7,078	0.71550
8	81040	Брусници, боровинки и друго овошје од родот Vaccinium, свежи	1,024	0.71529
9	30289	Други риби, освен џигер и икра, свежи или разладени	3,939	0.71419
10	81010	Јагоди, свежи	1,943	0.69921
11	81330	Јаболка сушени	2,572	0.69803
12	81350	Мешаници на јатчесто или сушено овошје од оваа глава	5,361	0.69579
13	70890	Друг мешунест зеленчук, свеж или разладен	1,065	0.69515
14	130190	Друго, смоли, гуми-смоли и олеосмоли	0	0.65655
15	60390	Сечено цвеќе и цветни пупки од видови погодни за букети или за украсни цели, сушени, бојосани, белени, импрегнирани или поинаку приготвени	0	0.65032
16	140190	Други растителни материјали што првенствено се употребуваат за плетарство	0	0.64652
17	81020	Малинки, капинки, дудинки и логански бобинки, свежи	0	0.63708
18	71339	Друг грав, сушен	5,391	0.63308
19	71320	Солен грашок (Garbanzos), сушен	0	0.62983
20	110311	Јарма и гриз од пченица	5,204	0.62787
21	150990	Друго маслиново масло	2,552	0.62346
22	80840	Дуњи, свежи	1,171	0.61966
23	80420	Смокви, свежи или сушени	3,879	0.61145
24	71021	Грашок (Pisum sativum), неварен или варен на пареа или во врела вода, замрзнат	8,425	0.60996
25	81310	Кајсии сушени	1,959	0.60447

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
26	10594	/	0	0.60353
27	30211	Пастрмка (Salmo trutta, Oncorhynchus mykiss, Oncorhynchus clarki, Oncorhynchus aguabonita, Oncorhynchus gilae, Oncorhynchus apache, Oncorhynchus chrysogaster), свежи или разладени	0	0.59248
28	40630	Сирење топено, освен стругано или во прав	480	0.58869
29	81290	Овошје и јатчесто овошје, привремено конзервирано	1,074	0.57860
30	80290	Друго јатчесто овошје во лушпа	0	0.55623

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 56. Листа на производи од прехранбена индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	200950	Сок од домати	0	0.82610
2	170310	Меласа од шеќерна трска	861	0.80396
3	210130	/	0	0.77262
4	230690	Маслени погачи и др цврсти остатоци, добиени со екстракција на растителни маснотии или масла, освен оние од тар. броеви 2304 и 2305, немелени, мелени или пелетизирани, друго	0	0.71931
5	200850	Кајсии поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	2,013	0.68067
6	200510	Хомогенизиран зеленчук	981	0.65263
7	240319	Тутун за пушење со додаток или без додаток на замена за тутун во кој и да било соодносн	0	0.65082
8	230630	Маслени погачи и др цврсти остатоци, добиени со екстракција на растителни маснотии или масла, освен оние од тар. броеви 2304 и 2305, немелени, мелени или пелетизирани од семе од сончоглед	0	0.64995
9	190230	Други тестенини	3,824	0.61959
10	160210	Хомогенизирани производи од месо, од јастиви месни кланични производи или од крв	0	0.61937
11	200880	Јаготкi поинаку приготвени или конзервирани, со или без додавање на шеќер или др средства за засладување или алкохол	63	0.61860
12	220840	Рум и други алкохолни пијалоци добиени со дестилација на ферментирани производи од шеќерна трска	6,742	0.60404
13	160239	Други приготвени или конзервирани производи од друго месо	471	0.59996
14	240311	Тутун за водено луле опфатено со забелешка за тарифен подброј 1 кон оваа глава	0	0.59838

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
15	220190	Друга вода, вклучувајќи природна или вештачка минерална вода и газирана вода, без додаток на шеќер или на други средства за засладување или ароматизација, мраз и снег	3,292	0.59029
16	160415	/	0	0.58927
17	230240	Трици и други остатоци добиени со просејување, мелење или друга обработка на жита и мешункасти растенија, непелетизирани или пелетизирани од други жита	714	0.58742
18	220720	Етилалкохол и други алкохоли, денатурирани, со која и да било содржина на алцохол	0	0.58506
19	190430	Бунгур пченица	0	0.57259
20	230110	Брашно, прав и пелети, од месо или од месни кланични производи; џимиринки	2,963	0.56598
21	230120	/	0	0.55147
22	240210	Пури и цигарилоси, што содржат тутун	0	0.54618
23	200840	/	0	0.54338
24	220291	/	0	0.53283
25	160416	/	0	0.51446
26	180610	Какао во прав, со додаток на шеќер или други материи за засладување	7,043	0.51287
27	190211	Тестенини неварени, неполнети ниту поинаку приготвени, со додаток на јајца	5,323	0.49330
28	240120	Тутун, делумно или целосно оджилен/режан	0	0.49315
29	210220	Неактивен квасец, други едноклеточни микроорганизми, мртви	2,972	0.49040
30	170240	Гликоза и гликозен сируп, со содржина од најмалку 20% , а помала од 50% фруктоза по маса во сува состојба, исклучувајќи инвертен шеќер	0	0.48998

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 57. Листа на производи од минерали и руди со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	252321	Портланд цемент, бел цемент, вештачки бојосан или небојосан	0	0.65728
2	250590	Друг песок	2,763	0.63608
3	253010	Вермикулит, перлит и хлорити, неекспандирани	0	0.61581
4	251110	/	0	0.60593
5	251612	Гранит сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна (вклучувајќи квадратна) форма	5,872	0.60111
6	250900	Креда	0	0.56690

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
7	271119	/	0	0.56398
8	252230	Хидраулична вар	0	0.51746
9	252390	Други хидраулични цементи	0	0.50178
10	261790	Други руди и концентрати	1,313	0.49503

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 58. Листа на производи од хемиска и сродни на неа индустрии со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	283322	Други сулфати на алуминиум	0	0.62980
2	283919	Други силикати на натриум	0	0.60469
3	281700	Цинкоксид; цинкпероксид	262	0.60202
4	382590	Друго, остаточни производи на хемиските или сродни индустрии, на друго место неспомнати или опфатени	4,688	0.59843
5	380510	/	0	0.59337
6	283526	Други фосфати на калциум	0	0.58208
7	280110	Хлор	0	0.57991
8	283325	Други сулфати на бакар	833	0.55790
9	290122	/	0	0.54413
10	310240	Мешаници на амониум нитрат со калциум карбонат или други неоргански неѓубриви материи	0	0.53022
11	291211	Метанал (формалдехид)	358	0.52458
12	281530	Пероксиди на натриум или калиум	0	0.50647
13	281820	Алуминиумоксид, освен вештачки корунд	20	0.50513
14	360690	/	0	0.50139
15	310221	Амониум сулфат	0	0.50054
16	280700	Сулфурна киселина;олеум	4481	0.49365
17	330530	Лакови за коса	1136	0.49031
18	330520	Препарати за трајно кадросување или исправање	1684	0.48809
19	330119	Други етерични масла од цитрус овошје	0	0.48166
20	310100	Ѓубрива од животинско или растително потекло,неизмешани или меѓусебно измешани или хемиски обработени; ѓубрива добиени сомешање илихемиска обработка на производи од животинско или растително потекло	0	0.48062
21	321000	Други премачкувачки средства (бои и лакови); приготвени водни пигменти што се употребуваат за доработка на кожа	146	0.48014

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 59. Листа на производи од пластика и гума со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	390512	Поли(винил ацетат) во водна дисперзија	2,722	0.57325
2	400941	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани со други материјали, без прибор	1,148	0.56835
3	392220	Клозетски седишта и капаци	3,074	0.56348
4	401170	Нови надворешни пневматски гуми од вид за употреба за земјоделски или шумски возила и машини	0	0.53669
5	400129	/	0	0.53495
6	391731	Фелксибилни цевки и црева, што можат да поднесат притисок од 27,6 MPa или поголем	591	0.53216
7	401211	Протектирани гуми за патнички автомобили (вклучувајќи караван-возила и тркачки коли)	0	0.51951
8	400300	Регенерирана гума во примарни форми или во форма на плочи, листови или ленти	0	0.51239
9	400400	Отпадоци, струганици и остатоци од гума (освен тврда гума) и прав и гранули добиени од тие производи	0	0.50841
10	390791	Други полиестери незаситени	2,935	0.50821
11	390421	Друг поли (винилхлорид) непластифициран	0	0.50478
12	400811	Плочи, листови и ленти од целуларна гума (пенеста, сунѓереста, порозна)	984	0.50411
13	400912	Цевки и црева од гума, незајакнати и некомбинирани со други материјали, со прибор	2,736	0.49561
14	392061	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од поликарбонати	0	0.48323
15	400110	/	0	0.48237
16	401695	Други производи на надувување од гума, освен од тврда гума	598	0.47662
17	390920	Меламински смоли	1,469	0.47291
18	401219	Други протектирани гуми	0	0.46289
19	401012	Ленти или ремени за транспортни цели зајакнати само со текстилни материјали	290	0.46248
20	400932	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со текстилни материјали, со прибор	3,356	0.45876

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 60. Листа на производи од кожарска индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	420310	Облека од кожа или од вештачка (реконституирана) кожа	527	0.61883
2	410449	/	0	0.57435
3	411200	Кожа понатаму обработена после штавење или крастинг, вклучувајќи пергаментно обработена кожа, од овци или јагниња, без волна, цепени или нецепени, освен кожа од тар. број 4114	0	0.56190
4	411520	Отпадоци и други остатоци од кожа или од вештачка кожа, непогодни за производство на производи од кожа; прашина, прав и брашно од кожа	0	0.55239
5	420219	Ковчези, куфери, несесери, аташе-куфери, акт-чанти, школски торби и слични контејнери со друга надворешна површина	703	0.54507
6	410411	/	0	0.51960
7	411410	Семишувана кожа (вклучувајќи комбинација на семишувана кожа)	0	0.51019
8	410719	Штавена кожа понатаму обработена цели крупни и ситни кожи, други	0	0.49324
9	420100	Седларски исарачки пр-ди закои идабиложивотни(вк-јќи штранги заамови,поводи,коленици,кошници замуцка,подлошки иперничиња заседла,торби-бисаги,капути закучиња исл.),одкој и да било материјал	0	0.48883
10	420321	/	0	0.47828
12	410510	Штавени или краст овчи или јагнешки кожи, во мокра состојба (вклучувајќи вет-блу)	0	0.45758
13	411320	Кожа понатаму обработена после штавење или крастинг, вклучувајќи пергаментно обработена кожа, од свињи	87	0.45101

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 61. Листа на производи од дрво и хартија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	481710	Пликови	3,345	0.70780
2	460290	Кошничарски, плетарски и слични производи, друго	189	0.68122
3	441299	Друго, шперплочи, фурнирани плочи и други слоевити производи од бамбус	4,488	0.67266
4	440420	Дрвени производи, од не иглолисни дрва	0	0.66884
5	440410	/	0	0.66753
6	470730	Хартија или картон добиени главно од дрвесина (на пр, весници, списанија и слични печатени материјали)	0	0.60836

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
7	440729	Дрво обработено, од тропско дрво наброено во забелешката 2 за тар. подброеви кон оваа глава, друго	0	0.59568
8	482090	Друго, книговодствени книги	1,424	0.59044
9	482040	Деловни обрасци во повеќе примероци и сетови со влошки од карбон хартија	25	0.57925
10	440121	/	0	0.56618
11	441700	Алати, куќишта за алати, држачи за алати, куќишта или држачи за метли и четки од дрво; калапи за обувки, од дрво	75	0.55222
12	441300	Згустено (збиено) дрво, во форма на блокови, плочи, ленти или профили	112	0.54843
13	481110	Хартија и картон обложени со катран, битумен или асфалт	1,496	0.54826
14	450190	Отпадоци од плута; дробена, гранулирана или мелена плута	0	0.54423
15	490290	Весници, списанија и други периодични публикации, илустрирани или не, со или без реклама, друго	25	0.53811
16	440112	Огревно дрво во облици, цепеници, гранки, снопови или слични форми, неиглолисни	0	0.53803
17	441239	Други шперплочи кои се состојат само од фурнирски листови од дрво(освен од бамбус), чии поединечни дебелини не надминуваат 6 мм, други	0	0.53301
18	441019	Плочи иверки, повеќеслојни водоотпорни табли(OSB) и сл плочи (на пример шал табли), од дрво	1,251	0.52657
19	460129	/	0	0.52509
20	481730	Сетови за допишување, во кутии, ќесички, нотеси и слични пакувања, од хартија или картон	4,050	0.52366
21	440810	Листови на фурнир (вклучувајќи ги оние добиени од сечено ламинирано дрво), иглолисни	1,831	0.51180
22	482050	Албуми за мостри или колекции	23	0.50354
23	450390	Други производи од природна плута	0	0.49311
24	460219	Кошничарски, плетарски и слични производи,од растителни материјали, друго	142	0.49002
25	440795	Друго обработено дрво, Јасеново (Fraxinus spp)	3,442	0.49002

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 62. Листа на производи од текстилна индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	610310	Костуми за мажи или момчиња, плетени или кукичани	6	1.00000
2	620419	Костими, за жени или девојчиња, од други текстилни материјали	574	0.99571
3	610329	Комплети од други текстилни материјали за мажи или момчиња, плетени или кукичани	0	0.88617
4	610819	Комбинезони и подздолници од други текстилни материјали за жени или девојчиња, плетени или кукичани	0	0.79031
5	611219	Тренерки, плетени или кукичани, од други текстилни материјали	931	0.75886
6	620829	Ношници и пижами, за жени или девојчиња од други текстилни материјали	72	0.74476
7	620319	Костуми, за мажи или момчиња, од други текстилни материјали	4,642	0.74319
8	610441	Фустани од волна или од фини животински влакна за жени или девојчиња, плетени или кукичани	4,686	0.74199
9	621111	Гаќи и костими за капење, за мажи или момчиња	2,992	0.74184
10	620799	Поткошули и други маици, наметала за капење, домашни наметала и слични производи, за мажи или момчиња од други текстилни материјали	2,940	0.70157
11	610791	Наметки за капење, домашни наметки и слични производ од памук за мажи или момчиња, плетени или кукичани	53	0.69613
12	611529	Други хулахоп чорапи од други текстилни материјали	852	0.69175
13	610829	Слип гаќичи и гаќички од други текстилни материјали за жени или девојчиња, плетени или кукичани	0	0.69017
14	610799	Наметки за капење, домашни наметки и слични производ од други текстилни материјали за мажи или момчиња, плетени или кукичани	0	0.66381
15	611239	Гаќи за капење за мажи или момчиња, плетени или кукичани од други текстилни материјали	0	0.66185
16	630800	Сетови штосесостојат одпарчиња ткаенини ипредива,соприбор или без,за изработка напростирки,таписерии,везеничаршави илисервиети,илисл.пр-ди од текстил	0	0.66072
17	610290	Капути,наметки,пелерини,ветровки сокапуљача одтипот анорак,ветровки со/безпостава/влошка исл.пр-ди зажени/девојчиња, плетени/кукиани, освен произ-те одтр.б.6104 од други текстилни материјали	300	0.65904
18	560721	Канапи за врзување или балирање од сисал или од други текстилни влакна од родот Agave	0	0.65860
19	610419	Костуми од други текстилни материјали за жени или девојчиња, плетени или кукичани	0	0.65482
20	611594	Други чорапи од волна или фини животински влакна	20	0.64791

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
21	620329	Компети, за мажи или момчиња, од други текстилни материјали	3,680	0.64649
22	620719	Гаќи (кратки или долги), за мажи или момчиња, од други текстилни материјали	3,986	0.64596
23	630590	Вреќи и врекички, за пакување на стоки од други текстилни материјали	1,391	0.64593
24	611510	Чорапи со означена степен на компресија (на пример, чорапи за вени)	1,207	0.64511
25	520299	Други отпадоци од памук	373	0.63689
26	550932	Предиво(освен конец зашиење) од синтетички влакна сечени,неподготвено за продажба намало штопо масасодржи 85% или повеќе акрилни или модакрилни влакна, сечени,повеќежично (дублирано)или каблирано предиво	845	0.63527
27	630190	Други ќебиња и слични покривки	3,792	0.63258
28	560129	Вата; други производи од вата	0	0.62956
29	620413	Костими, за жени или девојчиња, од синтетички влакна	569	0.62331
30	620729	Ношници и пижами, за мажи или момчиња, од други текстилни материјали	3,410	0.62308

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 63. Листа на производи од облека и обувки со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	640212	Обувки за скијање, обувки за ски-крос и чизми за снежни даски	1,683	0.65137
2	640340	Други обувки, со заштитна метала капна	656	0.62743
3	640319	Обувки со ѓонови од каучук, гума, пластична маса, кожа или вештачка кожа и со лице (горниште) од кожа други спортски обувки	187	0.61985
4	640110	Обувки со заштитна метала капна	2,123	0.58893
5	650400	Шешири и други покривки за глава, плетени или изработени со составување на ленти од кој и да било материјал, вклучувајќи и поставени или украсени	1,892	0.58137
6	640199	Други обувки други	191	0.55765
7	640320	Обувки со ѓонови од кожа, со лице (горниште) од кожни ремени, што одат преку рисот и околу палецот	327	0.54405
8	650700	Ленти за внатрешно опишивање, постави, навлаки, основи и скелети, штитници и подбрадници, за покривки за глава	0	0.51763

9	650100	Тулци, конуси и слични производи од филц, невообличени и без обод; кругови и цилиндри (вклучувајќи сечени цилиндри), од филц	0	0.48935

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 64. Листа на производи од камен и стакло со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	680292	Друго, друг варовнички камен	0	0.58703
2	690100	/	0	0.56112
3	680210	Плочи, коцки и слични производи, соили различна од правоаголна(вклучувајќи квадратна) форма, во која може да се впише квадрат со страна помала од 7см; вештачки бојосани гранули, лушпи и прав	0	0.55019
4	710812	/	0	0.54791
5	680800	Плочи,табли,плочки,блокови исл.пр-ди од растителни влакна,од слама,шушки,отпадоци,струганици илидр.отпадоци оддрво агломерирани соцемент,гипс илисодр.минерални средства заврзување	1,822	0.54385
6	690740	Керамика за доработка	5,004	0.53830
7	691010	Мијалници, лавабоа, столбови за лавабоа, кади, бидеа, клозетски шолји, котлиња за вода, писоари и слични санитарни производи од порцелан	4,787	0.52608
8	701328	Други чаши со столче (“стемњаре”), освен од стакло-керамика	4,162	0.52271
9	680790	Производи од битумен или од слични материјали (на пр, од битумен од нафта или од смола на катран од камен јаглен), друго	2,059	0.51769
10	701010	Ампули од стакло	0	0.49817
11	701310	Производи од стакло-керамика то се употребуваат за на маса, во кујна, за тоалетни цели, во канцеларии, производи за внатрешна декорација или за слични цели	456	0.49635

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 65. Листа на производи од базична металургија и производи од метали со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	720925	Ненамотани (во табли), само ладно валани (ладно редуцирани), со дебелина од 3 мм или поголема	0	0.57698
2	721041	Поинаку превлечени или прекриени со цинк, брановидни	0	0.57234
3	740322	Легури на бакар-калај (бронза)	0	0.57234

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
4	721310	Топло валана жица, во макари, од железо или нелегиран челик со вдлабнатини, ребра, жлебови или други деформации добиени во процесот на валање	0	0.55690
5	741810	Трпезни, кујнски и други производи за домаќинството и нивни делови; сунѓери за рибање садови и перничиња за рибање или полирање, нараквици и слично	77	0.55597
6	740319	/	0	0.54756
7	721669	Профили, само ладно добиени или ладно довршени други	4,719	0.54328
8	740819	Жица од рафиниран бакар,друга	3,616	0.53973
9	722490	Друго, полупроизводи од други легирани челици	135	0.52986
10	721622	Т профили, само топло валани, топло влечени или екструдирани со висина помала од 80 мм	0	0.51301
11	761520	Санитарни предмети и нивни делови од алуминиум	0	0.51252
12	741121	Цевки од легури на бакар-цинк (месинг)	764	0.50895
13	720711	/	0	0.50142
14	760810	Цевки од нелегиран алуминиум	3,228	0.49953
15	761490	Впредена жица, јажиња, плетени ленти и слично, од алуминиум, електрично неизолирани друго	0	0.49925
16	741129	Други бакарни фолии (вклучувајќи и печатени или со подлога од хартија, картон, пластична маса или слични материјали) со дебелина што не надминува 0,15 мм (не сметајќи ја подлогата)	166	0.49714
17	761100	Резервоари,цистерни,бочви сл.контејнери,одалуминиум,билокојматеријал(неза компримирани/течни гасови),зафатнина што>300л,со/без облога/топлотна изолација,нонеопремени сомеханички/термички уреди	0	0.49361

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 66. Листа на производи од базни метали (железо и челик) со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	820590	Друго, вклучувајќи сетови на предмети од два или повеќе напред спомнати тарифни подброеви	3,072	0.58517
2	830170	Клучеви испорачани посебно	521	0.55313
3	732010	Листести пружини и листови за нив	523	0.52808
4	731450	Решетки добиени со пресекување и развлекување на едно парче лим или лента	1,528	0.51074
5	730290	Друго, делови за изградба на железнички и трамвајски колосеци, од железо или челик	0	0.49619
6	830910	/	0	0.49515

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
7	731431	Други решетки, мрежи и огради, заварени на местата на крстосување превлечени или прекриени со цинк	0	0.48878
8	820130	Крампови, казми, мотики и гребла	286	0.48799
9	730230	/	0	0.48350
10	730419	Цевки за нафтоводи или гасоводи друго	1,983	0.48126
11	730621	/	0	0.47833
12	830710	Свитливи цевки од железо или челик	4,181	0.47717
13	732219	Радијатори и нивни делови други	368	0.47581
14	730619	Цевки за нафтоводи или гасоводи други	63	0.47222
15	730240	Врскички и подложни плочки	0	0.46868
16	830520	Прошивни спојници во лента	4,785	0.46439
17	732211	Радијатори и нивни делови од леано железо	0	0.46102
18	730793	Прибор што се заварува со челно заварување од железо	3,241	0.45987
19	821420	Сетови и направи за маникир или педикир (вклучувајќи и турпии за нокти)	182	0.45621
20	731823	Заковки	506	0.44407
21	820510	Алат за дупчење, нарежување или врежување на навои	18	0.44359
22	830150	Затворачи и окови со затворачи, кои имаат вградени брави	0	0.44334
23	830621	Статуети и други украси превлечени со благороден метал	0	0.43482

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 67. Листа на производи од машинска индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	842919	Други булдожери, англодозери	2,472	0.57304
2	842539	Хоризонтални витла; вертикални витла на неелектричен погон	0	0.56900
3	843221	Дискови брани	0	0.55550
4	847432	Машини за мешање на минерални материи со битумен	0	0.53133
5	843110	Делови погодни за употреба за машини од тар. број 84 25	1,916	0.52343
6	843142	/	0	0.51764
7	840510	Генератори за генераторски или воден гас, со или без свои пречистувачи; ацетиленски генератори и слични генератори на влажна постапка, со или без свои пречистувачи	0	0.51222
8	848299	Други делови за тркалачки лежишта	0	0.50024

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
9	841931	Сушилници на земјоделски производи	0	0.49859
10	847689	/	0	0.49834
11	845190	Делови за машини за перење, чистење, цедење (на алишта), сушење, пеглање, белење, бојосување, апретирање, довршување, превлечување или импрегнирање на текстилно предиво	1,628	0.49768
12	848291	Делови за топчиња, иглички и валјаци	247	0.49486
13	842959	Други багери и натоварувачи	0	0.49005
14	847920	Машини за екстракција или подготвување на животински или растителни масти и масла	0	0.48905
15	843420	Машини за млекарството	0	0.48881
16	840220	Котли за прегреана вода	481	0.48769
17	841920	Медицински, хируршки или лабораториски апарати за стерилизација	2,766	0.48589
18	843610	Машини за подготвување на храна за животни	1,981	0.48422
19	844311	Машини за офсет-печат, на хартија во ролна	0	0.48162
20	841690	Делови за горилници за ложишта на течно гориво	36	0.47917
21	842820	Елаватори и транспортери, пневматски	1,696	0.47659
22	841239	Пневматски машини и мотори друго:	0	0.47456
23	840219	Други котли за производство на пареа, вклучувајќи и хибридни котли	1,402	0.47329
24	842620	Обртни дигалки за кули	0	0.47263

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 68. Листа на производи од електро индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	853670	Конектори за оптички влакна, снопови од оптички влакна или кабли	810	0.56199
2	851190	Делови на електрична опрема за палење или задвижување на мотори со внатрешно согорување што се палат со помош на свеќичка или на компресија, генератори и реглери за нив	482	0.55642
3	850423	/	0	0.55381
4	850134	Други DC мотори со еднонасочна струја, DC генератори со еднонасочна струја со моќност што надминува 375 kW	0	0.54294
5	854411	Жица за намотки од бакар	39	0.53892
6	850990	Делови на апарати за домаќинството, со вграден електромотор	0	0.50273

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
7	852842	Монитори со катодна цевка способни за директно поврзување и наменети за употреба со машини за автоматска обработка на податоци од тар. број 8471	178	0.50136
8	854690	Електрични изолатори друго	607	0.49955
9	853590	Друго, електрични апарати за вклучување и исклучување или за заштита на електрични струјни кола	0	0.49798
10	850410	Баласти за сијалици или цевки со празнење	322	0.49062
11	853661	Сијалични грла	415	0.47349
12	852692	Уреди за радиодалечинско управување	4,253	0.46710
13	853090	Делови за за сигнализација, сигурност, управување или контрола на сообраќајот на железнички пруги, трамвајски пруги, друмови, внатрешни водени паркиралишта	56	0.46171
14	850213	Генераторски агрегати со клипни мотори со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел мотори) со моќност што надминува 375 кW	0	0.44835
15	853190	Делови за електрични апарати за звучна или визуелна сигнализација	3,213	0.44789
16	852550	Предаватели	690	0.44711
17	853922	Други, со моќност што не надминува 200 W и за напон што надминува 100 V	851	0.44539
18	854790	Друго, изолацоини делови за електрични машини	1,435	0.44456

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 69. Листа на производи од автомобилска индустрија, моторни возила и транспортна опрема со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	870432	Други, со клипен мотор со внатрешно согорување со палење со помош на свеќички со бруто маса што надминува 5 т	3,776	0.68186
2	890310	Чамци на надувување	913	0.62500
3	890790	Друго пловечки конструкции	0	0.60726
4	890690	/	0	0.51542
5	860719	Друго, вклучувајќи делови	3,424	0.51119
6	860791	Друго, за локомотиви	608	0.51037
7	870990	Делови за самоодни работни колички	0	0.49640
8	890391	/	0	0.48736
9	870530	/	0	0.47585
10	880400	/	0	0.47042
11	880100	/	0	0.43101

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
12	860729	Друго, кочници и нивни делови	0	0.42534
13	870520	Подвижни дупчалки и кули	0	0.41759
14	870600	Шасии со вградени мотори, за моторни возила од тар. броеви 8701 до 8705	0	0.41383
15	870490	Други, со клипен мотор со внатрешно согорување со палење со помош на свеќички други	0	0.40385

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 70. Листа на производи од индустрија за мебел со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	940190	Делови за седишта	3706.17	0.54822
2	940360	Друг дрвен мебел	664.82	0.52918
3	940161	Други седишта, со дрвени скелети тапацирани	395.48	0.48628
4	940390	Делови од мебел	1538.4	0.46761
5	940350	Дрвен мебел за спални соби	0	0.46380
6	940320	Друг метален мебел	0	0.43443

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 71. Листа на други производни производи со најголема веројатност да отЖтпочнат да се произведуваат

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
1	960310	Метли и четки кои се состојат од честак или од друг растителен материјал поврзан, со или без рачки	0.98	0.72337
2	960340	Четки за бојосување, лакирање или слично (освен четки од тар. подброј 9603 30); влошки и валјаци за бојосување	4169.6	0.59887
3	950790	Друго прибор за риболов	4332.29	0.58974
4	950720	Јадици, вклучувајќи и стракови	3055.96	0.57473
5	960190	/	0	0.55138
6	902890	Делови и прибор на мерачи на потрошувачката или на производството на гасови, течности или на електрична енергија	117.43	0.52649
7	910119	Рачни часовници, електрично напојувани, со или без штоперица други	0	0.50101
8	900150	Леќи за очила од други материјали	0	0.50051
9	960500	Патни сетови (несесери) за лична тоалета, шиење или за чистење на чевли или облека	0	0.50017
10	960390	Друго, механички направи за чистење на под, што се држат во рака, без мотор, павтала и перушки	3475.15	0.49883

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индекс на густина
11	900140	Леќи од стакло за очила	0	0.49284
12	910291	Други часовници освен оние што се распоредуваат во тар. број 9101 електрично напојувани	0	0.47623
13	903300	Делови и прибор (неспомнати ниту опфатени на друго место во оваа глава) за машини, уреди, инструменти или апарати од Глава 90	32.25	0.47376
14	950420	Производи и прибор за билијард од сите видови	0	0.46791

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

4.2 Мапирање на вкупните можности за производна и извозна диверзификација на ниво на производ

На крај, ако индексот на густина кој ги покажува потенцијалите за производна и извозна диверзификација од страна на понудата го корегираме за стапката на ре-извоз и глобалната маргинална преференца ќе добиеме модифициран индекс на густина.

Овој индекс ги идентификува производите кои имаат најголем потенцијал да оттпочнат да се произведуваат од страна на државата, но она што е побитно дали за тие производи постои потенцијал на страна на побарувачката.

Поради тоа во рамки на анализа се проучува увозниот потенцијал од страна на побарувачката (вклучувајќи ја царинската стапка и географската оддалеченост) и поволностите за тргување, при што, се добива финалниот индикатор кој ги покажува можностите и потенцијалите за производна и извозна диверзификација на земјата на ниво на поединечен производ во рамки на одделните извозни сектори[15].

Подолу се презентирани производите за кои Република С.Македонија има најголем потенцијал да оттпочне да ги произведува и извезува согласно финалниот индикатор за производна и извозна диверзификација ИПД).

[15] Целата методологија за индикаторот за производна и извозна диверзификација е елаборирана детално во делот кај методолошка рамкза за анализа на извозните потенцијали и можности за производна и извозна диверзификација.

Табела 72. Листа на производи од примарно земјоделие со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	PRODY индекс, САД долари	Индикатор за производна и извозна диверзификација
1	120510	Семиња од маслодајна репка со ниска содржина на еручна киселина	0	3,894,224	25,080
2	120190	Друго од соја	533	3,870,902	8,729
3	151211	Сурово масло од сончоглед или шафраника и нивни фракции	8,189	2,160,108	6,293
4	40150	Млеко и павлака, неконцентрирани и без додаден шеќер или други материи за засладување со содржина на маснотија, што надминува 10% по маса	162	1,488,005	44,181
5	81010	Јаготки, свежи	1,943	1,178,870	14,998
6	20311	/	0	1,166,832	43,686
7	20713	Месо и јастиви кланични производи, од домашна живина од видот Gallus domesticus, парчиња и кланични производи, свежи или разладени	0	1,088,030	26,770
8	40630	Сирење топено, освен стругано или во прав	480	924,292	21,104
9	10391	/	0	752,108	60,028
10	81040	Брусница, боровинки и друго овошје од родот Vaccinium, свежи	1,024	667,372	15,727
11	81020	Малинки, капинки, дудинки и логански бобинки, свежи	0	528,601	13,207
12	30211	Пастрмка (Salmo trutta, Oncorhynchus mykiss, Oncorhynchus clarki, Oncorhynchus aguabonita, Oncorhynchus gilae, Oncorhynchus apache, Oncorhynchus chrysogaster), свежи или разладени	0	510,456	19,182
13	60319	Друго свежо цвеќе	0	461,912	8,597
14	80420	Смокви, свежи или сушени	3,879	449,151	13,531
15	80529	Вилкинг и слични хибриди на агруми, свежи или сушени	0	434,957	10,428
16	40520	Млечни премази	0	425,578	18,676
17	20230	Месо говедско, замрзнато, без коски	2,286	391,632	16,564
18	110311	Јарма и гриз од пченица	5,204	297,501	66,557
19	20110	/	0	287,951	14,050
20	30449	Други свежи или разладени филети од риби	0	284,657	15,330
21	110811	Пченичен скроб	0	278,935	29,718
22	121299	Друго семе од рокчиња	5,859	275,209	16,242
23	110710	Слад, непржен	0	273,819	28,404

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	PRODY индекс, САД долари	Индикатор за производна и извозна диверзификација
24	70511	Салата, главичеста, свежа или разладена	789	264,291	20,756
25	40620	/	0	253,847	37,510
26	80290	Друго јатчесто овошје во лушпа	0	241,122	7,835
27	70951	Печурки за јадење од родот Agaricus, свежи или разладени	0	217,449	24,277
28	40291	Млеко и павлака, концентрирани без додаден шеќер или други материи за засладување	0	216,433	56,753
29	40490	Производи што се состојат од природни состојки на млеко со или без додавање на шеќер или др материи за засладување, на др место неспомнати	0	213,667	45,308

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 73. Листа на производи од прехранбена индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	240120	Тутун, делумно или целосно оджилен/режан	0	4,555,430	7,320
2	240399	Друг тутун	0	4,525,477	22,131
3	240290	/	0	1,447,013	8,354
4	230630	Маслени погачи и др цврсти остатоци, добиени со екстракција на растителни маснотии или масла, освен оние од тар. броеви 2304 и 2305, немелени, мелени или пелетизирани од семе од сончоглед	0	1,331,464	6,713
5	240210	Пури и цигарилоси, што содржат тутун	0	1,211,966	12,437
6	200410	Компир приготвен или конзервиран на друг начин освен во оцет или оцетна киселина, замрзнат	1,095	1,202,123	40,818
7	190110	Производи за исхрана на деца, во пакување за продажба на мало	516	1,146,392	24,888
8	240319	Тутун за пушење со додаток или без додаток на замена за тутун во кој и да било сооднос	0	1,101,663	17,108
9	230110	Брашно, прав и пелети, од месо или од месни кланични производи; цимиринки	2,963	1,078,931	27,358
10	230120	/	0	1,068,153	28,687

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
11	170260	Друга фруктоза и фруктозен сируп, со содржина поголема од 50% по маса фруктоза во сува состојба, исклучувајќи инвертен шеќер	1,567	905,177	30,792
12	220410	Вина пенливи	2,229	844,120	32,430
13	200939	Сок од други (поединечни, немешани) агруми, друго	0	601,983	15,761
14	160231	Други приготвени или конзервирани производи од мисирки	0	554,831	30,259
15	190230	Други тестенини	3,824	511,953	12,017

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 74. Листа на производи од пластика и гума со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	390410	Поли (винилхлорид), неизмешан со други материи	4,175.48	4,668,517	21,196
2	390799	Други полиестери	1,776.48	2,210,632	53,444
3	400510	/	-	2,169,101	30,606
4	400122	/	-	1,745,104	14,994
5	390140	/	-	1,453,203	43,308
6	401170	Нови надворешни пневматски гуми од вид за употреба за земјоделски или шумски возила и машини	-	1,171,039	21,510
7	390791	Други полиестери незаситени	2,935.31	1,130,224	29,613
8	391810	Прекривки за подови од полимери на винил хлорид	1,083.50	909,287	89,557
9	390190	Друго, полимери на етилен, во примарни форми	-	776,845	42,504
10	400220	/	-	751,834	38,334
11	392061	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од поликарбонати	-	665,153	32,588
12	400591	Плочи, листови и ленти од гума (освен тврда гума)	-	656,460	31,495
13	400932	Цевки и црева од гума, зајакнати или комбинирани само со текстилни материјали, со прибор	3,355.55	559,812	16,906
14	390940	Фенолни смоли	-	541,449	33,469
15	401012	Ленти или ремени за транспортни цели зајакнати само со текстилни материјали	290.45	541,156	27,350

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
16	390421	Друг поли (винилхлорид) непластифициран	-	451,904	27,759
17	390512	Поли(винил ацетат) во водна дисперзија	2,722.06	404,779	19,541

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 75. Листа на производи од кожарска индустрија со најголема веројатност да оттпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	410411	/	0	1,196,787	10,830
2	410190	Други, вклучувајќи кожи од врат, свитоци и стомаци	0	1,146,384	19,969
3	410719	Штавена кожа понатаму обработена цели крупни и ситни кожИ, други	0	749,033	19,695
4	420310	Облека од кожа или од вештачка (реконституирана) кожа	527	521,774	12,606
5	411200	Кожа понатаму обработена после штавење или крастинг, вклучувајќи пергаментно обработена кожа, од овци или јагниња, без волна, цепени или нецепени, освен кожа од тар. број 4114	0	362,359	12,721
6	420100	Седларски исарачки пр-ди закои идабиложивотни(вк-јќи штранги заамови,поводи,коленици,кошници замуцка,подлошки иперничиња заседла,торби-бисаги,капути закучиња исл.),одкој и да било материјал	0	313,928	21,952
7	411420	Лакирана кожа и лакирана слоевита кожа; метализирана кожа	0	303,831	18,819
8	410711	Штавена кожа понатаму обработена, цели крупни и ситни кожи, лицеви кожи (полно лице), нецепени	0	256,634	19,401
9	411410	Семишувана кожа (вклучувајќи комбинација на семишувана кожа)	0	157,771	24,167
10	410791	Штавена кожа понатаму обработена, други, вклучувајќи странични, лицеви кожи (полно лице), нецепени	0	141,186	24,972
11	410510	Штавени или краст овчи или јагнешки кожи, во мокра состојба (вклучувајќи вет-блу)	0	139,881	5,502

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 76. Листа на производи од дрво и хартија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	470329	/	0	3,139,287	17,321
2	470321	Хемиска дрвна целулоза, каустична или сулфатна, освен растворлива, полубелена или белена, иглолисни	0	1,234,125	44,660
3	490290	Весници, списанија и други периодични публикации, илустрирани или не, со или без реклама, друго	25	936,343	26,459
4	481029	Хартија и картон за пишување, печатење или други графички цели,кои од вкупното количество влакна содржат повеќе од 10% од масата на влакната добиени со механичка или хемиско-механичка постапка	1,004	696,415	42,208
5	481390	Хартија за цигари, сечена или несечена во определени големини или во форма на книшки или цевчиња, друго	0	658,447	20,671
6	480429	Крафт хартија за вреќИ, друга	0	613,686	43,613
7	470720	/	0	598,904	29,132
8	470730	Хартија или картон добиени главно од дрвесина (на пр, весници, списанија и слични печатени материјали)	0	545,228	24,120
9	480419	Крафтлајнер, друг	3,636	475,132	47,792
10	441299	Друго, шперплочи, фурнирани плочи и други слоевити производи од бамбус	4,488	440,621	17,813
11	470200	/	0	434,404	34,164
12	481022	Хартија и картон запишување, печатење илидр.графички цели, коиодвкупното количествовлакна содржатповеќеод 10% од масата навлакната добиени со механичка/хемиско-механичка постапка со мала маса,премачкана	2,708	404,311	53,899
13	440323	/	0	386,093	46,527
14	441840	Оплати за бетонски работи од дрво	0	344,092	25,205
15	481710	Пликови	3,345	312,822	23,108
16	481320	Хартија за цигари, сечена или несечена во ролни со ширина што не надминува 5 см	0	293,505	15,763
17	480700	Сложена хартија и картон (изработени со залепување на рамни слоеви на хартија или картон со лепливи материи), површински непремачкани ниту импрегнирани, одвнатре за јакнати или незајакнати,воролни или листови	4,207	282,188	30,852
18	441239	Други шперплочи кои се состојат само од фурнирски листови од дрво(освен од	0	271,441	17,934

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
		бамбус), чии поединечни дебелини не надминуваат 6 мм, други			

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 77. Листа на производи од текстилна индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	560122	Вата; други производи од вата од вештачки или синтетички влакна	1,398	1,917,690	13,348
2	540231	Текстурирано предиво од најлон или други полиамиди, со нумерација по една жица не поголема од 50 тексти	222	812,262	21,971
3	590210	Корд ткаенини за надворешни пневматски гуми од предиво со голема јачина, од најлон или од други полиамиди	0	765,233	55,894
4	551011	Предиво (освен конец за шиење) од вештачки влакна, сечени, неподготвено за продажба на мало што по маса содржи 85% или повеќе вештачки влакна, сечени едножично предиво	0	764,940	11,104
5	570320	Теписи и други подни покривки од текстил, тафтувани, довршени или недовршени од најлон или од други полиамиди	3,881	737,300	31,266
6	590220	Корд ткаенини за надворешни пневматски гуми од предиво со голема јачина, од полиестер	0	642,853	118,320
7	600522	Плетени материјали по основа (вклучувајќи ги и оние изработени на галлон машини за плетење на ширити), освен оние од тар. броеви 6001 до 6004 од памук бојосани	679	618,216	7,972
8	540245	Друго предиво, еднoжично, некончено или впредено што не надминува 50 навои по метар од најлон или други полиамиди	0	573,954	31,149
9	560311	Неткаен текстил, од вештачки или синтетички филаменти со маса не поголема од 25 г/м2	4,367	566,272	23,672
10	550210	/	0	484,010	36,580
11	630392	Завеси (вклучувајќи драперии) и внатрешни платнени ролетни; кратки украсни драперии за прозорци или кревети, друго, од синтетички влакна	4,435	483,725	19,416

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
12	510529	Волнен топс и друга чешлана волна	0	428,282	16,748
13	560600	Обвиткано предиво,об.ленти исл.формиодт.65404/5405,(освен обвитк.пр-ди одт.65605 иобвитканопредиво одкоњскивлакна,грива иопашка);жанила предиво(ифлокирано жанилапредиво)ефектно замкастопредиво	0	396,298	19,322
14	540753	Други ткаенини, што по маса содржат 85% или повеќе текстурирани полиестер филаменти, од предиво со различни бои	3,737	394,119	6,860
15	540263	/	0	380,303	9,744
16	611012	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци и слични производи, плетени или кукичани од кашмирски кози	0	361,890	20,344
17	611529	Други хулахоп чорапи од други текстилни материјали	852	352,976	11,573
18	520522	Едножично предиво, од чешлани влакна со нумерација помала од 714,29 децитекси но не помала од 232,56 (метричка нумерација што надминува 14 но не надминува 43)	0	346,027	5,022
19	520100	/	0	342,005	2,517
20	520524	Едножично предиво, од чешлани влакна со нумерација помала од 192,31 децитекси но не помала од 125 (метричка нумерација што надминува 52 но не надминува 80)	0	285,089	5,268
21	560819	Друго, од вештачки или синтетички текстилни материјали	216	265,211	17,939

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 78. Листа на производи од облека и обувки со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	640340	Други обувки, со заштитна метала капна	656	651,414	7,981
2	640319	Обувки со ѓонови од каучук, гума, пластична маса, кожа или вештачка кожа и со лице (горниште) од кожа други спортски обувки	187	375,879	9,199
3	640219	Спортски обувки	73	344,817	21,381
4	660110	Градински чадори и слични чадори-сонцобрани	1279	226,052	18,520

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
5	640212	Обувки за скијање, обувки за ски-крос и чизми за снежни даски	1,683	146,852	17,855
6	660390	Друго, делови, украси и прибор за производи од тар. број 6601 или 6602	616	77,724	20,765
7	640199	Други обувки други	191	72,596	12,939
8	640110	Обувки со заштитна метала капна	2,123	63,321	18,738
9	660191	Телескопски чадори	2,870	60,096	21,318
10	650400	Шешири и други покривки за глава, плетени или изработени со составување на ленти од кој и да било материјал, вклучувајќи и поставени или украсени	1,892	43,010	19,143

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 80. Листа на производи од базична металургија и производи од метали со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	721310	Топло валана жица, во макари, од железо или нелегиран челик со вдлабнатини, ребра, жлебови или други деформации добиени во процесот на валање	0	7,645,162	14,486
2	720711	/	0	6,276,631	14,044
3	790111	/	0	2,981,348	43,581
4	760511	Жица од нелегиран алуминиум со максимална димензија на напречниот пресек што надминува 7мм	0	1,709,484	59,577
5	740819	Жица од рафиниран бакар,друга	3,616	1,407,633	10,043
6	722020	Само ладно валани (ладно редуцирани)	0	1,200,070	33,753
7	722220	Прачки, само ладно добиени или ладно доврршени	1,494	1,058,377	58,306
8	722540	Други, само топло валани, во табли	0	1,057,208	42,364
9	780200	Отпадоци и остатоци, од олово	2,781	979,432	60,334
10	722790	/	0	936,942	16,883
11	721012	Превлечени или прекриени со калај, со дебелина помала од 0,5 мм	0	823,126	22,172
12	721932	Само ладно валани, со дебелина 3 мм или поголема, но помала од 4,75 мм	0	788,232	38,941

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
13	721123	Само ладно валани (ладно редуцирани) што содржат по маса помала од 0,25% јаглерод	0	713,680	34,198
14	740911	Плочи, лимови и ленти, од рафиниран бакар, во макари	307	710,762	34,482
15	780191	Друго олово со содржина по маса на антимон што преовладува над другите елементи	0	707,040	16,254
16	721510	Други прачки од челик за автомати, само ладно добиени или ладно довршени	0	602,602	37,897
17	790120	/	0	556,565	34,988
18	721922	Само топло валани, во табли, со дебелина од 4,75 мм или поголема но што не надминува 10 мм	0	549,935	40,684
19	722990	Жица од други легирани челици друго	2	510,179	62,085
20	722592	/	0	495,201	43,739
21	722490	Друго, полупроизводи од други легирани челици	135	459,440	16,559

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 81. Листа на производи од базична метали (железо и челик) со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	732219	Радијатори и нивни делови други	368	1,692,140	20,874
2	730210	Шини	0	869,574	75,233
3	820900	Плочки, стапчиња, врвови и слично за алат, немонтирани, од кермет	2,336	685,745	49,291
4	730300	Туби, цевки и шупливи профили, од леано железо	990	472,002	23,601
5	830710	Свитливи цевки од железо или челик	4,181	437,261	33,654
6	821220	Сечила за бричење (жилети), вклучувајќи и недовршени сечила во лента	0	414,438	17,482
7	730619	Цевки за нафтоводи или гасоводи други	63	360,353	22,766
8	730459	/	0	332,825	23,722
9	730429	Друго, заштитни цевки “цасинг”, производствени цевки tubing, и цевки	0	307,541	19,270

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
		за дупчење што се користат при дупчење за добивање на нафта или гас			
10	732010	Листести пружини и листови за нив	523	305,071	15,993
11	730419	Цевки за нафтоводи или гасоводи друго	1,983	304,942	13,564
12	731511	Валчести синџири	116	304,928	26,725
13	730449	Други, со кружен напречен пресек, од не'рѓосувачки челик, друго	0	288,789	32,821
14	730793	Прибор што се заварува со челно заварување од железо	3,241	269,528	23,397
15	830260	Автоматски затворачи на врати	0	216,418	33,361
16	730230	/	0	205,280	80,908
17	820299	Други листови за пили	490	194,574	50,110
18	821192	Други ножеви со фиксирани сечила	114	193,479	32,193
19	730539	Други заварени	0	189,229	16,129
20	820740	Алат за нарежување или врежување на навои	3,979	184,152	36,971
21	820719	Алат за дупчење на карпи или земја, друго, вклучувајќи делови	4,418	178,285	29,380
22	820720	Матрици за влечење или екструдирање на метали	0	177,931	38,401
23	731823	Заковки	506	163,081	34,581
24	830629	Друго, статуети и други украси	3,034	161,457	23,747
25	730490	Други, туби, цевки и шупливи профили, безрабни, од железо или од челик	1,269	148,146	22,371

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 82. Листа на производи од машинска индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	841191	/	0	2,438,436	39,666
2	841112	/	0	2,432,357	39,484
3	842890	Други машини за дигање, манипулација, натовар или истовар	364	2,165,345	70,109
4	840290	Делови за котли за производство на водена или друга пареа	2,666	1,718,084	22,892

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
5	840211	Котли со цевки што се загреваат со вода за производство на пареа што надминува 45 тони/час	0	1,277,096	15,214
6	848790	Друго, делови на машини, без електрични приклучоци, изолатори, калеми, контакти или други електрични делови	1,593	988,143	38,021
7	848299	Други делови за тркалачки лежишта	0	978,360	18,340
8	842959	Други багери и натоварувачи	0	948,221	22,215
9	841221	Хидраулични машини и мотори со линеарно движење (цилиндри)	4,177	932,475	39,483
10	848330	Куќишта за лежишта, без вградени топчести или тркалачки лежишта; лизгачки лежишта	4,888	906,728	21,799
11	846221	Машини за свиткување, превиткување, исправање или порамнување (вклучувајќи и преси) нумерички управувани	0	845,037	38,837
12	848620	Машини и апарати за производство на полупроводнички единици или на електронски интегрирани кола	0	727,010	49,648
13	848220	Конусно-валчести лежишта, вклучувајќи и склопови од внатрешен прстен и монтирани валјаци	1,496	625,370	26,335
14	841630	Механички уреди за ложење, вклучувајќи нивни механички решетки, механички отстранувачи на пепел и слични уреди	4,022	519,858	33,707
15	842620	Обртни дигалки за кули	0	463,289	24,846
16	847751	Други машини за обликување или протектирање на пневматски или на внатрешни гуми	0	418,248	36,465
17	846610	Држачи на алат и самоотворачки глави за режење на навои	4,230	414,776	48,338
18	848140	Сигурносни или преливни вентили	1,792	413,564	54,920
19	843221	Дискови брани	0	405,532	23,584
20	843039	/	0	401,734	35,415
21	845590	Други делови за валалнички станови и пруги, за метали	0	401,419	40,445
22	844316	Машини за флексографски печат	0	377,624	39,008
23	848291	Делови за топчиња, иглички и валјаци	247	365,002	21,919
24	841690	Делови за горилници за ложишта на течно гориво	36	353,725	65,252
25	848130	Неповратни вентили	2,575	344,244	40,361
26	848360	Вклучно-исклучни спојници и спојници за вратила (вклучувајќи и универзални спојници)	307	338,638	36,783
27	840690	Делови за турбини	0	329,666	24,798

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
28	847432	Машини за мешање на минерални материи со битумен	0	325,935	9,591
29	848690	Делови и прибор на машини и апарати кои се користат за производство на полупроводнички картички и плочи, полупроводнички единици, електронски интегрирани кола или рамни панел дисплеи	5	324,158	42,198

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 83. Листа на производи од електро индустрија со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	854411	Жица за намотки од бакар	39	3,147,565	23,295
2	851150	Други генератори	1,678	775,434	27,274
3	851190	Делови на електрична опрема за палење или задвижување на мотори со внатрешно согорување што се палат со помош на свеќичка или на компресија, генератори И реглери за нив	482	730,614	19,031
4	853590	Друго, електрични апарати за вклучување и исклучување или за заштита на електрични струјни кола	0	633,755	30,644
5	850511	Перманентни магнети и производи предвидени да станат перманентни магнети по магнетизирањето од метал	411	608,534	24,676
6	853010	/	0	478,411	24,791
7	854419	Жица за намотки, друга	2708	469,987	19,029
8	850231	/	0	449,814	54,647
9	852610	Радари	0	442,113	41,624
10	852692	Уреди за радиодалечинско управување	4,253	417,223	29,424
11	851140	Електрозадвижувачи и машини со двојна намена (електрозадвижувачи-генератори)	676	406,666	25,142
12	851010	Апарати за бричење	0	390,378	26,542
13	854020	/	0	368,289	37,236
14	853190	Делови за електрични апарати за звучна или визуелна сигнализација	3,213	362,904	26,757
15	853670	Конектори за оптички влакна, снопови од оптички влакна или кабли	810	336,480	33,101
16	851640	Електрични пегли	1,706	331,488	22,043

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
17	850990	Делови на апарати за домаќинството, со вграден електромотор	0	318,344	19,240
18	854511	Електроди за печки	0	307,575	23,687
19	850213	Генераторски агрегати со клипни мотори со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел мотори) со моќност што надминува 375 кVA	0	300,844	14,854
20	850423	/	0	298,581	22,020
21	851110	Свеќички за палење	,374	293,337	34,124
22	851020	Апарати за стрижење	33.15	283,997	26,730
23	852190	Апарати за снимање и репродукција на слика, други	4,132	277,845	27,527
24	850120	Универзални мотори AC/DC (за наизменична и еднонасочна струја) со моќност што надминува 37,5 W	3,060	268,944	29,495
25	853090	Делови за за сигнализација, сигурност, управување или контрола на сообраќајот на железнички пруги, трамвајски пруги, друмови, внатрешни водени паркиралишта	56	266,789	35,145
26	851030	Апарати за потшишување	0	262,519	22,489
27	851761	Базни станици	0	257,846	42,564
28	851829	Друго, звучници, вклучувајќи и звучници во звучни кутии	1,194	255,144	22,452
29	851632	Други апарати за уредување на коса	51	250,174	25,068
30	853329	Други константни отпорници	401	248,630	25,191

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 84. Листа на производи од автомобилска индустрија, моторни возила и транспортна опрема со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	870380	Други возила само со со електричен мотор	0	5,791,388	35,470
2	870360	Други возила и со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на свеќички и со електричен мотор, со можност за полнење на надворешен извор на елек. енергија	0	4,689,853	38,769

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
3	880240	Авиони и други воздухоплови, со празна неоперативна маса што надминува 15000 кг	0	4,543,620	41,637
4	870340	/	0	3,909,645	29,589
5	860719	Друго, вклучувајќи делови	3424	2,693,470	19,470
6	870350	Други возила и со клипен мотор со внатрешно согорување напалење с опомош на компресија (дизел или полудизел) и со електричен мотор, освен оние со можност за полнење на надворешен извор на елек. енер.	0	2,668,467	32,202
7	880230	/	0	2,464,426	43,949
8	860310	/	0	2,038,472	27,677
9	890190	/	0	1,742,649	28,264
10	871491	Рамки и виљушки, и нивни делови	354.12	1,159,416	23,578
11	870410	Самоистоварни (дампери) конструирани за работа надвор од патната мрежа	0	884,435	23,685
12	860711	Погонски обртни постаменти	0	824,982	53,239
13	871410	Делови и прибор за мотоцикли (вклучувајќи мопеди)	1745.25	607,194	29,621
14	890392	Моторни чамци, освен чамци со вонбродски мотори	0	562,400	32,309
15	870370	/	0	515,243	55,323
16	860712	Други обртни постаменти	4221.44	498,143	42,707
17	870600	Шасии со вградени мотори, за моторни возила од тар. броеви 8701 до 8705	0	484,359	28,292

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 85. Листа на производи од индустрија за мебел со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	940190	Делови за седишта	395	871,420	23,934
2	940360	Друг дрвен мебел	3,706	570,516	25,533
3	940161	Други седишта, со дрвени скелети тапацирани	0	189,699	29,802
4	940390	Делови од мебел	4,742	97,167	14,744
5	940350	Дрвен мебел за спални соби	95	58,200	32,358
6	940320	Друг метален мебел	0	54,018	41,072

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
7	940510	Лустери и други електрични плафонски или ѕидни светлечки тела, освен за осветлување на јавни отворени простори или собраќајници	1,538	47,782	23,231
8	940540	Други електрични ламби и светлечки тела	664	19,843	15,082
9	940490	Друго, предмети на постелнина и слични стоки	0	18,466	72,754
10	940690	Монтажни згради од друго	0	16,438	66,988
11	940340	Дрвен кујнски мебел	0	14,052	10,685

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

Табела 86. Листа на други произведени производи со најголема веројатност да отпочнат да се произведуваат и извезуваат согласно ИПД

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
1	901819	Друго, апарати за функционални истражувачки испитувања или за проверување на физиолошките параметри	792	1,543,226	34,943
2	902190	Друго, ортопедски справи, вклучувајќи и патерици, хируршки појаси и потпашувачи	0	1,469,716	36,809
3	901831	Шприцеви, со или без игли	2,473	1,074,376	32,187
4	950691	Производи и опрема за општа физичка вежба за гимнастика или атлетика	4,711	1,049,169	26,544
5	900150	Леќи за очила од други материјали	0	806,535	21,019
6	900190	Друго, други оптички елементи, од кој и да е материјал	146	687,431	38,021
7	960390	Друго, механички направи за чистење на под, што се држат во рака, без мотор, павтала и перушки	3,475	637,368	20,552
8	903300	Делови и прибор (неспомнати ниту опфатени на друго место во оваа глава) за машини, уреди, инструменти или апарати од Глава 90	32	579,352	37,872
9	902890	Делови и прибор на мерачи на потрошувачката или на производството на гасови, течности или на електрична енергија	117	555,415	21,131
10	910121	Други рачни часовници, со или без штоперици со автоматско навивање	0	449,926	51,214
11	900130	/	0	446,394	42,270

Р.б	ХС-6 код	Опис на производ	Извоз, САД $ 2021 год.	Индикатор за производна и извозна диверзификација	Prody индекс, САД $
12	901320	Ласери, освен ласерски диоди	420	430,997	45,930
13	901832	Цевчести метални игли и хируршки игли за шиење	2,804	330,980	24,248
14	910119	Рачни часовници, електрично напојувани, со или без штоперица други	0	322,954	31,635
15	903220	Маностати (пресостати)	2,080	311,267	32,858
16	960340	Четки за бојосување, лакирање или слично (освен четки од тар. подброј 9603 30); влошки и валјаци за бојосување	4,170	298,140	21,831
17	970500	Колекции и примероци од зоолошки, ботанички, минералошки, анатомски, историски, археолошки, палеонтолошки, етнографски или нумизматички интерес	340	282,266	50,555
18	901420	Инструменти и апарати за аеронаутичка или вселенска навигација (освен компаси)	48	260,834	37,987

Извор: Пресметка на авторите врз база на официјални податоци од ComTrade базата на ОН

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Анализата за извозни потенцијали на македонската економија има за цел да ги и**дентификува можностите за зголемување на извозот на постоечките извозни производи** што компаниите ги извезуваат на **веќе постоечките извозни пазари,** како и **мапирање на нови потенцијални извозни пазари** каде можностите на македонските извозни компании се најголеми. Дополнително, **втората цел на анализата** е **идентификување на можности за извозна диверфизикација** преку **мапирање на нови производи** кои компаниите не ги извезуваат, но за кои имаат потенцијални компаративни предности да отпочне да ги произведуваат и извезуваат на регионалните и глобалните пазари.

За исполнување на погоре поставените цели беше користена **методологијата** која е развиена од страна на *Меѓународниот Центар за Трговија – Женева* за идентификување на извозни потенцијали и *методологијата на Меѓународниот Центар за Развој при Универзитетот Харвард – САД за анализа на можностите за извозна диверзификација*. Анализата опфаќа обработка на повеќе од **5.300 постоечки и потенцијални извозни производи** согласно Меѓународниот хармонизиран царински систем на 6-цифрени тарифни броеви и повеќе од **150 постоечки и нови потенцијални извозни пазари.**

Анализата на извозните перформанси на македонската економија укажуваат дека се забележува **значителна стапка на раст на извозот на добра и услуги** во изминатиот период, но дека **таквиот раст на извоз не придонесува за поголем раст на економијата**. Причините за тоа треба да се бараат во фактот што домашната додадена вредност на извозот е мала. Извозот на земјата е силно концентриран и детерминиран од само неколку производи. Имено, релативното учество на одделните производи во вкупниот извоз и анализата на изворите на растот на извозот (апсолутно и релативно учество во вкупниот раст на извозот) укажуваат дека **извозот на земјата е детерминиран од само неколку производи** и уште поважно **растот на извозот во периодот 2017-2021 година е воден од придонесот на само неколку производи**. Она што загрижува е тоа што овие извозни производи кои имаа големо релативно учество во вкупниот извоз на земјата и воедно имаат најголем придонес во растот на извозот се производи со голема увозна компонента т.е. ниска домашна додадена вредност. Тоа е една од главните причини за **хроничниот трговски дефицит** што земјата го бележи еден подолг временски период.

Од анализата на структурата на извозот може да се констатира дека **хемиската индустрија** со вредност на извоз од **1.987 милиони долари** има **24.3%** од вкупниот извоз на земјата што ја прави најзначајна извозна индустрија/сектор. Втора по важност индустрија за македонскиот извоз е **машинската индустрија (машини и опрема)**. Оваа индустрија има вкупна извозна вредност од **1.020 милиони долари** или **12.5%** од вкупниот извоз на земјата. Третиот сектор со најголемо релативно учество во вкупниот извоз на земјата **е метална и металопреработувачка индустрија** со вкупна извозна вредност од **1.018 милиони долари** или **12.4%** од вкупниот извоз на земјата. Не помалку важна е **автомобилската индустрија** (моторни возила, автомобилски компоненти и транспортна опрема) и **електрична опрема** со вкупен извоз од **1.511 милиони долари** или **18.6%. Текстилната индустрија** и **индустријата за облека** заедно имаат извоз од **578 милиони долари** или **7.1%** од вкупниот извоз на земјата, додека **примарно земјодели**е (производи од растително и животинско потекло) и **прехранбена индустрија** имаат извоз од **654 милиони долари** или **8%** од вкупниот извоз на земјата. Секторот **рударство, вадење на камен и неметални минерални производи** има извоз од **360 милиони долари** или **4.4%** релативно учество во вкупниот извоз на земјата. Од друга страна, извозот на дрво, производи од дрво и мебел изнесува **282 милиони долари** и има релативно учество во вкупниот извоз од 3.5%, додека **фармацевската индустрија** има извоз од **130 милиони долари** или **1.6%** релативно учество во вкупниот извоз. Најголем дел од производите за кои Македонија има компаративна предност се производи од текстилната индустрија и облека, базични метали, како и производи од примарно земјоделие кои се карактеризираат како производи со пониска комплексност. Имено, земјата извезува **440 производи со компаративна предност** од кои најголем дел се од *текстилна индустрија и облека (152 производи или 35%), примарно земјоделие и прехранбена индустрија (83 производи или 19%), метална и металопреработувачка индустрија (49 производи или 11%).*

Резултатите од анализата укажуваат дека **македонскиот извоз се карактеризира со висока извозна концентрација** од аспект на *број на извозни пазари, број на извозни производи и број на извозни компании.* За илустрација, Македонија извезува вкупно **372 производи** со **вредност поголема од 1 милион долари** согласно хармонизираниот царински систем на 6-цифрени тарифни броеви, додека првите **топ 25 извозни производи** со вредност на извоз од **5.419 милиони долари** учествуваат со **66.2%** во вкупниот извоз на земјата, додека сите останати извозни производи учествуваат со само **23.8%** што е потврда на констатацијата за високо ниво на извозна концентрација на земјата.

Анализата на **извозната диверзификација од аспект на број на извозни пазари/земји** ја потврдува констатацијата за високата извозна концентрација на

македонскиот извоз. Имено, најголемиот дел од македонскиот извоз е во неколку земји. **Првите топ 25 најголеми извозни земји/пазари** учествуваат со **95%** во вкупниот извоз на земјата, додека само **Германија** како најголем извозен партнер на Македонија учествува со **47%** во вкупниот извоз.

Од друга страна, **Македонија извезува со вредност поголема од 1 милион долари** во само **59 земји** што е уште еден индикатор дека земјата има ниско ниво на извозна диверзификација од аспект на бројот на извозни пазари. **Најголем дел од македонскиот извоз** или **77.3%** се пласира во **ЕУ** што е очекувано со оглед на *географската близина, инфраструктурната поврзаност, како и воспоставената економска и трговска соработка*. Сепак, она што е неповолно е **високата извозна концентрација во рамки на ЕУ**. Имено, **топ 5 најголеми извозни ЕУ пазари** (Германија, Бугарија, Унгарија, Италија и Грција) учествуваат со дури **78.4%** во вкупниот извоз во ЕУ, додека **останатите 22 ЕУ земји** учествуваат со само **21.6%** во вкупниот извоз на Македонија во ЕУ.

За илустрација, **вредноста на извозот** во **скандинавските ЕУ земји** (Данска и Шведска) изнесува скромни **52 милиони долари** или **0.8%** во вкупниот извоз на земјата во ЕУ, додека **вредноста на извозот** во **балтичките ЕУ земји** (Естонија, Литванија, Латвија и Финска) изнесува **72 милиони долари** што е **1.1%** релативно учествуво во вкуниот извоз на земјата во ЕУ. Дополнително, постои **силна извозна концентрација на сектори и производи** кои се извезуваат во рамки на **одделни извозни пазари/земји**. За илустрација, *македонскиот извоз на земјоделски производи и производи од прехранбен сектор учествува со 1% во вкупниот извоз во Германија, додека истовремено хемиска и сродни производи и машини и транспортни уреди учествуваат со 88% во македонскиот извоз на германскиот пазар.*

На крај, во рамки на анализата на извозните перформанси на македонската економија го анализираме **бројот на извозни компании и структурните карактеристики на извозните компании** како значаен аспект. Согласно официјалните статистички податоци околу **3.500 компании имаат извозни активности**, но помал број се компании кои имаат постојани извозни активности во континуитет, што имајќи во предвид дека има повеќе од 70.000 регистрирани активни деловни субјекти во земјата значи дека извозните компании учествуваат со помалку од **5%** од вкупниот број на компании во земјата.

Анализата на **структурата на извозните компании** од аспект на **големината на компаниите** исто така укажува на **висока извозна концентрација на големите компании** од аспект на создавање на вкупната вредност на извозот и покрај тоа што од аспект на бројот на компании тие имаа многу мало учество. Имено, *микро претпријатијата имаат најголемо учество во структурата*

според бројот на претпријатија (57.5%), додека *големите претпријатија имаат незначително релативно учество* од 2.7%.

Сепак, **во создавањето на вкупната вредност на извозот** на земјата **големите компании** имаат доминантно учество или **74%**, додека **сите други компании** (микро, мали и средни) учествуваат со само **26%** во создавањето на вкупната извозна вредност на земјата. Истовремено, ако ја анализираме извозната концентрација од аспект на **учеството на најголемите извозници во вкупниот извоз на земјата** и **бројот на извозни партнери со кои соработуваат македонските извозни компании** ќе констатираме дека состојбата е исто така неповолна.

За илустрација, првите **топ 25 најголеми извозници** во 2021 година имале **66% релативно учество во вкупниот извоз на земјата**, додека првите **топ 150 најголеми извозни компании** имаат дури **86%** од вкупниот извоз на земјата. Дополнително, од вкупниот број на извозни компании само **450 компании** имаат остварено **извоз со вредност поголема од 1 милион долари**, односно само **1.300 компании** имаат реализирано **извоз со вредност поголема од 100.000 евра**. Но, она што исто така е вредно за анализа е увозната структура од аспект на број на компании и вредност на увоз. Всушност, **трендот на извозната концентрација се отсликува и во делот на увозната структура**.

Главните препораки од направените анализи и резултатите од истите кои укажуваат дека најголемиот проблем кај македонскиот извоз е високиот степен на концентрација т.е. ниска извозна диверзификација, неповолна извозна структура и ниска домашна додадна вредност на извозот е да работиме активно како земја на надминување на адресирате слабости и проблеми преку програми за јакнење на способноста на македонските извозни компании со цел полесен пристап до регионалните и меѓународните пазари, програми за поддршка на инвестиции во нова технологија што ќе овозможи отпочнување на производство на посифистицирани производи, како и програми за поголема промоција на макеоднските производи на странските пазари.

Втората и поважна цел на анализата за идентификување на извозните потенцијали на македонската економија е **обезбедување на корисни информации за македонските извозни компании кои ќе им помогнат како да го зголемат извозот на веќе постоечките пазари и како да ги прошират извозните активности на нови пазари**. Предмет на анализа се повеќе од *1.100 постоечки извозни производи* кои македонските компании веќе ги извезуваат на одредени пазари и повеќе од 150 извозни пазари/земји. Од друга страна, **целта на анализа за идентификување на можностите за извозна диверзификација** се однесува на мапирање на нови производи кои Република Северна Македонија не ги извезува, но за кои има потенцијални компаративни предности и реални

економски претпоставки да започне да ги произведува и извезува на странските пазари. Предмет на анализа се повеќе од *2.500 потенцијални извозни производи* кои македонските извозни компании не ги извезуваат, а за дел од нив имаат потенцијал да отпочнат да ги произведуваат и извезуваат.

Резултатите од анализата за идентификување на извозните потенцијали на веќе постоечките извозни производи покажуваат дека Република Северна Македонија најголеми неискористени извозни потенцијали има кај *производите од примарно земјоделие и прехранбена индустрија, производи од металопреработувачка индустрија (производи од метали), производи од пластика и гума, фрамацевски производи, производи од дрво вклучувајќи и мебел*. Дел од неискористените извозни потенцијали се детекрирани кај *машинската и електро индустријата* и *индустријата за производство на автомобилски делови и компоненети за транспортна опрема*.

Од друга страна, **најголем неискористен извозен потенцијал** се забележува кај постоечките традиционални пазари како што е *Германија, Србија, Косово, Бугарија, Италија, Унгарија, Велика Британија, Грција, Турција, Шпанија, Кина и други земји доминантно од ЕУ*. Истовремено, анализата **идентификува извозни потенцијали нови извозни пазари** како што се земји од *Африка, Јужна Америка и Азија*. Во таа насока, **главната препорака** до Владата на РСМ е да работиме активно на институционално олеснување преку елиминирање или намалување на трговски бариери со другите земји, како и активен пристап во поголема извозна промоција на нашата земја, нашите компании и производи на пазарите каде нашите идни извозни потенцијали се најголеми.